

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

**ULUSLARARASI HUKUKTA HÜKÜMETLERİN TANINMASI VE
DEVLET TEMSİLİ: VENEZUELA ÖRNEĞİ**

Elif Başak YAZICI

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

ULUSLARARASI HUKUKTA HÜKÜMETLERİN TANINMASI VE DEVLET TEMSİLİ:
VENEZUELA ÖRNEĞİ

Elif Başak YAZICI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Elif Başak YAZICI tarafından hazırlanan ‘‘Uluslararası Hukukta Hükümetlerin Tanınması ve Devlet Temsili: Venezuela Örneği’’ başlıklı bu çalışma, 15.04.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet Emin AKGÜL (Üye)

Doç.Dr. Erdem İlker MUTLU (Danışman)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŐEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

.../.../2024

Elif Başak YAZICI

1“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Erdem İlker MUTLU** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Elif Başak YAZICI

TEŞEKKÜR

En başta bugünlere gelmemde maddi ve manevi büyük emekleri olan, hayatımın her aşamasında her koşulda beni destekleyen ve sevgisini esirgemeyen, eğitime her daim önem veren kıymetli babam Süleyman YAZICI, canım annem Pakize YAZICI ve sevgili ağabeyim Şafak YAZICI'ya,

Yüksek lisans sürecimde beni her zaman destekleyen, akademisyen olma isteğimi gerçeğe dönüştürebilmem için bana inanan ve cesaret veren, uluslararası hukuka farklı bir gözle bakmamı sağlayan, değerli danışmanım Doç. Dr. Erdem İlker MUTLU'ya;

Tez savunma sınavımda jüri olma nezaketini gösteren ve değerli eleştirileriyle tezime büyük katkı sağlayan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR ve Prof. Dr. Mehmet Emin AKGÜL'e;

Tüm dostlarıma, üzerimde emeği olan tüm hocalarıma, çalışmama destek veren herkese sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak bir kız çocuğu olarak bu ülkede eğitim görebilmemin ve meslek sahibi olabilmemin önünü açan Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK'e saygı, minnet ve şükranlarımı sunarım. Açtığı yolda ilerleyebilmek ümidiyle...

ÖZET

YAZICI, Elif Başak. *Uluslararası Hukukta Hükümetlerin Tanınması ve Devlet Temsili: Venezuela Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Tanımaya, bir uluslararası hukuk süjesinin bir durumu hukuka uygun ve geçerli kabul ettiğini ve kendi ilişkilerini bu kabul temelinde yürüteceğini bildirdiği tek taraflı uluslararası hukuk işlemidir. Tanımaya, tek taraflı bir işlem olması sebebi ile uluslararası hukukun en çok tartışılan meselelerinden biridir. Devletlerin tanınması ile hükümetlerin tanınması farklı durumları işaret etmektedir. Hükümetin değişmesi, söz konusu devletin varlığına ve devamlılığına hanel getirmemektedir. Diğer bir ifadeyle, hükümet değişikliği, devletin kimliğini etkilememekte ve devleti uluslararası bir tüzel kişi olmaktan çıkarmamaktadır. Bu nedenle, olağan koşullarda değişen hükümetlere ilişkin diğer devletlerin yeni hükümeti tanınması şeklinde bir uluslararası hukuk uygulaması bulunmamaktadır. Ancak askeri müdahale, anayasaya aykırı bir uygulama, silahlı kuvvet kullanılması ve/veya yabancı devlet müdahalesi gibi olağanüstü durum ve yollar ile hükümet değişikliği gerçekleştiğinde hükümetlerin tanınması hususu gündeme gelebilmektedir. Tanımaya kavramı, politik olduğu kadar hukuki bir kavramdır. Hükümetlerin tanınması meselesi, Venezuela’da 2019 yılında ortaya çıkan başkanlık krizi sonrasında yeniden gündeme gelmiş ve Venezuela’nın taraf olduğu birçok yabancı yerel mahkeme ve uluslararası tahkim yargılamasında da değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, Venezuela örneği ışığında uluslararası hukukta devletlerin ve hükümetlerin tanınması, tanımının yabancı ve uluslararası yargı mercilerindeki etkisi incelenecektir.

Anahtar Sözcükler

Tanımaya, Hükümetlerin Tanınması, Venezuela, Başkanlık Krizi, Yatırım Tahkimi

ABSTRACT

YAZICI, Elif Başak. *Recognition of Governments and State Representation in International Law: The Case of Venezuela*, Ankara, 2024.

Recognition is a unilateral international legal act in which a subject of international law declares that it accepts a situation as lawful and valid, and will conduct its relations based on this acceptance. Recognition, being a unilateral act, is one of the most debated issues in international law. Recognition of states and recognition of governments may be closely related acts; however, they are not identical. Generally, a change in government does not affect the existence and continuity of the state. Therefore, there is no established international legal practice for other states to recognize the new government in normal circumstances of changing governments. However, the issue of recognizing governments may arise in extraordinary circumstances and methods such as military intervention, unconstitutional practices, the use of armed forces, and/or foreign state intervention leading to a change in government. The concept of recognition is both political and legal. The issue of recognizing governments came to the forefront again after the presidential crisis in Venezuela in 2019 and was considered in many foreign domestic courts and international arbitration proceedings to which Venezuela is a party. This study will examine the recognition of states and governments in international law, and the impact of recognition in foreign and international judicial bodies, using the example of Venezuela.

Keywords

Recognition, Recognition of Governments, State Representation, Venezuela, Presidential Crisis, Investment Arbitration

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: ULUSLARARASI HUKUKTA TANIMA KAVRAMI	4
VE HÜKÜMETLERİN TANINMASI.....	4
1.1. TANIMA KAVRAMI VE DEVLETLERİN TANINMASI	4
1.1.1. Tanımanın Hukuki Niteliği.....	4
1.1.1.1. Kurucu Olduğuna İlişkin Görüşler.....	7
1.1.1.2. Bildirici Olduğuna İlişkin Görüşler	9
1.1.1.3. Diğer Görüşler.....	10
1.1.2. Tanıma Biçimleri	11
1.1.2.1. <i>De Facto</i> ve <i>De Jure</i> Tanıma	11
1.1.2.2. Açık ve Zımni Tanıma	12
1.1.2.3. Diğer Tanıma Türleri	13
1.2. HÜKÜMETLERİN TANINMASI.....	13
1.2.1 Hukuki Niteliği	13
1.2.2. Devletlerin Tanınması ile Hükümetlerin Tanınmasının Farkı	16
1.2.3. Hükümetlerin Tanınmasında Kullanılan Kriterler	19
1.2.3.1. Etkin Kontrol.....	20

1.2.3.1.1. Tinoco Kararı	22
1.2.3.2. Meşruiyet (Tobar Doktrini).....	25
1.2.3.3. Estrada Doktrini	27
1.2.3.4. Uluslararası Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesi (Hayes Doktrini).....	29
1.2.4. Hükümeti Tanıma Biçimleri	30
1.2.4.1. Hükümeti Tanıma İradesinin Ortaya Konması	30
1.2.4.2. Tanıma Yolları	32
1.2.4.3. <i>De facto</i> ve <i>de jure</i> tanıma	33
1.2.4.4. Açık ve Zımnî Tanıma	35
1.2.5. Hükümetlerin Tanınmasının ve Tanınmamasının Hukuki Etkileri.....	36
1.2.6. Tanıma ile İlgili Uluslararası Hukuk İlkeleri.....	39
1.2.6.1. <i>Jus Cogens</i> Bir Normun Ciddi Bir Şekilde İhlal Edilmesiyle Ortaya Çıkan Bir Durumu Tanımama Yükümlülüğü	40
1.2.6.2. Müdahale Etmeme İlkesi.....	41
2.BÖLÜM: BAŞKANLIK KRİZİ VE VENEZUELA’NIN TEMSİLİNE İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLAR.....	44
2.1. BAŞKANLIK KRİZİNİN ORTAYA ÇIKIŞI.....	44
2.1.1. Krizin Arka Planı	44
2.1.1.1. Tarihsel Süreç.....	45
2.1.1.2. Chávez Dönemi Sonrası.....	48
2.1.2. 2018 Başkanlık Seçimleri ve 2019 Başkanlık Krizi	49
2.1.3 Uluslararası Toplumun Başkanlık Krizine Yaklaşımları.....	51
2.1.3.1. Diplomatik İlişkiler	55
2.1.3.2. Uluslararası Örgütlerde Akreditasyon.....	57
2.2. ICSID (ULUSLARARASI YATIRIM UYUŞMAZLIKLARI ÇÖZÜM.....	59
MERKEZİ) YARGILAMALARINDA VENEZUELA’NIN TEMSİLİNE İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLAR	59

2.2.1. ICSID Hakem Heyetleri ve Ad Hoc Komiteleri Tarafından Yapılan Değerlendirmenin Arka Planı	60
2.2.2 ICSID Hakem Heyetlerinin ve Ad Hoc Komitelerinin Venezuela'nın Temsiline İlişkin Soruna Yaklaşımı	66
2.2.2.1 Temsilin Usule İlişkin Bir Mesele Olarak Ele Alınması	66
2.2.2.2. İspat Yükünün Belirlenmesi.....	72
2.2.2.3. İspat Yükümlülüğünün Yerine Getirilip Getirilmediğine İlişkin Değerlendirme.....	74
2.2.2.4. Uygulanacak Hukuk ve Etkin Kontrol Kriteri	81
2.2.3. Yatırım Tahkiminde Devlet Temsiline İlişkin Hükümetlerin Yarışması Halinde Olası Çözümler.....	85
2.3. VENEZUELA'NIN BİRLEŞİK KRALLIK'TA BULUNAN VARLIKLARINA ERİŞİMİNE İLİŞKİN İNGİLİZ MAHKEMELERİNDE ÇIKAN UYUŞMAZLIK	88
2.3.1. Ulusal Yargılamalarda Hükümetlerin Tanınmasına İlişkin Yaklaşım.....	88
2.3.2. Amerikan Mahkemeleri	90
2.3.3. Birleşik Krallık Mahkemeleri	91
2.3.3.1. <i>High Court</i> Kararı	95
2.3.3.2. <i>Court of Appeal</i> Kararı.....	97
2.3.3.3. <i>Supreme Court</i> Kararı	100
2.3.3.3.1. Tanıma Meselesi.....	100
2.3.3.3.2. Devlet İşlemi (<i>Act of State</i>) Doktrini.....	102
2.3.3.4. <i>High Court</i> 'un Yeniden Değerlendirmesi.....	103
SONUÇ.....	107
KAYNAKÇA	110
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	122
EK 2. ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU.....	123

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	Aktaran
BM	Birleşmiş Milletler
Der.	Derleyen
EU	European Union
ICJ	International Court of Justice
IMF	International Monetary Fund
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes
OAS	Organization of American States
Para.	Paragraf
s.	sayfa
UAD	Uluslararası Adalet Divanı
UK	United Kingdom
UNGA	United Nations General Assembly
UNSC	United Nations Security Council
Vol.	Volume

GİRİŞ

Avrupa merkezci uluslararası hukuk öğretisi ve tarihine göre Westfalya Barışı, hükümetlerin tanınması kurumunun temellerini atan kavramların oluşumunda önemli bir yere sahiptir. İlk olarak devletlerin egemen eşitliği prensibi ortaya çıkmıştır. Bir diğer önemli durum ise hükümetlerin vatandaşların devredilemez haklarını güvence altına almak için devletler adına hareket etmek üzere kurulmuş olmasıdır.

Uluslararası hukuk bakımından tanıma, yalnızca devletlerin tanınması ile sınırlı olmayıp hükümetlerin, uluslararası örgütlerin, savaşın, ulusal kurtuluş hareketlerinin tanınması söz konusu olabilmektedir. Tanıma kavramının önemi, uluslararası hukukun doğasından kaynaklanmaktadır. Zira bir devletin varlığına veya hangi hükümetin uluslararası ilişkilerde bir devleti temsil edeceğine ilişkin uyuşmazlıklar adli süreçlerle bağlayıcı bir biçimde çözülememektedir. Bu sebeple uluslararası hukukun diğer öznelerinin aldığı pozisyon belirleyici olmaktadır.

Devletlerin ve hükümetlerin tanınmasına ilişkin sorunlar hem teoride hem pratikte tam anlamıyla çözülmüş değildir. Kelsen'e göre, bu mesele devlet pratiklerinde oldukça paradoksal durumlara yol açmaktadır. Tanıma konusunda devletler uluslararası hukukun yanı sıra politik çıkarlarını da göz önüne almaktadır. Mevcut yapısında uluslararası hukuk, uluslararası hukuk düzeninin en önemli birimleri olan devletlerin temsilcileri olarak hükümetler arasında görece resmîleştirilmiş etkileşime bağlı olmaya devam etmektedir.

Yakın dönemlerde pek çok devlet, hükümetleri açıkça tanımanın artık modası geçen bir uygulama olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte, uluslararası hukukçular hükümetlerin tanınması meselesine neler eklenebileceğini ve bu konunun neden yeniden gözden geçirmeye değer olduğunu ele almışlardır. Devlet uygulamalarındaki güncel gelişmeleri incelemek, bunları analitik olarak sınıflandırmak ve uluslararası hukuk

kurallarının devlet uygulamaları neticesinde değişip değişmediğini ve ne ölçüde değişebileceğini tespit etmek her zaman uluslararası hukukun bir görevi olmuştur.

Uluslararası toplumun Venezuela'da yaşanan başkanlık krizine ve bu krizden doğan anayasal çatışmaya verdiği farklı tepkiler, uluslararası hukukta hükümetlerin tanınmasına bir kez daha dikkat çekmiştir. Bu kriz, aynı zamanda uluslararası temsil bakımından da bazı sorunları beraberinde getirmiş ve bu sorunların uluslararası hukuk bağlamında nasıl ele alınacağıın incelenmesini zorunlu kılmıştır.

Uluslararası tahkim yargılamalarında devleti temsil eden hükümet görevlilerinin eylemleri ve taahhütleri devletin kendisini bağladığından, hangi hükümetin bu temsilcileri devlet adına meşru bir şekilde atayabileceğini bilmek, söz konusu işlemlerin ve taahhütlerin devletin çıkarlarına, bütçesine ve nüfusunun günlük yaşamına ne kadar etki edebileceğini düşünüldeğinde önem arz etmektedir.

Hangi hükümetin tahkim yargılamasında devleti meşru olarak temsil edebileceğine ilişkin durumla pek karşılaşılmasa da hem uluslararası hukuk hem de ulusal hukuklar, hükümetlerin tanınması meselesiyle uzun süredir karşı karşıyadır. Bu iki hukuk sistemi altında geliştirilen yaklaşımlar ve çözümler ile yatırım tahkiminin özgünlükleri dikkate alındığında, hakem kurullarının, hükümetlerin yarışması durumunda devletin temsili sorununu karara bağlamaları gerektiği takdirde birkaç yol belirlemek mümkündür.

İki ana bölümden oluşan çalışmada, hükümetlerin tanınması uygulaması, uluslararası hukuk perspektifinden ve Venezuela'daki başkanlık krizine atıfta bulunarak incelenmektedir. İlk bölüm, uluslararası hukukta tanıma kavramını ve hükümetlerin tanımalarına uygulanacak mevcut uluslararası hukukun çerçevesini çizmeye çalışmaktadır. Uluslararası hukukun yarışan veya diğer bir deyişle rakip hükümetleri nasıl ele aldığına yanıt aranmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde, Venezuela'daki başkanlık krizine giden sürecin daha iyi anlaşılabilmesi için tarihsel arka plan ele alınmakta ve uluslararası toplumun yaklaşımı krize yaklaşımı incelenmektedir. Bununla birlikte Venezuela'nın taraf olduğu tahkim yargılamalarında devletin temsiline ilişkin verilmiş kararlar ve Venezuela altın rezervlerine ilişkin olarak Birleşik Krallık mahkemeleri tarafından verilmiş kararlar değerlendirilmektedir.

1.BÖLÜM: ULUSLARARASI HUKUKTA TANIMA KAVRAMI VE HÜKÜMETLERİN TANINMASI

1.1. TANIMA KAVRAMI VE DEVLETLERİN TANINMASI

1.1.1. Tanımanın Hukuki Niteliği

Hukukun farklı dallarında çeşitli anlamlarda karşımıza çıkan tanıma, kullanıldığı bağlama özgü bir kavramdır.¹ Bununla birlikte, kesin ve açık kurala tabi olmaması ve hukuki görüş farklılıklarının bulunması nedeniyle uluslararası hukukta tanımlanması zor kavramların başında gelmektedir.² Brownlie, tanımanın uluslararası ilişkilerdeki çeşitli durumları içeren, “yanıltıcı” derecede basit, çok amaçlı bir terim olduğunu ifade etmiştir.³

Uluslararası hukuk bakımından tanıma, bir veya daha fazla devlet tarafından, tek tek veya toplu olarak, fiili veya hukuki bir durumun varlığını veya bir talebin hukukiliğini, belirli hukuki sonuçlar doğurma niyetiyle formüle ettiği tek taraflı irade beyanıdır.⁴ Tanıma, özü itibarıyla hukuki sonuçları olabilecek yeni bir durumun kabul edilmesidir.⁵

Tanıma işlemi, tek taraflıdır ve içerikleri ve siyasi etkileri de dahil olmak üzere hukuki sonuçları dikkate alındığında belki de en önemli tek taraflı işlem türüdür. Tanımanın tek taraflı doğası, devletlerin tanıma verip vermeme konusundaki takdir yetkisinden

¹ Tanıma kavramı, medeni hukuk bağlamında, çocuk ile baba arasında soybağının kurulmasını sağlayan işlem (TMK m. 282) olarak kullanılırken milletlerarası özel hukuk bağlamında, yabancı bir mahkeme tarafından verilen bir kararın kesin hüküm doğurmasını sağlayan işlem olarak kullanılmaktadır. AYBAY Rona / ORAL Elif, *Kamusal Uluslararası Hukuk*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016, s. 273.

² RUDA, José María, “*Recognition of States and Governments*”, *International Law: Achievements and Prospects*, (ed. Federico Mayor/ Mohammed Bedjaoui), UNESCO-Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1991, s. 449.

³ BROWNLIE, Ian, “*Recognition in Theory and Practice*”, *British Year Book of International Law*, Vol. 53, No.1, 1982, s. 197.

⁴ International Law Commission, Document A/CN.4/534, Sixth Report on Unilateral Acts of States 2003, 63, para. 67. PETERSON, M.J., *Recognition of Governments Legal Doctrine and State Practice, 1815–1995*, Macmillan Press, Londra, 1997, s. 1.

⁵ RUDA, s. 449.

kaynaklanmaktadır.⁶ Nitekim hukuki bir durumu veya iddiayı tanıma yükümlülüğünü düzenleyen bir uluslararası hukuk kuralı bulunmamaktadır.⁷ Bir hükümet gerekli tüm kriterleri karşılarsa bile diğer devletler bu hükümeti tanımak zorunda değildir.⁸ Sonuç itibarıyla, uluslararası hukuka göre tanınma hakkı da bulunmamaktadır.⁹

Bir varlık, objektif koşulları yerine getirmek suretiyle uluslararası hukuk bakımından devlet statüsünü kazanmış sayılsa da bu niteliğin uluslararası politika sahnesinde daha önce var olan devletler tarafından devlet olarak tanınması gerekli görülmektedir.¹⁰ Devlet uygulamaları arasındaki farklılıklar, tanımın hükümetler tarafından dış politika aracı olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda bu farklılıklar, tanımaya uygulanacak kriterlerin belirlenmesini de zorlaştırmaktadır.¹¹

Klasik öğretiye göre tanıma, belli bir ülke üzerinde siyasi açıdan örgütlenmiş, başka bir devletten bağımsız, uluslararası hukuk kurallarına saygı göstermeye ehil bir topluluğun varlığını tespit eden ve bu topluluğun uluslararası toplum bir üyesi olduğunu belirten bir işlemdir. Realist görüş tanımayı bir siyasal topluluğun, uluslararası hukukun vermiş olduğu yetkilerin varlığının ve bu yetkilerin hukuka uygunluğunun saptanması olarak tanımlamıştır.¹²

Kelsen, tanıma eylemini hukuki ve politik olmak üzere ikiye ayırmıştır.¹³ Hukuki tanıma, somut bir olayda bir topluluğun milletlerarası hukuk anlamında devlet olduğunu saptayan bir tanımadır. Politik tanıma ise tanıyan devletin tanınan topluluklarla ilişki kurma isteğini belirtmektedir. Aynı ayrı yapılabileceği gibi bu iki tanımın birlikte yapılması da mümkündür. Uluslararası hukuk bakımından devlet olduğu saptanmayan bir toplulukla

⁶ International Law Commission, Document A/CN.4/534, Sixth Report on Unilateral Acts of States, 2003 para 39.

⁷ Ibid, para 39. Ancak bazı durumlarda tanımadan kaçınma zorunluluğu ortaya çıkabilmektedir.

⁸ SCHUIT, Anne, “*Recognition of Governments in International Law and the Recent Conflict in Libya*”, International Community Law Review, Vol. 14, Issue 4, 2012, s. 385.

⁹ Ibid.

¹⁰ AYBAY / ORAL, s. 274.

¹¹ RUDA, s. 449.

¹² ÇELİK, Edip F., *Milletlerarası Hukuk*, 1. Kitap, Filiz Kitabevi, İstanbul 1987, s. 222-223.

¹³ KELSEN, Hans, “*Recognition in International Law: Theoretical Observations*”, The American Journal of International Law, Vol. 35, No. 4, 1941, s. 605-609.

siyasi ilişkiler kurmak mümkün olmadığından hukuki tanımayı da gerektirmektedir. Buna karşın bir topluluğun uluslararası hukuk anlamında devlet olduğunu saptayan bir devlet, hukuki olarak tanıdığı bir devlet ile siyasi ilişkiler kurmak istemeyebileceği için hukuki tanıma politik bir tanımayı gerektirmez. Lauterpacht'a göre, hukuki tanıma ve politik tanıma tarafından farklı organlar tarafından uygulanan uluslararası hukuka tabi eylemlerdir.¹⁴ Hukuki tanıma yargı organı tarafından yürütülürken, politik tanıma yürütme organı tarafından gerçekleştirilmektedir.

Her ne kadar fiili durumlarla yakın ilişkisi olsa da tanımanın hukuki doğası göz ardı edilemez. Doktrinde tanımanın yalnızca politik doğası olduğu da tartışılmıştır. Bu görüşü savunanların argümanları, devletlerin bir varlığı tanımak için genellikle politik hususları dikkate aldığı gerçeğine dayanmaktadır.¹⁵ Bir başka teori ise, tanımanın hukuki bir bağlam içinde önemli hukuki sonuçları olan politik bir eylem olduğunu ileri sürmektedir.¹⁶

Uygulanan uluslararası hukuk, tanıma veya tanımama hususunun mevcut devletlerin takdirine bağlı olduğunu göstermektedir. Devletlerin, başka bir devleti, hükümeti veya entiteyi tanınmasında ekonomik ve stratejik çıkarları, diğer devletlerle olan ilişkileri ve kendi iç politikaları önemli rol oynamaktadır.¹⁷ Bir devletin, hükümetin veya entitenin tanınmasında devletlerin serbestisi olsa da Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupalı devletler bu konuya ilişkin ağırlığını korumaktadır. Tanıma kavramı, Avrupalı devletler tarafından yaratılmış ve "Avrupa kamu hukukunun" bir gereği olarak yer almıştır.¹⁸ Bismarck, 1878 Berlin Kongresinde bağımsızlığın tescil etme hakkının yalnızca Avrupalı devletlere ait olduğunu, bu kararın hangi koşullar altında alınacağını da yine Avrupa'nın

¹⁴ LAUTERPACHT, Hersch, "Recognition of Governments I", Columbia Law Review, Vol. 45, No. 6, 1945, s. 818.

¹⁵ Tanımanın siyasi kullanımları, yeni bir hükümete karşı dostluk veya düşmanlık ifade eden kullanımlar ile tanınan kuruluşun gelecekteki politikasına ilişkin belirli bir eylem veya vaat için tanıma sağlayan kullanımlar arasında ayırt edilebilir. PETERSON, M. J., "Political Use of Recognition: The Influence of the International System", World Politics, Vol. 34, Issue 3, 1982, s. 328.

¹⁶ International Law Association, Committee on Recognition/Non-Recognition in International Law: Fourth (Final) Report, 2018.

¹⁷ AYBAY / ORAL, s. 274.

¹⁸ ÇELİK, s. 222.

saptayacağı ifade etmiştir.¹⁹ Bu bilgiler göz önüne alındığında, esasen tanımın Avrupa merkezli olarak ortaya çıkan ve Batılı hukukçuların önemle geliştirmeye çalıştıkları bir kavram olduğu söylemek mümkündür.

Uluslararası hukukta tanımın en önemli işlevi yeni oluşan birimlerin var olanlar tarafından tanınması bakımından ortaya çıkmaktadır. Herhangi bir entitenin veya durumun tanınması önemli olmasına rağmen, yeni devletlerin ve hükümetlerin tanınması, uluslararası kuralların belirlenmesi ve geliştirilmesi konusunda en çok ilgi çeken ve en çok çaba sarf edilen alan olmuştur.²⁰ Ancak uluslararası toplumun gelişimiyle beraber uygulamada tanıma kavramı yalnızca devletlerin ve hükümetlerin tanınmasıyla sınırlı olmaktan çıkmıştır. Uluslararası hukuk bakımından uluslararası örgütler, devlet niteliği kazanamamış topluluklar, ulusal kurtuluş hareketleri, savaştan ve asi statüsü, toprak değişiklikleri, hükümetlerin idari ve adli işlemleri uluslararası hukuk özneleri tarafından tanınabilmektedir.²¹

Devletlerin tanınması ile var olan bir devletin hükümetinin tanınmasının kavramları farklı olup farklı değerlendirmeleri gerektirmektedir. Her iki tanıma kavramında farklı şartlar ve sorunlar mevcuttur. Bu çalışma kapsamında hükümetlerin tanınması sorunu ağırlıklı olarak ele alınacaktır.

1.1.1.1. Kurucu Olduğuna İlişkin Görüşler

Özellikle 19. Yüzyılda öne çıkan ve tanımın kurucu veya yaratıcı olduğunu ileri süren görüşe göre, yeni kurulan bir devletin varlığı, mevcut diğer devletler tarafından tanınmasına bağlıdır.²² Bu görüşe göre tanıma bir devletin hukuki varlığını kuran diğer

---

¹⁹ ÇELİK, s. 222.

²⁰ PETERSON, 1997, s. 1.

²¹ International Law Association, Committee on Recognition/ Non-Recognition in International Law: Fourth (Final) Report, 2018.

²² AYBAY / ORAL, s. 275.

bir deyişle yaratan bir işlemdir. Yeni devletlerin diğere devletlerle ilişki kurabilmeleri diğere devletlerin söz konusu devlete tanıma yoluyla bu ehliyeti vermesine bağlıdır.

Bu görüş, sınırlı sayıda Hristiyan devletten oluşan “devletler ailesinin”, askeri ve ekonomik olarak dünya geneline büyük ölçüde hakim olduğu bir dönemde, aileye yeni bireylerin katılması için mevcut üyelerin kabulünün zorunlu olduğu anlayışına dayanmaktadır.²³ Böylece emperyal güçler, diğere devletlerin kurulup kurulamayacağını ve tanınıp tanınmayacağını seçme hakkına sahip olmuştur.²⁴

Tanımanın kurucu olduğu görüşü özellikle iradeci yazarlar tarafından benimsenmiştir. Uluslararası hukuk, devletlerin iradesinin ürünü olduğuna göre, bu hukukun yeni bir devlete uygulanması da bu hukuku oluşturan devletlerin iradesine bağlıdır.²⁵ Bu irade ise devletler tarafından tanıma yolu ile ortaya konmaktadır ve böylece tanıma işlemi kurucu bir nitelik kazanmaktadır.

Oppenheim’a göre bir devlet ancak mevcut devletler tarafından tanıma yolu ile uluslararası hukukun getirdiği devlet olma koşullarını sağlar ve devletlere atfedilen hak ve yükümlülüklerle sahip bir hukuki kişilik kazanır.²⁶ Kelsen de yukarıda bahsi geçen hukuki tanımayı kurucu nitelikte değerlendirmektedir. Uluslararası hukukun devlete vermiş olduğu kişilik tanıma ile gerçekleşmektedir. Böylece, tanıma devletin uluslararası hukuk kişiliğinin kurucu unsuru haline gelmektedir.

---

²³ Ibid. ÖZDEMİR, Ali Murat, “Uluslararası Hukukun Nesnesi ve Tarihi Üzerine Deneme”, der. ÖZDEMİR, Ali Murat, Emperyalizmin Hayaletleri: Küresel Düzenlemenin Bugünü, İmge Kitabevi Yayınları, 2013, s. 91.

²⁴ Ibid.

²⁵ ÇELİK, s. 222.

²⁶ JENNINGS, Robert / WATTS, Arthur, *Oppenheim’s International Law*. Volume 1: Peace, Longman, 1996, s. 126-127.

1.1.1.2. Bildirici Olduğuna İlişkin Görüşler

Kurucu teoriye karşı öne sürülen ve tanınmanın bildirici veya beyan edici bir nitelik taşıdığını savunan görüşe göre, bir devlet uluslararası hukukun aradığı devlet olma koşullarını haiz olduğu andan itibaren kişilik kazanmakta olup tanıma, bu durumu belirten bir özellik taşımaktadır. Bir başka ifade ile devletin varlık kazanabilmesi için tanınmasına ihtiyaç yoktur, tanıma yalnızca bu fiili durumun ifade edilmesidir. Bu görüşe göre tanıma işleminin gerçekleştirilebilmesi için devletin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır, var olmayan bir devletin tanınması mümkün değildir.

George Scelle'e göre tanıma mevcut bir durumun saptanmasıdır, tanıma ile yeni bir hukuki bir durum yaratılmamaktadır.²⁷ İskoçyalı uluslararası hukukçu Lorimer'e göre ise devletlerin tanınması bir nevi tanınan devlete "doğum belgesi" verilmesi niteliği taşımaktadır.²⁸ Devlet olmanın koşullarını taşıyan bir varlık tanınmaya hak kazanır ve tanınma onun diğer devletlerle ilişki kurduğunun göstergesidir.

Karma Hakem Mahkemesi, 1929 tarihli *Deutsche Continental Gas Gesellschaft* davasında, Polonya devletinin tanınmasına ilişkin olarak uluslararası hukuk yazarlarının çoğunluğunun görüşünü dikkate almış ve bir devletin tanınmasının kurucu değil yalnızca bildirici olduğu, devletin kendiliğinden var olduğu ve bu işlem ile birlikte diğer devletler tarafından varlığının duyurulması görüşünü benimsemiştir.²⁹ Benzer şekilde Uluslararası Hukuk Enstitüsü'nün 1936 tarihli Brüksel toplantısında da tanınmanın bildirici nitelikte olduğu görüşü ifade edilmiştir.³⁰ Günümüzde yazarların çoğu ve uluslararası içtihat bilhassa devletlerin tanınması işlemini bildirici bir işlem olarak nitelendirmektedir.³¹

²⁷ ÇELİK, s. 236.

²⁸ ALSAN, Zeki Mesut, *Yeni Devletler Hukuku, I. Cilt*, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O, Ankara, 1950, s. 183.

²⁹ PAZARCI, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri, III. Kitap*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2019, s. 3.

³⁰ ALSAN, s. 183.

³¹ AYBAY / ORAL, s. 276.

1.1.1.3. Diğer Görüşler

Dionisio Anzilotti, tanımanın tanıyan devlet ile tanınan devlet arasında yapılan bir anlaşma olduğunu savunmaktadır.³² Bu anlaşma açık olabileceği gibi zımni bir nitelik de taşıyabilir. Ancak bu görüş, anlaşmanın iki tarafın varlığını gerektirmesi, uluslararası anlaşmaya ancak uluslararası hukukun anlaşmaya yapmaya ehil olan kişilerin taraf olabilmesi ve henüz tanınmamış olan topluluğun uluslararası kişiliği ve anlaşma yapma yetkisinin bulunmaması nedeniyle eleştirilmiştir.³³

Tanımanın hem kurucu hem de bildirici nitelik taşıdığına ilişkin görüşler de bulunmaktadır. Jean Devaux, bir devletin uluslararası toplum tarafından tanınmasının bildirici, münferit tanımların ise kurucu nitelikte olduğunu ileri sürmüştür.³⁴ Cemil Bilsel, bu görüşe tanımanın müşterek veya münferit olarak değişmeyeceğini savunarak karşı çıkmıştır. Tanımanın yapılış biçiminin tanımanın niteliğini değiştirmedini söylemek mümkündür.

Cavaglieri ve Strup tanımanın devletin varlık kazanması bakımından bildirici, uluslararası hukuk kişiliği kazanması için kurucu olduğunu öne sürmüştür.³⁵ Bu görüş de benzer şekilde devletin varlık kazanması ve uluslararası hukuk kişiliği kazanmasını ayrı ele aldığı ve tanıma işleminin birliğine zarar verdiği için eleştirilmektedir.

Lauterpacht'ın görüşüne göre tanıma ne kurucu ne bildirici nitelik taşımaktadır. Tanıma daha çok politik, diplomatik ve hukuki bakımdan etkilemektedir. Bilsel ise, Lauterpacht'ı yalnızca tanımanın ne zaman kurucu ne zaman bildirici olduğunu gösterdiği için eleştirmiş ve bu nedenle tanımanın ne kurucu ne de bildirici olduğu görüşü, ayrı bir görüş olmaktan ziyade tanımanın hem bildirici hem de kurucu olduğu görüşüne yaklaşmıştır.³⁶

---

³² ÇELİK, s. 222.

³³ Ibid, s. 236.

³⁴ BİLSEL, Bilsel, *Devletler Hukuku, 1. Kitap*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1941, s. 62.

³⁵ Ibid., s. 63.

³⁶ Ibid., s. 63.

1.1.2. Tanıma Biçimleri

1.1.2.1. *De Facto* ve *De Jure* Tanıma

De facto tanıma durumunda, tanınan devletin bağımsızlığı, ülke üzerindeki egemenliği ve istikrarı bakımından tereddütler bulunması gibi nedenlerle tanıyan devlet tam tanıma gerçekleştirmemektedir. *De facto* tanıma ile yeni kurulan devlet veya hükümetin fiili varlığı kabul edilmekte fakat hukuksal olarak bağlanmamaktadır. *De facto* tanımanın özelliği bir nevi yarı tam tanıma diğer bir deyişle geçici tanıma niteliğinde olmasıdır.³⁷ Bu bakımdan *de facto* tanımanın geri alınması mümkündür. *De jure* tanıma bir devleti tam olarak tanımanın sağladığı bütün hukuksal etkiler ile tanıma anlamına gelmektedir. *De jure* tanıma kesin bir tanıma olup geri alınamamaktadır.

Hem *de jure* hem *de facto* tanımlar bir hukuki işlem olup tanınan devletin durumuna bağlı olarak tanımanın kapsamı ve etkileri bakımından değişiklik göstermektedir.³⁸ *De jure* tanımanın hukuki bir işlem sonucunda gerçekleştirilen tanıma ve *de facto* tanımanın herhangi bir hukuki işleme başvurmaksızın fiili tanıma biçiminde gerçekleştirilen bir tanıma biçimi şeklinde değerlendirilmesinin yanlış olduğuna ve *de facto* tanıma ile zımni tanımayı ayırmak gerektiğine dair görüşler de mevcuttur.³⁹ Bu görüşe göre *de facto* tanıma ile bir devletin başka bir devletin varlığını fiilen kabul etmesi birbirine karıştırılmamalıdır. *De facto* tanıma durumunda bir hukuki işlemin gerçekleştirilmesi gerekirken, diğer durumda ise yalnızca fiili olgu teyit edilmekte olup bu durum tanımaya ilişkin herhangi bir hukuki etki doğurmamaktadır.

İngiliz Dışişleri ve *Commonwealth* Bakanlığı 1978 tarihli *Herides Hotels Ltd. v. Aegean Turkish Holidays Ltd* davasına ilişkin bildirmiş olduğu görüşte adada fiilen iki yönetim

³⁷ ÇELİK, s. 236.

³⁸ PAZARCI, s. 9.

³⁹ Ibid.; LAUTERPACHT, Hersch, *Recognition in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 1947, s. 346.

bulunmasına karşın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni *de facto* tanımadığını belirtmiştir.⁴⁰

De jure tanıma ile *de facto* tanıma arasındaki temel farkın tanıma işlemini oluşturan belgede ortaya çıkabilmesi mümkündür. Örneğin, İngiltere 1931 yılında Sovyetler Birliği ile yapmış olduğu bir ticaret antlaşmasında Sovyetler Birliğini *de facto* tanıdığını antlaşma hükümlerinde açıkça belirtme yoluna gitmiştir.⁴¹

1.1.2.2. Açık ve Zımnî Tanıma

Açık veya zımnî tanıma ayrımı ise tanıma iradesinin ortaya konuluş biçimine ilişkindir. Açık veya sarîh tanıma bir devletin diğer bir devleti tanıma iradesini açıkça ve doğrudan ortaya koymasındır. Tanıma niyeti bir nota, devletin tanındığına ilişkin açık bir antlaşma ve hatta tebrik mesajı ile açık bir biçimde gösterilebilmektedir.

Zımnî veya örtülü tanıma ise devletin tanınmasına ilişkin açık bir beyanda bulunmaksızın herhangi bir kuşkuya yer vermeyecek bir biçimde ilgili devletle antlaşma yapmak, diplomatik temsilci göndermek ve konsolosluk ilişkileri kurmak gibi birtakım işlemlerin yapılması neticesinde ortaya çıkmaktadır. Ancak aynı uluslararası konferansta yer alma, çok taraflı bir antlaşmaya taraf olma, tanımaya ilişkin görüşmelerin gerçekleştirilmesi, diplomatik temsilciler haricindeki temsilcilerle temasta bulunulması ve ticari ilişkiler kurulması gibi durumlarda genellikle zımnî tanımanın var olmadığı kabul edilmektedir.⁴² Her iki tanıma biçiminde de önemli olan tanımanın varlığına ilişkin kuşkuya mahal vermeyecek biçimde bir eylem ile yapılmış olmasıdır.

---

⁴⁰ PAZARCI, s. 9.

⁴¹ LAUTERPACHT, 1947, s. 338-339.

⁴² PAZARCI, s. 10.

1.1.2.3. Diğer Tanıma Türleri

Uygulamada bireysel tanıma ve kolektif tanıma gibi ayrımlara da rastlanılmaktadır. Bireysel tanıma açık veya üstü kapalı bir biçimde bir devletin diğer bir devleti tanımasını ifade etmektedir. Kolektif tanıma ise birden çok devletin bir devleti genellikle çok taraflı bir antlaşma yoluyla veya bir uluslararası örgüte üye olarak kabul etmesiyle gerçekleşmektedir.⁴³

Ayrıca uygulamada koşullu tanıma ve koşulsuz tanıma ayrımının örnekleri de mevcuttur. Koşullu tanımada tanıyan devlet, kimi haklarının korunması veya tanınan devletin güvence vermesi gibi koşullarla devleti tanıyacağını belirtmektedir. Örneğin, 1942 yılında Amerika Birleşik Devletleri, Lübnan'ı tam tanımak için devletin ve vatandaşlarının haklarının korunacağına dair yazılı güvence istemiştir.⁴⁴ Bir diğer örnekte ise Romanya 1878 Berlin Antlaşması ile Sırbistan ve Karadağ'ın bağımsızlığını vatandaşları arasında dini bir eşitlik sağlanması şartı ile tanımıştır. Ancak öğretide tanımının bir antlaşma niteliği taşıması ve pazarlık unsuru oluşturmaması, bilakis bir durumun saptanmasına ilişkin olması nedeniyle koşullu olarak yapılmasının işlevine aykırı olacağı değerlendirilmektedir.⁴⁵

1.2. HÜKÜMETLERİN TANINMASI

1.2.1 Hukuki Niteliği

Hukuki statüye ilişkin bir görüşün açıklanması anlamında tanıma, bir makamın hukuki statüsünün belirsiz veya tartışmalı olduğu ve söz konusu makamın açıkça “bir şey olarak”

---

⁴³ Ibid., s. 11.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ JENNINGS / WATTS, s. 175-176.

tanındığı durumlarda kendini göstermektedir.⁴⁶ Bu tür durumlar, örneğin, rakip makamların aynı devletin hükümeti olduğunu iddia etmesi durumunda, devlet olma ve hükümet statüsüne ilişkin sorunlar birbiriyle bağlantılı olduğunda, bir devlet içindeki fiili durum iç savaş nedeniyle belirsiz olduğunda, bir hükümet kurulduğunda dış müdahale ile veya bir yetkili olağandışı hukuki bir statü talep ettiğinde ortaya çıkabilmektedir.⁴⁷

Uluslararası hukuk bakımından hükümetlerin tanınmasına ilişkin genel bir tanım bulunmamaktadır. Bu durum tanıma kavramının doğası gereği belirsiz oluşundan ve neyin tanımayı oluşturduğuna dair net bir tanımın bulunmamasından kaynaklanmaktadır.⁴⁸ Ayrıca, yeknesak devlet uygulamalarının ve hükümetlerin tanınmasına ilişkin herhangi bir tanımın yer aldığı antlaşma bulunmaması mevcut belirsizliğe yol açmaktadır.⁴⁹ Politik yönleri, tek taraflı oluşu, tanıma kriterleri ve yöntemlerindeki zamansal ve ulusal farklılıklar da tanımın uluslararası hukuk bakımından tanımlanmasını zorlaştırmaktadır.⁵⁰

Uluslararası hukuka göre hükümetlerin tanınması, uluslararası hukuk konularının, bir bölgenin etkili yönetim aygıtını oluşturan bir varlığın yasal statüsü ve bununla resmî ilişkiler kurmaya hazır olmaları hakkında görüşlerini ifade ettikleri tek taraflı, takdire bağlı eylemdir.⁵¹ Hükümetlerin tanınması, politik değerlendirmelerin, hukuk doktrinlerinin ve olgusal durumların birbirini tamamladığı karmaşık ve oldukça muğlak bir konudur. Kural olarak hükümet değişiklikleri uluslararası hukuk bakımından doğrudan etki doğurmamakta fakat devletlerarası ilişkilerin hükümetler aracılığıyla yürütülmesi sebebi ile devleti ve uluslararası hukuku da ilgilendirmektedir.

---

⁴⁶ TALMON, Stefan, *Recognition of Governments in International Law: With Particular Reference to Governments in Exile*, Oxford University Press, Oxford, 2004, s. 32.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ TALMON, s. 23.

⁴⁹ SCHUIT, s. 383.

⁵⁰ Ibid., s. 382.

⁵¹ TALMON, 2004, s. 24, 29.

Belirli bir bağlayıcı hukuki rejime tabi olmayan, tek taraflı takdire bağlı işlemler olması hükümetlerin tanınmasını politik faktörlerin etkisine açık hale getirmektedir.⁵² Hükümetlerin tanınmasının hukuki bir kavram olması genel kabul görmüş bir görüş değildir.⁵³ Bazı akademisyenler bu tür bir tanınmayı tamamen siyasi ve hukuki bir ilgisi olmayan bir eylem olarak değerlendirmiştir.⁵⁴ Bu görüş, ABD Yüksek Mahkemesinin (*US Supreme Court*) *Guaranty Trust Co. v. United States* kararında da benimsenmiştir. Karara göre hangi hükümetin yabancı egemen bir devletin temsilcisi olarak kabul edileceği, hukuki bir sorundan ziyade politik bir sorundur ve hükümet tarafından belirlenecektir.⁵⁵

Politik, ideolojik, ekonomik, stratejik veya diğer çıkarların yanı sıra diğer devletin iç işlerine müdahale etme veya yeni hükümetin tanıyan devletle ilgili gelecekteki eylemleri ve politikası hakkında birtakım vaatler alma isteği gibi hukuki olmayan çeşitli sebeplerle tanımanın yapılması, engellenmesi veya geciktirilmesi bu durumu zorlaştırmış ve tanımanın birçok devlet tarafından kötüye kullanılmasına yol açmıştır. Birleşmiş Milletler gibi uluslararası bir kuruluş aracılığıyla toplu olarak tanımanın hükümetlerin tek tek devletler tarafından tek taraflı ve bazen kötü niyetli tanınmasının veya tanınmamasının olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırdığı ileri sürülmüştür.⁵⁶ Birleşmiş Milletler içindeki gelişmelerin pek çok devletin konumunu etkilemesine karşın toplu/kolektif tanıma fikri fazla geliştirilmemiş veya uygulamada kabul edilmemiştir.

Birleşik Krallık, Fransa, Belçika veya Hollanda gibi bazı devletler, çözebileceğinden daha fazla zorluğa neden olduğu için hükümetlerin tanınmasını kaldırmaya karar vermiştir. Bu durum esas olarak hükümetlerin, objektif etkililik kriterini karşılamalarından ziyade genellikle yeni rejimin karakteri ve politikasıyla tanınması gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

⁵² SHAW, Malcolm, *International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, s. 329.

⁵³ LAUTERPACHT, 1945, s. 816.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ *Guaranty Trust Co.*, no. 566 304 U.S. 126 (1938)

⁵⁶ MENON, P.K., “*The Problem of Recognition in International Law: Some Thoughts on Community Interest*” *Nordic Journal International Law*, Vol. 59, No. 4, 1990, s. 263-264.

Sonuç itibariyle, her ne kadar tanımaya ilişkin açıkça düzenlenmiş bir kural bulunmasa da tanıma eylemi uluslararası hukuk kurallarına ve ilkelerine tabidir. Müdahale etmeme yasağı bu bakımdan önem taşımaktadır.

1.2.2. Devletlerin Tanınması ile Hükümetlerin Tanınmasının Farkı

Uluslararası hukukta tanıma meselesi 19. yüzyılın başlarında ve esas olarak Latin Amerika devletleri bağımsızlıklarını ilan ettiği zaman ön plana çıkmıştır. Yeni devletlerin yaratılması, devletlerin ve hükümetlerinin eşzamanlı olarak tanınmasına yol açarak iki terim arasında teorik bir karışıklığa neden olmuştur.

Aralarında yakın bir ilişki olmasına karşın bu iki tanıma türü özdeş değildir.⁵⁷ Kural olarak, etkili bir hükümetin varlığı, Devletlerin Hakları ve Görevlerine İlişkin Montevideo Sözleşmesi'nde yer aldığı üzere devlet olmanın ön koşullarından biridir.⁵⁸ Çoğu durumda bir entite, gerekli devlet olma kriterlerini karşılamasına karşın diğer devletler onun yönetim aygıtının tanımayı reddetmektedir. Başka bir deyişle, diğer devletler bir devletin varlığını tanırken o devletin hükümetini tanımamaktadır. Örneğin Sovyetler Birliği her halükârda bir devlet oluşturmasına ve gerekli tüm kriterleri sağlamasına rağmen hem İngiltere hem de Amerika Birleşik Devletleri Hükümetleri Bolşevik Hükümeti'nin tanınmasını ertelemiştir.⁵⁹

Devletin hukuk kişiliğinin devamlı olmasına rağmen, bir devletin rejimi veya hükümeti zaman içinde değişebilmektedir. Bir devlet, bir kez tanındığında hükümette anayasal veya anayasaya aykırı değişiklikler olsa dahi devlet olmaya devam etmektedir. Diğer bir

⁵⁷ CRAWFORD, 2019, s. 142.

⁵⁸ Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, Article 1. CRAWFORD, James, *The Creation of States in International Law*, Oxford University Press, Oxford, 2007, s. 33.

⁵⁹ TALMON, 2024, s. 27, 35.

ifadeyle yerleşik bir devlet, tanınmış bir hükümet gibi kurucu unsurlardan birinin yokluğunda uluslararası hukuki kişiliğini kaybetmemektedir.⁶⁰

Uluslararası hukuk hükümet değişikliklerinin anayasaya uygunluğuyla ilgilenmediğinden hükümetlerin tanınması konusu yalnızca istisnai durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu tür durumlar, ayaklanma, darbe, yabancı devlet işgali, iç çatışma veya karışıklığın ardından iki veya daha fazla hükümetin kontrol sağlama ve uluslararası tanınma için yarıştığı veya önceki hükümetin toprak ve devlet aygıtı üzerinde kontrolünü kaybettiği ve boşluğu dolduran başka bir varlık olmadığı durumlar olabilmektedir.⁶¹ Bu gibi hallerde diğer devletlerin hangi hükümeti tanıyıp hangi hükümetle ilişki kuracaklarına karar vermeleri gündeme gelebilmektedir.

Bynkershoek tarafından ifade edilen prensip uyarınca “rejimin şekli değişmekle halk değişmez.” (*forma regiminis mutata, non mutatur populus ipse*).⁶² Benzer şekilde bir devletin hükümetinde veya yönetim biçiminde meydana gelen değişiklikler diğer devletler ilgilendirmemektedir. Crozat’a göre, hükümet değişiklikleri şiddete dayanıyor olsa dahi esasen bir iç mesele olup yabancı devletlerin bu soruna dahil olması uygun değildir.⁶³ Kural olarak iç işlerine karışma yasağı gereğince diğer devletler bu hükümetin şekline ve kuruluşuna bakmazlar.⁶⁴ Buna karşın siyasi düşüncelerin çoğu kez hukuk kurallarına galebe çaldığı uluslararası ilişkilerde bu durum nadir görülen bir şey değildir.⁶⁵ Devletlerin mevcudiyeti ve uluslararası hukuk kişilikleri uluslararası hukuka aykırı bir hükümet değişikliğine rağmen devam etmektedir. Örneğin 18. ve 19. Yüzyıl Fransız İhtilalleri Fransız devletinde bir değişikliğe yol açmamıştır.

⁶⁰ CRAWFORD, James, *Brownlie’s Principles of Public International Law*, Oxford University Press, Oxford, 2019, s. 141.

⁶¹ SUR, Melda, *Uluslararası Hukukun Esasları*, Beta Yayıncılık, 2022, s. 144.; PAPP, Réka A., “Representation of States in Investment Arbitrations Involving Governments Competing for International Recognition” ed. Tobias ACKERMANN / Sebastian WUSCHKA *Investments in Conflict Zones: The Role of International Investment Law in Armed Conflicts, Disputed Territories, and ‘Frozen’ Conflicts*, Brill Nijhoff, 2020, s. 251.

⁶² CROZAT, Charles, “Devletler Hukukunda Tanınma” İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 19, Sayı: 1-2, 1953, s. 18.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ SUR, s. 144.

⁶⁵ ALSAN, s. 188.

Devletin hükümetten önce veya aynı zamanda tanınmış olması bir hükümetin tanınması için gerekli bir koşuldur. Bir hükümetin varlığı ancak bir devletin mevcudiyeti durumunda mümkündür. Fakat bir devletin tanınmış olması aynı zamanda bu devletin hükümetinin tanınmasını gerektirmemektedir. Böyle bir durum söz konusu olduğunda bu devletle hükümeti tanımayan diğer devletler arasında ilişkilerin fiili olarak tesis edilmesi ve yürütülmesi mümkün olmamaktadır.⁶⁶ Bununla birlikte hükümeti tanınmamış bir devlet uluslararası hukuk kişiliğinin korumaya devam etse de yetkilerini kullanması kısıtlı olmaktadır. İç değişikliklere karşın devletin hak ve yükümlülükleri devam etmekte fakat kullanımı bakımından kimi durumlarda sekteye uğramaktadır.⁶⁷

Devletlerin tanınması ile hükümetlerin tanınması, Scelle, Hackworth, Kelsen gibi bazı yazarlar tarafından aksi savunulmuş olsa da farklı kavramlardır ve uygulamada her ikisine de rastlanılmaktadır.⁶⁸ Her iki tanımın en temel farklarından biri devlet olarak tanınma hukuk kişiliğinin tam kazanılmasını sağlarken hükümetin tanınmasında devletin kişiliğine ilişkin bir durum söz konusu değildir.

Hükümetlerin tanınması, devletlerin tanınmasına benzer şekilde hem politik hem hukuki veçheleri bulunan bir tasarruftur. Diğer devletlerin hangi hükümeti tanıyacakları konusunda sahip oldukları serbesti bu devletlerin kendi çıkarlarını gözeterek karar vermesine sebep olmaktadır. Ek olarak, güçlü devletlerin diğer devletler üzerinde bir kontrol ve etki sağlaması bakımından bir fırsat da oluşturabilmektedir. Bu durumların varlığı hükümetlerin tanınmasını devletler için siyasal bir araç haline getirmektedir. Venezuela'daki başkanlık krizi ve devamındaki süreçte hükümetin tanınmasına ilişkin devletlerin almış olduğu kararlar bunun örneklerinden biridir.

---

⁶⁶ PAZARCI, s. 15.

⁶⁷ CROZAT, s. 18.

⁶⁸ CROZAT, s. 18.

1.2.3. Hükümetlerin Tanınmasında Kullanılan Kriterler

Uluslararası hukukta bir hükümetin yerleşik bir tanımı olmadığı gibi tanımın dayandırılması gereken hukuki olarak bağlayıcı bir kriter de bulunmamaktadır. Bununla birlikte, iç hukuklar ve devlet uygulamaları, bir devletin hükümetinin belirlenmesinde belirli parametrelerin gözetildiğini göstermektedir.

Devletlerin ve hükümetlerin tanınmasının kurucu olmaktan çok bildirici nitelikte olduğu kabul görmektedir. Diğer bir ifadeyle, bir hükümet başka bir devlet tarafından hükümet olarak tanınması nedeniyle değil, otoritenin hükümet tanımına uygun olması nedeniyle hükümet niteliği kazanmaktadır.⁶⁹ Tanımın bildirici olduğu iddiasının tanınma kriterleri üzerinde etkileri bulunmaktadır. Nitekim, eğer tanınma beyan niteliğinde ise, tanınma kriterleri hükümetlerin tanımına uygun olmalıdır.⁷⁰

Devletler, bir hükümeti tanıyıp tanımama konusunda keyfi bir takdir yetkisi yerine mümkün mertebe hukuki ve makul kıstaslara dayanmaya çalışmaktadır.⁷¹ Uluslararası hukuk bakımından üzerinde uzlaşmaya varılmış bir hükümet tanımı bulunmaması tanınmaya ilişkin kriterlerin belirlenmesini ve değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır.⁷² Tanıma kriterleri zamana ve mekâna göre değişiklik gösterebilmektedir. Bununla birlikte, bazı devlet uygulamaları ve yargı kararları bir hükümetin belirlenmesinde bazı parametrelerin göz önüne alındığını işaret etmektedir. Ancak yine de kesin olarak belirleyici standartların bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

Montevideo Deklarasyonu uyarınca devlet olmanın belirli kriterleri varken, hükümet olmak için eşdeğer kriterler bulunmamaktadır.⁷³ Bu nedenle bazı hukukçular tanıma

---

⁶⁹ SCHUIT, s. 388.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ MERAY, Seha, *Devletler Hukukuna Giriş Birinci Cilt*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1960, s. 227.

⁷² SCHUIT, s. 388.

⁷³ Ibid., s. 383.

kararını ihtiyari ve politik bir eylem olarak değerlendirmiştir.⁷⁴ Ancak Talmon gibi bazı hukukçular, tanımanın tanıyan devletin sınırsız takdirine bağlı olan tamamen siyasi bir eylem olmadığını ve uluslararası hukukun bir devletin tanıma kararına rehberlik etmek için belirli kriterler sunduğunu savunmaktadırlar.⁷⁵ Bazılarına göre belirleyici kriter, söz konusu hükümetin ilgili devletin topraklarının tümü veya çoğu üzerinde etkin bir kontrole sahip olmasıdır.⁷⁶

Hükümetin anayasal meşruluğu ise bir diğer önemli bir kriterdir. Bu görüş ilk olarak 20. yüzyılın başlarında, Tobar doktrini ve Wilson yönetimindeki ABD'nin Latin Amerika'ya ilişkin uygulamalarıyla karşımıza çıkmaktadır.⁷⁷ Ancak bu uygulama o dönemlerde bir uluslararası teamül niteliği kazanacak ölçüde yaygınlaşmamıştır. 1923 tarihinde Büyük Britanya ile Kosta Rika arasındaki *Tinoco* tahkiminde, Hakem Taft Amerikan politikasının tüm uluslar tarafından kabul görmediğine vermiştir. Ancak son yıllarda yaşanan bazı politik olaylar neticesinde anayasal meşruluk prensibi tekrar tartışma konusu haline gelmiştir.⁷⁸

1.2.3.1. Etkin Kontrol

Uluslararası hukukta hükümet statüsüne ilişkin temel kriter, bir devletin hükümeti olduğunu iddia eden bir entitenin, ilgili devletin toprakları üzerinde etkili bir kontrole sahip olmasıdır.⁷⁹ Kontrolün etkin olabilmesi için, hükümet iddiasında bulunan entitenin devlet mekanizmaları üzerinde kontrolünün olması gerekmektedir. Bu kriter, ülkenin baskın toprak parçaları üzerindeki kontrol, sermayenin ve ana hükümet kurumlarının

⁷⁴ BROWNLIE, 1982, s. 197; SCHUIT, s. 383; SHAW, s. 337.

⁷⁵ TALMON, Stefan, "Recognition of the Libyan National Transitional Council" ASIL Insight, Vol.15, No. 16, 2011, Oxford Legal Studies Research Paper No. 38/2011; TALMON, Stefan, "Recognition of Opposition Groups as the Legitimate Representative of a People" Chinese Journal of International Law s. Vol. 12, Issue 2, 2013, s. 219, 232.

⁷⁶ CRAWFORD, 2019, s. 142; TALMON, 2013, s. 232.

⁷⁷ SHAW, s. 339.

⁷⁸ REES-EVANS, Laura / CARVOSSO Rhys, "Legal Consequences of and Approaches to the Question of Recognition of a Government of a State: Disputes involving Venezuela" ICSID Review-Foreign Investment Law Journal, Vol.36, Issue 3, 2021, s. 567.

⁷⁹ TALMON, 2013, s. 232.

kontrolü, halk desteği, belirli bir istikrar ve süreklilik unsuru ve belirleyici dış müdahalelerin olmaması gibi çeşitli unsurlardan oluşmaktadır.⁸⁰ Örneğin, başkent üzerindeki kontrolün sağlanması ve sürdürülmesi etkin kontrolün önemli göstergelerinden biri olarak görülmektedir.⁸¹

Hükümet olduğunu iddia eden entitenin etkinliği, hükümetlerin uluslararası hukuk bakımından tanınmasının önemli şartlarından biridir. Etkinlik, en azından daha geniş bir bölgenin kontrolünü ve devlet yönetimini gelecekte gerçek bir risk olmadan kaybetme tehlikesi olmaksızın elde tutmayı ifade etmektedir. Özellikle yabancı müdahale ile kurulması gibi istisnai durumlarda etkin bir hükümetin tanınmasının reddedilmesi gerektiğini söylemek mümkündür.⁸² Ayrıca, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Haiti⁸³ ve Sierra Leone⁸⁴ örneklerinde olduğu gibi yerleşik bir hükümetin devrilmesinin Birleşmiş Milletler Şartı'nın 39. maddesi anlamında barışa yönelik bir tehdit oluşturduğuna karar verebilmektedir. Bu durumlarda Güvenlik Konseyi, yeni rejimlerin etkinliğine bakmaksızın önceki hükümetin göreve getirilmesi emrini vermiştir.

Etkin kontrol kriterinin önemi iç hukuklarda yer bulmakta ve devlet uygulamaları bu kriterin yaygın olarak kullanıldığını göstermektedir. Örneğin; Hollanda, 1958 yılında Irak'ta iktidara gelen Qassim hükümetini, uluslararası hukuk kurallarına göre, yeni bir hükümetin tanınmasının, "bu hükümetin iktidara geliş şekli ya da koşulları hakkında bir yargıya varılması anlamına gelmeyeceği" gerekçesiyle tanımıştır.⁸⁵ Birleşik Krallık, 1956'daki devrimden sonra Macar Kadar rejimini, 1967'de Yunanistan'daki Albaylar Cuntasını ve 1973'te Şili'deki Pinochet hükümetini tanıırken bu kriteri benimsemiştir.⁸⁶ ABD'nin Libya Ulusal Geçiş Konseyi'ni etkin kontrol eksikliği nedeniyle tanımakta

⁸⁰ LAUTERPACHT, Hersch, "Recognition of Governments: II" Columbia Law Review, Vol. 46, No. 1, 1946, s. 37; SCHUIT, s. 389-391.

⁸¹ ROTH, Brad R., *Governmental Illegitimacy in International Law*, Clarendon Press, Oxford, 1999, s.183-184.

⁸² PAPP, s. 252.

⁸³ UNSC Resolution 841 (16 Haziran 1993) UN Doc S/Res/841, 1 vd., UNSC Resolution 940 (31 Temmuz 1994) UN Doc S/Res/940, 1 vd.

⁸⁴ UNSC Resolution 1132 (8 Ekim 1997) UN Doc S/Res/ 1132, 1 vd.

⁸⁵ SCHUIT, s. 388.

⁸⁶ WARBRICK, Colin, "The New British Policy on Recognition of Governments", The International Law and Comparative Law Quarterly, Vol. 30, No. 3, 1981, s. 571.

isteksiz davranması da bu doktrinin bir uygulaması olarak değerlendirilebilmektedir.⁸⁷ Birleşik Krallık mahkemesinin vermiş olduğu *Republic of Somalia v. Woodhouse Drake* kararı da hükümetlerin değerlendirilmesine ilişkin olarak dikkate alınmaktadır.⁸⁸ Karara göre geçici bir hükümetin varlığına, uluslararası bir konferans yoluyla ortaya çıkmasına ve birkaç devlet ve BM tarafından tanınmasına rağmen, ülke toprakları ve idari yönetim üzerinde etkin bir denetime sahip olmaması ilgili hükümetin Somali hükümeti olarak tanınmasından mahrum olmasına neden olmuştur.

Devletler, bölge üzerinde etkili bir kontrol sağlasa bile, yabancı bir hükümetin tanınmasını kabul etme veya reddetme kararlarını gerekçelendirmek için başka kriterlere atıfta bulunmaktadır. Bunlar, halkın rızası, hükümetin meşruluğu ve yeni hükümetin uluslararası yükümlülüklerine uyma isteği gibi gerekçeleri içermektedir.

1.2.3.1.1. Tinoco Kararı

Hangi hükümetin uluslararası ilişkilerde devleti meşru bir şekilde temsil edebileceği sorusu, devlet uygulamasına münhasır olmayıp bu konu uluslararası yargıda da ele alınmıştır. Tinoco hükümeti ve İngiliz şirketleri tarafından imzalanan iki sözleşmenin geçerliliği ile ilgili olarak Büyük Britanya ve Kosta Rika arasında geçen tahkim yargılaması, hükümetlerin tanınmasının temel koşulu olarak etkin kontrol doktrininin oluşturulmasında önemli bir emsal teşkil etmektedir.

1917'de önceki hükümeti devirerek iktidara gelen Tinoco hükümeti, seçim çağrısında bulunmuş ve yeni bir anayasa oluşturmuştur.⁸⁹ 1919'da Tinoco hükümeti düştükten sonra

---

⁸⁷ Libya Ulusal Geçiş Konseyi'nin tanınması sorusuna cevao olarak ABD Dışişleri Bakanlığı Hukuk Danışmanı şu açıklamayı yapmıştır: “Uluslararası hukuk tanıma meselesine odaklanır ve tanıma sahadaki gerçekleri, özellikle de toprak üzerindeki kontrolü takip etme eğilimindedir. Genel bir kural olarak, tüm ülkeyi kontrol etmeyen oluşumları tanımakta isteksiziz çünkü o zaman ülkenin kontrol etmedikleri kısımlarından sorumlu olurlar ve ülkenin bazı kısımlarını hala kontrol eden liderleri tanımakta isteksiziz çünkü o zaman onları kontrol ettikleri bölgelerdeki sorumluluktan muaf tutmuş olursunuz.” US Senate, Committee on Foreign Relations, Libya and War Powers, Hearing, S. Hrg. 112–189, 28 Haziran 2011, s. 39

⁸⁸ ARISTODEMOU, Maria, “Choice and Evasion in Judicial Recognition of Governments: Lessons from Somalia” European Journal of International Law, Vol. 5, No. 4, 1994, s. 538.

⁸⁹ Tinoco Arbitration (GB v Costa Rica) (1923) 1 RIAA, s. 376.

1922’de yeni kurulan hükümet, Tinoco hükümeti tarafından yapılan tüm antlaşmaları geçersiz kılan bir yasa çıkarmıştır.⁹⁰

Tahkim yargılamasında Büyük Britanya, Tinoco hükümetinin iki yıl boyunca halkının rızasıyla otoritesine itiraz eden başka bir hükümet olmaksızın Kosta Rika'nın *de facto* ve *de jure* hükümeti olduğunu ileri sürmüştür.⁹¹ Kosta Rika ise Tinoco hükümetinin ve eylemlerinin 1871 Kosta Rika Anayasasını ihlal ettiğini ve bu nedenle bu hükümetin yapmış olduğu sözleşmelerin geçersiz olduğunu iddia etmiştir.⁹²

Hakem, ilk olarak Tinoco hükümetinin uluslararası hukuk kapsamında Kosta Rika'nın *de facto* hükümeti olarak kabul edilip edilemeyeceğini ve Kosta Rika devleti adına bağlayıcı yükümlülükler üstlenip üstlenemeyeceğini değerlendirmiştir. Bir *de facto* hükümetin, düzenli olarak kurulmuş otoritelerin yerini aldığı anda, sürekliliğinin makul güvencesini sağlama ve devleti oluşturan kişilerin, kendi varlığını sürdürme yeteneği ve içsel görevleri ile dış yükümlülüklerini yerine getirme yeteneği konusundaki rıza ve onayını yeterince gösterme durumunda var olduğu sonucuna varmıştır.

Hakem Taft, Kosta Rika'nın argümanlarından birine ilişkin olarak diğer güçler tarafından tanınmanın, uluslararası toplumda bir hükümetin varlığının kanıtlanmasında önemli fakat sınırlı bir faktör olduğunu işaret etmiştir.⁹³ Ancak Tinoco hükümetinin Birleşik Devletler, Büyük Britanya, Fransa ve İtalya tarafından tanınmamasının, altta yatan nedenlerden bağımsız olarak Tinoco hükümetinin ilgili dönemde Kosta Rika'nın *de facto* hükümeti olduğunu gösteren kanıtlara ağır basamayacağını değerlendirmiştir.

Kararda ortaya konan görüşe göre tanıma yalnızca etkin kontrolün belirsiz olduğu durumlarda yeni bir yönetimin otoritesini belirlemede önemli bir faktör oluşturabilmektedir. Diğer yandan etkin kontrolü sağladığı durumlarda tanınmanın

---

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Tinoco Arbitration, 1923, s. 377.

⁹² Ibid., s. 380.

⁹³ Ibid., s. 378.

hükümetin otoritesini azaltma olasılığı düşüktür. Malcolm Shaw tarafından ifade edildiği üzere Tinoco davası, bildirici ve kurucu teorilerin bir karışımı olarak görülmeli ve bu tanıma, etkin kontrolün varlığı veya yokluğu gibi olgusal ihtilafı olduğu durumlarda kurucu hale gelebilmekte aksi durumda tamamen bildirici veya kanıtlayıcı niteliktedir.⁹⁴

Hakem Taft'ın yaklaşımı, tanıma eyleminin kendisine uygulanan uluslararası hukuk kuralları ile bu türden bir tanımanın hukuki etkisini yöneten kurallar arasında iç içe geçmiş bir yaklaşım olarak ele alınmıştır.⁹⁵ Hakem, bir hükümetin anayasal meşruluğuna bağlı olarak değerlendiren tanıma uygulamasının uluslararası örf ve adet hukuku kuralına dönüşecek düzeyde kabul görmediğini tespit etmiştir.⁹⁶ Ancak 20. yüzyılın sonlarında bazı akademisyenler Tinoco kararını modası geçmiş ve yeni insan haklarına dayalı halk egemenliği anlayışına tamamen aykırı olmakla eleştirmeye başlamıştır.⁹⁷ *Tinoco* kararından bu yana çok az sayıda uluslararası mahkeme ve yargı organı önünde temsil konusunu ele alınmış ve bu nedenle bu konuya uygulanacak uluslararası hukuk kurallarının tespiti ile *Tinoco* yaklaşımının hâlâ geçerli olup olmadığını değerlendirme imkanı fazla olmamıştır.⁹⁸

Tinoco kararı uluslararası hukuk bakımından sağlam temellere dayanan sonuçlarını korumuş olmasına karşın karara konu olan durumun bugün yatırım tahkimlerinde karşılaşılan durumdan daha açık olduğunu söylemek mümkündür.⁹⁹ Tinoco hükümeti

⁹⁴ SHAW, s. 338.

⁹⁵ REES-EVANS / CARVOSSO, s. 570.

⁹⁶ Tinoco Arbitration, s. 381.

⁹⁷ REES-EVANS / CARVOSSO, s. 570; Reisman, Tinoco kararının dönemin hukukuna uygun olduğunu ancak günümüzün uluslararası insan haklarına dayalı yeni egemenlik anlayışına aykırı olduğunu ileri sürmüştür. REISMAN, W. Michael, "Sovereignty and Human Rights in Contemporary International Law" American Journal of International Law, Vol. 84, No. 4, 1990, s. 870.

⁹⁸ Uluslararası Adalet Divanı, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Davada konuyu kısa bir biçimde incelemiştir. Yugoslavya, Bosna'nın başvurusunun kabul edilemez olduğunu, çünkü Aliya İzzetbegoviç'in dava açma yetkisini verdiği sırada Bosna'nın yasal Cumhurbaşkanı olmadığını ileri sürmüştür. Mahkeme yargılamalar sırasında bu iddiayı destekleyen veya ona karşı çıkan iç hukuk hükümlerinin değerlendirilmesini dikkate almamış, bunun yerine İzzetbegoviç'in diğer devletler ve uluslararası örgütler tarafından başkan olarak tanınmasına odaklanmıştır.⁹⁸ Kararın gerekçesine bakıldığında, Mahkeme Tinoco kararında kabul edilen etkin kontrol kriteri yerine devleti temsil etme yetkisini tespit etmek için diğer devletler ve uluslararası kuruluşlar tarafından tanınmayı göz önüne almıştır. Bununla birlikte kararda anayasal meşruiyet kriteri de değerlendirilmemiştir. *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v Serbia and Montenegro)* (Preliminary Objections) [1996] ICJ Rep 595, 622.

⁹⁹ PAPP, s. 257.

devletin tek etkin hükümeti iken başka hiçbir hükümet devlet toprakları üzerinde kontrol ve uluslararası tanınma iddiasında bulunmamıştır. Ancak yine de karar hükümetlerin tanınmasına ilişkin temel hususlara değinmesi bakımından önemli bir emsal niteliği taşımaktadır.

1.2.3.2. Meşruiyet (Tobar Doktrini)

Meşruiyet teorisi, tarihsel olarak hanedan yönetimini meşrulaştırmak için monarşik sistemi desteklemek amacıyla kullanılmış ve yirminci yüzyılın başında anayasal meşruiyet halini almıştır.¹⁰⁰ Bu görüşe göre bir hükümetin meşru olabilmesi için anayasal yollarla iktidara gelmiş olması gerekmektedir. Daha önce uygulanan iktidarın menşeinin meşru olması kıstası 18. yüzyılda reddedilmiş, 19. Yüzyılda Fransız İhtilalinden sonra tekrar gündeme gelmiştir.¹⁰¹ Özellikle Latin Amerika devletlerinde sıklıkla görülen ihtilaller ve anayasaya aykırı yollarla gerçekleşen hükümet değişiklikleri, bu devletleri hükümetlerin tanınmasına daha fazla önem vermeye sevk etmiştir.¹⁰²

Tobar doktrini, ilk olarak Ekvador Dışişleri Bakanı Tobar tarafından 15 Mart 1907 tarihinde ileri sürülen görüşlere ve daha sonrasında Orta Amerika devletleri tarafından imzalanan antlaşmaya dayanmaktadır. 20 Aralık 1907 tarihli antlaşmada taraflar, akit devletlerden birinde ayaklanma veya darbe neticesinde iktidarı ele geçiren hükümeti tanımayacaklarını hükme bağlamışlardır. Bu doktrin, daha sonra Amerika Birleşik Devletleri başkanı Woodrow Wilson tarafından da kabul görmüş ve Wilson "*...anayasal hükümlerin kısıtlamalarına saygı gösterenleri tercih edeceğiz*" şeklinde ifade etmiştir.¹⁰³

Ancak anayasal meşruiyet teorisi, başka bir devletin hükümetinin anayasaya uygunluğunun incelenmesini gerektirir ve dolayısıyla o devletin içişlerine müdahale

---

¹⁰⁰ ROTH, s.143-144.

¹⁰¹ CROZAT, s. 21.

¹⁰² MERAY, s. 228.

¹⁰³ ROTH, s. 144.

teşkil edebilir.¹⁰⁴ Ayrıca bir görüşe göre, her anayasanın hukuk dışı bir kökeni olması nedeniyle doğası gereği bir tutarsızlık söz konusudur.¹⁰⁵ Bir noktada hükümetlerin yetkilerini anayasa dışı yollardan elde etmek zorunda kalması nedeni ile hiçbir hükümet bu doktrin anlamında kesintisiz bir meşru hükümetler silsilesinden gelmemiştir.¹⁰⁶ Bununla birlikte, bu kriterin gerçeklikle ve siyasi mülahazalarla bağdaştırılması zordur.¹⁰⁷

Hukuk uzmanlarının, bu doktrine eğilimi politika yapıcılara göre daha az olup¹⁰⁸ doktrin, yargı kurumları tarafından da kabul görmemiştir.¹⁰⁹ Bu kriter Tinoco kararında açıkça reddedilmiş ve diğer kararlarda da destek bulunamamıştır. ABD 1931'de bu doktrini terk etmiş ve El Salvador ve Kosta Rika, 1934'te Tobar'dan ilham alan anlaşmalardan çekilmiştir.¹¹⁰

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte insan hakları sözleşmelerinin kapsamı ve etkinliği artmış, bu da meşruiyet teorisinin bir kez daha anayasal meşruiyetten hükümet meşruiyetine doğru evrilmesine olanak tanımıştır.¹¹¹ Son yıllarda görülen hükümetleri tanıma uygulamalarında demokratik meşruiyetin rolüne olan ilgi artmış ve özellikle, etkin kontrolle birlikte demokratik meşruiyetin, hükümetlerin hukuki olarak tanınması için ayrı bir kriter olup olmadığı sorusu gündeme gelmiştir.¹¹²

Bu teori, demokratik diğer bir ifadeyle özgür ve adil seçimler ve insan haklarına saygı temelinde tanınan demokratik yönetim hakkına dayanmaktadır. Bu kriter yakın

---

¹⁰⁴ CHEN, Ti-Chiang, *The International Law of Recognition*, Frederick A. Praeger Inc., New York, 1951, s. 111.

¹⁰⁵ ROTH, s. 145.

¹⁰⁶ CHEN, s. 111-112.

¹⁰⁷ SHAW, s. 339.

¹⁰⁸ PETERSON, 1997, s. 57.

¹⁰⁹ CROZAT, s. 22.

¹¹⁰ ROTH, s. 146.

¹¹¹ ROTH, s. 148.

¹¹² JANIK, Ralph, "European Recognition Practice on Venezuela: The Devil in the Details" (Opinio Juris, 08 Şubat 2019) <https://opiniojuris.org/2019/02/08/european-recognition-practice-on-venezuela-the-devil-in-the-details/> (erişim tarihi: 26.12.2023)

geçmişteki devlet uygulamalarında çeşitli vesilelerle kullanılmıştır. Haiti¹¹³ ve Sierra Leone'nin¹¹⁴ seçilmiş başkanları, bir darbeye devrildikten ve etkin kontrolü kaybettikten sonra da tanınmaya devam etmiştir. Fildişi Sahili'nde seçim sonrası yaşanan kriz sırasında uluslararası toplum yeni seçilen cumhurbaşkanını meşru otorite olarak tanımış ve etkin kontrolü elinde bulunduran rakibini gayrimeşru olarak değerlendirmiştir.¹¹⁵

1.2.3.3. Estrada Doktrini

İngiltere'nin eski dışişleri bakanı Castlereagh, yabancıların bir hükümetin meşruiyetine ilişkin olarak karar vermeye yetkili olmadığını ifade etmiştir. Bu doktrin, egemen bir devletin iç işlerine müdahale olarak gördüğü için yeni hükümetlerin resmî olarak tanınmasını reddetmektedir.¹¹⁶ Bu doktrin, sadece devletlerin tanınmanın nesnesi olması gerektiğini ve bir hükümetin varlığının bir olgu olduğunu savunmakta¹¹⁷ ve devletlerarası ilişkilerin etkin kontroldeki hükümetle kurulması nedeni ile büyük ölçüde etkililik ilkesine dayanmaktadır.¹¹⁸

Estrada doktrini, adını Meksika Dışişleri Bakanı Genaro Estrada tarafından 27 Eylül 1930'da yapılan basın açıklamalarından almıştır.¹¹⁹ Otomatik tanıma olarak da adlandırılan bu doktrine göre hükümet değişikliğine ilişkin bir ihtilaf varsa diplomatik ilişkiler devam ettirilmeli veya kesilmelidir. Daha çok savaş sonrası gelişmesi olarak nitelendirilebilecek olan bu tanıma uygulaması bugün terk edilmiş olan Amerikan görüşlerine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmış, bilhassa Latin Amerika devletlerinde kabul görmüştür.¹²⁰

¹¹³ UNGA, 'The situation of democracy and human rights in Haiti' (1991) UN Doc A/RES/46/7; UNSC, 'Resolution 841' (1993), UN Doc S/RES/841; UNSC, 'Resolution 940' (1994)

¹¹⁴ UNSC, 'Resolution 1132' (1997), UN Doc S/RES/1132.

¹¹⁵ RIM, Yejoon, "Two Governments and One Legitimacy: International Responses to the Post-Election Crisis in Côte d'Ivoire", Leiden Journal of International Law, Vol. 25, No. 3, 2012, s. 683.

¹¹⁶ CROZAT, s. 20. SLOANE, Robert D., "The Changing Face of Recognition in International Law: A Case Study of Tibet" Emory International Law Review, Vol. 16, 2002, s. 123.

¹¹⁷ SLOANE, s. 123.

¹¹⁸ SCHUIT, s. 393.

¹¹⁹ JESSUP, Philip C., "The Estrada Doctrine", American Journal of International Law, Vol. 25, Issue 4, 1931, s. 719.

¹²⁰ Ibid., s. 720.

Doktrinin dayanmış olduğu temellerin başında, sıradan iç karışıkların devletin dış yükümlülüklerine hanel getirmemesinin yanı sıra devletin kurucu unsurlarına da etki etmemesi yer almaktadır. Bununla birlikte, bir devletin iç işleri yabancı devletlerin takdirine konu olmakta olup hükümetlerin tanınması diğer devletlerin egemenliğine müdahale niteliği taşıyan bir eylem olarak değerlendirilmektedir. Şayet şartlar gerektiriyorsa diplomatik memurları geri almak ve ilişkileri kesmek yeterlidir, herhangi bir devletin iktidarını kabul, muhafaza ve değiştirme hakkı bakımından bir karar vermeye gerek yoktur. Örneğin; Meksika anılan sebepleri göz önüne alarak 1931 yılında ayaklanma ve karışıkların patlak verdiği Arjantin, Bolivya, Brezilya, Peru, Panama ve Şili gibi ülkelerdeki diplomatik memurlarını ve böylece bu ülkelerle diplomatik ilişkilerini muhafaza etmeyi uygun bulmuştur.¹²¹

Estrada Doktrini, 1945 Panamerikan Mexico City ve 1948 Bogota Konferanslarında ele alınıp anlaşmaya varılamamış, nihayetinde meselenin Amerikalılararası Hukukçular Komitesi tarafından ele alınması kararlaştırılmıştır.¹²² Jessup, iç siyasete müdahaleleri bertaraf etmesi, diplomatik temsilcilerin hükümete değil devlete gönderildiğini ortaya koyması, devletin devamlılığı ilkesini göz önüne alması, *de facto* hükümetleri zorunlu olarak da *de jure* olduklarını kabul etmesi, hükümetlerin tanınmasını reddetmesi ile devletlerin tanınması ile hükümetlerin tanınması farkını ortadan kaldırması bu doktrinin olumlu özellikleri olarak değerlendirmiştir.¹²³ Bununla birlikte doktrinin pratik zorlukları çözmekten uzak olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca hükümetin tanınması ile diplomatik ilişki arasında bağ kurulması bu doktrine yönelik eleştiriler arasında yer almaktadır.¹²⁴ Zira bir hükümet tanınmasına karşın diplomatik ilişki kurulmayabilir; diplomatik ilişkilerin kesilmesi de hükümetin tanınmadığı anlamına gelmemektedir.¹²⁵

Hükümet değişikliklerinin diplomatik ilişkileri bozmadığı kabul edilse de yabancı diplomatların ve devletlerin hangi hükümetle temasta bulunacağı belirsizdir. İhtilalciler

---

¹²¹ CROZAT, s. 20.

¹²² Ibid.

¹²³ JESSUP, s. 721-722.

¹²⁴ SUR, s. 145.

¹²⁵ Ibid.

ülkenin diğer bütün kısımlarına hakim olsalar bile bu temsilciler merkezdeki otoriteler nezdinde mi görev yapmaya devam edeceklerdir? İhtilalciler hükümet merkezini ellerine geçirdikleri ve fakat ülkenin diğer kısımlarında eski hükümet hakim olduğu takdirde, diplomatik memurlar ihtilal hükümetinin mi yoksa başlangıçta tayin oldukları hükümetin mi nezdinde görev yapacaklardır? İlgili buldukları meselelerin hangi bölgede oluşuna göre her iki hükümetle de ilişki mi kuracaklardır? Anayasa gereğince iş başında bulunan hükümet, yabancı temsilcilerin memleketin bazı kısımlarında diğer hükümetle ilişki kurmasına razı olacak mıdır?¹²⁶

Tüm bu belirsizlikler göz önüne alındığında yarışan hükümetlerden birinin seçilmesi gerekmekte, bu seçim *de facto* veya *de jure* tanımayı içermektedir. Bu nedenle hükümet olarak tanıma de zorunlu hale gelmektedir.

1.2.3.4. Uluslararası Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesi (Hayes Doktrini)

Uluslararası yükümlülükleri ifa etmeye hazır olmak veya diğer adıyla Hayes doktrini 1867 yılında ABD eski başkanı Hayes tarafından Venezuela'daki Blanco hükümetinin tanınmasına ilişkin olarak ileri sürülmüştür.¹²⁷ ABD, Sovyetler Birliğini tanıırken de benzer bir yaklaşımda bulunmuştur. Bu görüşe göre anayasaya aykırı bir yolla iktidara gelen bir hükümetin tanınması için uluslararası yükümlülükleri yerine getireceğini ve bu yükümlülüklere riayet edeceğini açıklaması gerekmektedir.

Cavaglieri ve Anzilotti gibi yazarlara göre ortaya çıkar çıkmaz uluslararası hukuk hükümlerine uymayı reddeden bir hükümeti tanımanın faydası bulunmamaktadır, bu tanıma keyfiyeti uluslararası hukukun koymuş olduğu bir tür yaptırımdır.¹²⁸ Fakat Lauterpacht bu görüşü hukuki yönleri ve sonuçları bakımından eleştirmiş ve şüpheli bulmuştur.¹²⁹ Devletin devamlılığı ile hükümetlerin tanınması farklı kavramlardır. Hiçbir

¹²⁶ CROZAT, s. 21; JESSUP, s. 722.

¹²⁷ CROZAT, s. 22.

¹²⁸ Ibid., s. 23.

¹²⁹ Ibid., s. 22.

tanıma yeni hükümetin uluslararası hukukun ihlaline rıza göstermeyi ifade etmemekte olup tazminat talep edebilmek her zaman mümkündür.¹³⁰ Bununla birlikte tanınmanın yokluğu, zarara uğrayan bir devleti diplomatik veya diğer yollarla çözüm arama imkanından mahrum bırakabilir. Çoğu devlet Sovyetler Birliği'ni benzer tazminatlar istemeksizin tanımıştır. Fakat bu ölçüt artık günümüzde terk edilmiştir.

1.2.4. Hükümeti Tanıma Biçimleri

1.2.4.1. Hükümeti Tanıma İradesinin Ortaya Konması

Bir hükümetin tanınması veya tanınmamasının birçok sebebi bulunmaktadır. Tanıyan hükümetin, tanınmayan hükümetle ilişki kurma veya sürdürme konusundaki isteğini ve isteksizliğini gösterebileceği gibi tanıyan hükümetin ilgili hükümetin hukuki statüsüne ilişkin görüşünün bir tezahürü olarak görülebilmektedir.¹³¹ Ayrıca sadece politik desteği, onaylamayı ve onaylamamayı ifade etmenin bir yolu olarak değerlendirilebilmektedir.¹³²

Tanıma eylemine ilişkin niyetin tespit edilmesi önem arz etmektedir. Bu bakımdan ilk olarak tanıma beyanının ifade biçimine ve lafzına bakılması gerekmektedir. Zira, tanıma beyanları genellikle büyük bir dikkatle hazırlanmakta, kullanılan veya kullanılmayan ifadeler hukuki ve politik açıdan büyük önem taşımaktadır.¹³³ Yalnızca tanıma eyleminin kendisi değil, ne olarak tanındığı ve atfedilen statü de önemli bir rol oynamaktadır.¹³⁴ Winston Churchill, bu hususta “*Bir kişi imparator ya da bakkal olarak tanınabilir. Tanımlayıcı bir formül olmadan tanınmanın bir anlamı yoktur.*” ifadelerini kullanmıştır.¹³⁵

¹³⁰ Ibid., s. 23.

¹³¹ TALMON, 2004, s. 23-33.

¹³² TALMON, 2011, s. 1. Nitekim 2011'deki Libya iç savaşından bu yana politikacılar, tanımayı farklı derecelerde siyasi destek mesajları iletmek için bir araç olarak değerlendirmiştir. TALMON, 2013, s. 226.

¹³³ TALMON, s. 226.

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Ibid., s. 226-227.

Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonunun (SMDK) tanınması bu bakımından önemli bir örnek teşkil etmektedir. SMDK pek çok farklı şekilde tanınmış¹³⁶, Avrupa Birliği "Suriye halkının isteklerinin meşru temsilcileri" olarak tanıdığını açıkça ifade etmiştir.¹³⁷ Ancak belirtmek gerekir ki, bir halkın "isteklerinin" temsilcisi olmak, bir halkın temsilcisi olmaktan farklıdır. Bir grubun, bir halkın isteklerinin meşru temsilcisi olarak tanınabilmesi için tanıyan devletlerin nezdinde "doğru" istekleri ifade etmesi gerekmektedir. Nitekim, Suriye halkının meşru istekleri, Avrupalı devletler tarafından "özgürlük, demokrasi ve sosyal adalet" olarak tanımlanmıştır.¹³⁸

Tanıma beyanının yalnızca lafzı değil aynı zamanda amacı da dikkate alınmalıdır. Bu itibarla diplomatik yazışmalar, uluslararası örgütler nezdinde yapılan açıklamalar, ulusal meclislerdeki beyanlar ve benzeri mevcut tüm delillerin incelenmesi gerekmektedir.¹³⁹

Resmî bir tanıma beyanından kaçınma uygulaması, 20. yüzyılın ikinci yarısında daha yaygın hale gelmiştir.¹⁴⁰ Örneğin Birleşik Krallık, 1980'de hükümetler yerine devletleri tanıyan bir politika benimsemiştir. Dönemin Dışişleri ve *Commonwealth* Bakanı Lord Carrington'ın açıkladığı üzere, Birleşik Krallık'ın politikasındaki bu değişiklik, yeni bir hükümeti tanımaya ilişkin resmî kararların bazen yanlış anlaşılmasından ve aksi yöndeki açıklamalara rağmen, yapılan tanıma eylemi onay anlamında yorumlanmasından kaynaklanmaktadır.¹⁴¹

Bununla birlikte son yıllarda yaşanan bazı gelişmeler neticesinde devletlerin hükümetlerin tanınmasıyla ilgili ihtilafli durumlarda çeşitli beyanlarda bulunduğu

¹³⁶ Ibid., s. 227.

¹³⁷ Council of the European Union, "Council Conclusions on Syria" (19 Kasım 2012), Doc 16392/12, Annex, para 2.

¹³⁸ TALMON, 2013, s. 227. 12 Aralık 2012 tarihinde Marakeş'te düzenlenen Suriye Halkının Dostları Grubu Toplantısı https://www.mofa.go.jp/mofaj/area/syria/friends_kaigo/2012_12/pdfs/2012_12_01.pdf (erişim tarihi: 01.04.2024)

¹³⁹ TALMON, 2004, s. 42.

¹⁴⁰ Belçika (1965), Fransa (1965), Amerika Birleşik Devletleri (1977), İtalya (1979), Birleşik Krallık (1980), İsviçre (1982), Avustralya ve Kanada (1988), Yeni Zelanda (1989), Hollanda (1990) bu uygulamayı benimseyen devletler arasında yer almaktadır. SHAW, s. 340; CRAWFORD, 2007, s. 152

¹⁴¹ HL Deb 28 Nisan 1980, vol 408, cols 1121–1122WA (Lord Carrington), <https://api.parliament.uk/historic-hansard/written-answers/1980/apr/28/recognition-of-governments-policy-and> (erişim tarihi: 01.04.2024)

rastlanılmaktadır. Bu türden açıklamalar, özellikle bir devletin hükümetler yerine devletleri tanıma politikasına sahip olduğu durumlarda karışıklığına neden olabilmektedir.

1.2.4.2. Tanıma Yolları

Tanıma usulünü belirleyen bir kural bulunmadığından, bir hükümeti tanımak çeşitli biçimlerde gerçekleştirilebilmektedir.¹⁴² Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun devlet uygulamalarına ilişkin analizine göre, birçok tanıma eylemi, bir beyan veya diplomatik nota aracılığıyla açıkça formüle edilmektedir.¹⁴³

Tanıma yöntemi olarak beyanların, notaların veya bu konuyla ilgili herhangi bir açık tanıma biçiminin kullanılmasına ilişkin bir zorunluluk bulunmamaktadır. Emredici bir kural bulunmamakla birlikte diplomatik ilişki kurmak veya sürdürmek de tanınmayı ifade etmenin bir diğer yolu olarak değerlendirilebilmektedir.¹⁴⁴

Tanıma resmî olarak ifade edilmişse, tanıma eyleminin uluslararası düzeyde hareket etmeye yetkili kişiler tarafından gerçekleştirilmesi ve temsil ettikleri devleti bağlaması gerekmektedir. Diplomatik ilişkilerin kurulması zımni tanıma anlamına gelebileceği gibi diplomatik ilişkilerin yokluğu hükümetin tanınmadığı anlamına gelmemektedir.¹⁴⁵ Bununla birlikte, aynı çok taraflı anlaşmaya taraf olmak tanınma anlamına gelmediği gibi, uluslararası bir kuruluşa üyelik veya yetki belgesi ve temsil konusunda oy kullanmak da tanınma anlamına gelmemektedir.¹⁴⁶

---

¹⁴² SCHUIT, s. 386.

¹⁴³ ILC, Sixth Report on Unilateral Acts by States (2003), Document A/CN.4/534, para 33.

¹⁴⁴ SCHUIT, s. 387.

¹⁴⁵ WARBRICK, 1981, s. 569; SCHUIT, s. 387.

¹⁴⁶ WARBRICK, 1981, s. 570.

1.2.4.3. *De facto* ve *de jure* tanıma

Devletlerin tanınmasında görülen *de facto* ve *de jure* tanıma ayrımı hükümetlerin tanınmasında da mevcuttur. Bu ayrım çeşitli sebeplere dayanabilmektedir. Bununla birlikte literatürde *de jure* ve *de facto* arasındaki ayrım her zaman tutarlı değildir.¹⁴⁷

1936 yılında Uluslararası Hukuk Enstitüsü (*Institut de Droit International*) tarafından “Yeni Devletlerin ve Yeni Hükümetlerin Tanınmasına İlişkin Karar” kabul edilmiş ve bu kararın 11. maddesinde tanımanın ya kesin ve tam (*de jure*) ya da geçici veya belirli hukuki ilişkilerle sınırlı (*de facto*) olduğu düzenlenmiştir.¹⁴⁸ Bu bakımdan bir hükümetin *de jure* tanınması "saf ve tam bir tanıma biçimi" olarak değerlendirilmiş¹⁴⁹ ve bu tanımanın çekincesiz kesin bir tanıma teşkil ettiği kabul edilmiştir.¹⁵⁰

De jure tanıma, tanıyan devletin yeni hükümetin kurulduğunu kabul etmesi ve onu uluslararası ilişkilerde devletini tam olarak temsil edebilecek bir varlık olarak kabul etmesi anlamına gelmektedir.¹⁵¹ Devletler yalnızca bir hükümeti *de jure* olarak tanıyabilir.¹⁵² *De facto* tanıma ise mevcut gerçekleri geçici olarak dikkate alan daha düşük derecede bir tanıma sağlamaktadır.¹⁵³ Bu durum, tanıyan devletin, söz konusu hükümetin etkin kontrolünün sürekliliği ve istikrarı ve/veya hükümetin tanınması için gerekli koşulların tamamının yerine getirilmediği için tam tanıma konusunda tereddütlü olduğu, bekle gör politikası izlediği anlamına gelmektedir.¹⁵⁴

¹⁴⁷ TALMON, 2004, s. 60.

¹⁴⁸ “*Institut De Droit International: Resolutions Concerning the Recognition of New States and New Governments*” The American Journal of International Law, Vol. 30, No. 4, Article 11.

¹⁴⁹ VAN ESSEN, Jonte, “*De Facto Regimes in International Law*” Mercurios-Utrecht Journal of International and European Law, Vol. 28, No. 74, s. 41.

¹⁵⁰ BROWNLIE, s. 207.

¹⁵¹ TALMON, 2004, s. 67.

¹⁵² Ibid., s. 105.

¹⁵³ JENNINGS / WATTS, s. 155.

¹⁵⁴ SHAW, s. 341.

Yeni bir hükümetin ne kadar istikrarlı olduğunu belirlemek mümkün değilse veya etkin bir otoritenin varlığına rağmen diğer şartların gerçekleşmesi bekleniyorsa, bu tür bir hükümetin *de facto* tanınması tercih edilebilmektedir.¹⁵⁵ Yeni hükümette aranan tüm şartların mevcut bulunması halinde, hükümetin *de jure* olarak tanınması da uygun görülebilmektedir.

Uygulamada *de facto* tanımının *de jure* tanımayı hazırladığı yönünde değerlendirmeler bulunmaktadır.¹⁵⁶ Örneğin; İngiltere ve İtalya, Sovyetler Birliği'ni 1921 yılında *de facto* ve 1924 yılında *de jure* tanımış¹⁵⁷, benzer şekilde İspanya'nın çeşitli bölgelerinin ele geçirilmesini aşamalı olarak *de facto* tanımış ve Franco hükümeti İspanya'nın tamamına hakim olduktan sonra *de jure* tanımıştır. *De facto* tanıma geçici bir nitelik taşımasına karşın *de jure* tanıma devamlılık arz etmektedir. *De facto* tanıma büyük ölçüde *de jure* tanımaya başlangıç teşkil ettiğini söylemek mümkündür.

Öte yandan, *de facto* tanımayı kavramak daha zordur, çünkü kapsamı tanıyan devletin çıkarlarına bağlı olarak değişebilir ve *de facto* hükümet ile tanıyan devlet arasındaki çok sayıda anlaşma ve teması kapsayabilir. Esas itibarıyla *de facto* tanıma, tanıyan devletin yabancı entiteyle belirli ilişkilere sahip olma isteğini ifade etmektedir.¹⁵⁸ Devletler, yerleşik hükümetin hukuki olarak tanınmasını sürdürürken rakip rejimi veya yeni ortaya çıkan bir otoriteyi *de facto* tanıyabilir.¹⁵⁹

De facto tanıma, yeni oluşturulan etkin bir hükümetin sürekliliği konusunda belirsizlik bulunduğu veya daha genel siyasi çıkarlar söz konusu olduğu durumlarda tanıyan devletin çıkarlarını riske atmadan diğer devletle ilişkilerini sürdürebilmesini sağlayan pragmatik bir çözümdür.¹⁶⁰

---

¹⁵⁵ MERAY, s. 232.

¹⁵⁶ CROZAT, s. 26; MERAY, s. 232.

¹⁵⁷ MERAY, s. 232.

¹⁵⁸ Ibid., s. 82.

¹⁵⁹ TALMON, 2004, s. 105.

¹⁶⁰ PAPP, s. 253.

Tanıma biçimlerine ilişkin herhangi bir kural bulunmamaktadır. Hem *de facto* hem de *de jure* tanıma, açık beyanlar veya eylemler aracılığıyla yapılabilmektedir. Bununla birlikte *de jure* tanıma, genellikle tanıyan devlet tarafından yabancı hükümet ile doğrudan iletişim veya resmî bir duyuru yoluyla yapılmaktadır.¹⁶¹ Örneğin, hükümetleri tanımayan yalnızca devletleri tanıyan Birleşik Krallık, dönemin Dışişleri Bakanı aracılığıyla Kaddafi rejiminin diplomatlarını artık Libya hükümetinin temsilcisi olarak tanımadığını açıkça ifade etmiş ve Ulusal Geçiş Konseyi'ni (NTC) Londra'daki Libya büyükelçiliğini devralması için yeni bir diplomatik elçi atamaya davet etmiştir.¹⁶² Bu durum, Kaddafi hükümetinin tanınmasının geri çekilmesi ve Ulusal Geçiş Konseyi'nin tam olarak tanınması anlamına gelmektedir. Benzer şekilde Fransa ve Birleşik Arap Emirlikleri, Haziran 2011'de Ulusal Geçiş Konseyi'ni Libya'nın tek hükümet otoritesi olarak açıkça tanıdıklarına ilişkin beyanlarda bulunmuşlardır.¹⁶³

1.2.4.4. Açık ve Zımnî Tanıma

Devletlerin tanınmasında olduğu gibi hükümetlerin de açık veya zımnî olarak tanınması söz konusu olabilmektedir. Açık tanıma, sözlü veya yazılı olarak resmî ve açık bir biçimde yapılan bir işlemdir.¹⁶⁴ Basın açıklaması veya diplomatik nota aracılığıyla gerçekleştirilmesi mümkündür.¹⁶⁵ Tanınmanın diğer devletler tarafından şüpheye mahal vermeyecek biçimde yapılmış olması gerekmektedir. Özellikle “hükümet olarak tanınma” ibaresini içeren biçimlerde yapılan açık tanıma “maksimum netlik” avantajına sahiptir.¹⁶⁶

Zımnî tanıma ise tanıyan devletin eylemlerinden çıkarılabilen bir tanımadır.¹⁶⁷ Bu eylemler, belirli bir entiteyi ilgili devletin hükümeti olarak görme niyetini göstermektedir.

¹⁶¹ MENON, s. 259.

¹⁶² “UK Expels Gaddafi Diplomats and Recognises Libya Rebels” (BBC News, 27 Temmuz 2011) <https://www.bbc.com/news/uk-politics-14306544> (erişim tarihi: 09.08.2023)

¹⁶³ SCHUIT, s. 396.

¹⁶⁴ ILC 6th Report on Unilateral Acts, para 33.

¹⁶⁵ ILC 6th Report on Unilateral Acts, para 33.

¹⁶⁶ PETERSON, 1997, s. 87.

¹⁶⁷ Ibid.

Örneğin, resmî diplomatik ve/veya konsolosluk ilişkilerinin kurulması yoluyla zımnî tanıma gerçekleştirilebilmektedir.¹⁶⁸ Ancak diplomatik veya konsolosluk ilişkilerinin bulunmaması, bir hükümetin tanınmaması anlamına gelmemektedir.

Zımnî tanıma anlamına gelebilecek bir diğer eylem ise iki taraflı antlaşmaların imzalanmasıdır.¹⁶⁹ Ancak uygulamada, tanınmayan kuruluşlarla da bazı iki taraflı antlaşmaların imzalanabilmesi nedeniyle her durumda bir tanıma olarak kabul edildiğini söylemek mümkün değildir.¹⁷⁰ Sonuç itibarıyla, bir eyleme ilişkin tanınmayı niyetinin anlaşılabilmesi için, ilgili tüm koşulların göz önüne alınması gerekmektedir.¹⁷¹

1.2.5. Hükümetlerin Tanınmasının ve Tanınmamasının Hukuki Etkileri

Uluslararası hukukun öznelere olarak devletler, hükümetleri ve yardımcı devlet organları aracılığıyla hareket eden soyut varlıklardır. Kural olarak tanınmama bir hükümeti kendi ulusal hukuk düzeni içinde etkilemese dahi uluslararası hak ve yükümlülükleri açısından önemli sonuçlar doğurabilmektedir.

Devletin yargı bağımsızlığı veya diğer bir deyişle egemen bağımsızlığı, hükümetlerin tanınmasına ilişkin durumlarda, örneğin forum devleti tarafından bir devletin hükümeti olarak tanınmayan bir entitenin o devlette bağımsızlığa sahip olup olmadığı veya hükümet statüsüne ilişkin çelişkili iddialar olması durumunda kimin bağımsızlığa başvurabileceği gibi bazı soruları beraberinde getirmektedir. Bağımsızlığa ilişkin kuralların kuvvetler ayrılığı doktrinleri ve mahkemelerin uluslararası ilişkilere girmesine yönelik anayasal

¹⁶⁸ PETERSON, 1997, s. 87; JENNINGS/ WATTS, s. 174; SHAW, s. 343.

¹⁶⁹ PETERSON, 1997, s. 87; JENNINGS/ WATTS, s. 174; SHAW, s. 343.

¹⁷⁰ SHAW, s. 343-344.

¹⁷¹ SHAW, s. 344.

sınırlamalar da dahil olmak üzere iç hukuklar tarafından değiştirilmesi uygulamada tutarsızlıklara yol açmaktadır.¹⁷²

Hükümetin tanınması, yargı bağısıklığı için bir koşul olarak görülmemektedir. Bu durum, tanınmayan kuruluşların başarılı bir şekilde devletin yargı bağısıklığına başvurduğu ABD, Birleşik Krallık ve Fransa'nın ulusal yasalarında ve içtihatlarında yansıtılmaktadır.¹⁷³ Devletin yargı bağısıklığı bir devletin hakkı olduğundan ve tanınmış bir hükümet olmasa dahi devlet var olmaya devam ettiğinden mantıklı bir yaklaşım olarak görülmektedir.

Tanınmanın varlığı hükümet statüsü için yarışan entitelerin olduğu durumlarda önemli arz etmektedir. Buna göre, yalnızca hükümet olarak tanınan entite yargı bağısıklığından yararlanabilmektedir. Bu yaklaşım ABD tarafından benimsenmiş¹⁷⁴ ve Birleşik Krallık tarafından da 2011 *British Arab Commercial Bank* davasında da uygulanmıştır. Birleşik Krallık, Ulusal Geçiş Konseyi'ni Libya'nın tek hükümet otoritesi olarak tanımış ve muhatap almıştır.¹⁷⁵ Bu nedenle Ulusal Geçiş Konseyi devletin yargı bağısıklığından yararlanmaktadır.¹⁷⁶

Tanıma resmî diplomatik ve konsolosluk ilişkilerinin kurulması bakımından da önemli bir adım teşkil etmektedir.¹⁷⁷ Ancak, tanımama diplomatik veya konsolosluk ilişkilerinin tamamen ortadan kalkması sonucunu doğurmamaktadır. Yarışan hükümetlerin mevcut olduğu bir durumda, diğer devletler bu entitelerin her ikisiyle de resmî ilişkiler sürdürememektedir.¹⁷⁸ Bu durumda, tanıyan devletin çıkarlarına bağlı olarak çeşitli

¹⁷² MCGUINNES, Margaret E., “*Non-Recognition And State Immunities: Toward A Functional Theory*” Ed. Władysław CZAPLIŃSKI / Agatha KLECZKOWSK, *Unrecognised Subjects in International Law* Publishing House, Varşova, 2019, s. 284.

¹⁷³ HINES, Julius H., “*Why do Unrecognized Governments Enjoy Sovereign Immunity? A Reassessment of the Wulfsohn Case*” *Virginia Journal of International Law*, Vol. 31, 1990-1991, s. 725-729.

¹⁷⁴ Eğer başka bir hükümet forum devleti tarafından tanınırsa tanınmayan bir rejimin bağısıklığı reddedilebilir. HINES, s. 729.

¹⁷⁵ *British Arab Commercial Bank Plc v. The National Transitional Council* (2011) EWHC 2274 (Comm), para. 6.

¹⁷⁶ *British Arab Bank v. NTC*, para. 19.

¹⁷⁷ PETERSON, 1997, s. 102.

¹⁷⁸ TALMON, 2004, s. 155.

olasılıklar bulunmaktadır. İlk olarak, entitelerden yalnızca biriyle diplomatik ilişki kurmak veya sürdürmek mümkündür. Örneğin, 2011 yılında İngiltere tarafından Kaddafi rejiminin temsilcilerinden ülkeyi terk etmeleri istemiş ve Ulusal Geçiş Konseyi yeni bir diplomatik elçi atamaya davet edilmiştir.¹⁷⁹ Diğer bir olasılık ise bir entite ile resmî, diğeriyle gayri resmî ilişkilere girmektir. 1950 yılında Birleşik Krallık, Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanımaya başlamasına karşın Tayvan'daki konsolosluğunu muhafaza etmiş ve konsolosluk ve ticaretle ilgili faaliyetlerini bu konsolosluk aracılığıyla yürütmeye devam etmiştir.¹⁸⁰ Bir başka olasılık ise, paralel resmî ve gayri resmî ilişkilerin yürütülmesidir.¹⁸¹ Bununla birlikte, her iki rakip hükümetle de gayri resmî ilişkilere girmek veya her iki kuruluşla da resmî ilişkilere girmemek de mümkündür.¹⁸²

Uluslararası örgütlerin birbirlerinden bağımsız olarak faaliyet gösterdikleri göz önüne alındığında, farklı uluslararası örgütler nezdinde kabul edilen temsilciler farklılık gösterebilmektedir.¹⁸³ Bir temsilcinin bir uluslararası örgüt tarafından tanınması, kolektif bir tanıma veya üye devletlerin her biri tarafından tanınma anlamına gelmemektedir.¹⁸⁴

Hükümetlerin tanınmamasının bir diğer etkisi ise yabancı ülkelerdeki devlet mallarına erişime ilişkindir. Yabancı devlet malına erişimle ilgili bir uyuşmazlık, ulusal mahkemeler tarafından değerlendirilmesi nedeniyle ulusal hukuklara bağlı bir konudur.¹⁸⁵ Bu anlaşmazlıklar, çoğunlukla yarışan hükümet iddiaları olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁶

¹⁷⁹ BBC News, "UK expels Gaddafi diplomats and recognises Libya rebels" (27 Temmuz 2011), <https://www.bbc.com/news/uk-politics-14306544> (erişim tarihi: 01.04.2024)

¹⁸⁰ Taipei Representative Office in the U.K., Taiwan-UK Relations (13 Ocak 2023) https://www.roc-taiwan.org/uk_en/post/39.html (erişim tarihi: 01.04.2024)

¹⁸¹ PETERSON, 1997, s. 106.

¹⁸² TALMON, 2004, s. 156.

¹⁸³ MUNDKUR, Ramanand, "Recognition of Governments in International Organizations, Including at the International Monetary Fund", Current Developments in Monetary and Financial Law, Vol. 4, International Monetary Fund, 2005, s. 82.

¹⁸⁴ TALMON, 2004, s. 174.

¹⁸⁵ PETERSON, s. 144.

¹⁸⁶ Ibid., s. 146.

Sadece *de jure* tanınan bir hükümetin yurtdışındaki devlet mallarına erişim hakkı bulunduğu kabul edilmektedir.¹⁸⁷ Bu bağlamda, bir İngiliz mahkemesinde görülen *Haile Selassie v. Cable and Wireless* davası örnek verilebilir.¹⁸⁸ Etiyopya hükümetine bir miktar paranın ödenmesine ilişkin bu uyuşmazlıkta, Etiyopya'nın *de facto* hükümet olarak tanınan İtalyan hükümeti tarafından işgal edilmiş olmasına karşın ilk kararın verildiği sırada Haile Selassie, hala Etiyopya'nın *de jure* imparatoru olarak tanınması nedeniyle ödemeye hak kazanmıştır. Temyiz sırasında, İtalyan hükümeti *de jure* tanındığı için karar bozulmuştur. Temyiz Mahkemesi *de facto* tanımının *de jure* tanımaya karşı etkilerini ele almamış ve artık yarışan hükümetler bulunmadığı gerekçesiyle Haile Selassie'nin iddialarını reddetmiştir.

Republic of Panama v. Republic National Bank of NY davasında ise ABD mahkemesi, Panama'nın ABD bankalarındaki hesapları üzerinde tasarrufta bulunma yetkisine ilişkin olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin Delvalle hükümetini Panama'nın *de jure* hükümeti olarak tanıması nedeniyle Noriega hükümetinin bu banka hesapları üzerinde hiçbir hakkı olmadığı ve bu yetkinin yalnızca Delvalle hükümetini temsil eden Büyükelçi Sosa'ya ait olduğu sonucuna varmıştır.¹⁸⁹

1.2.6. Tanıma ile İlgili Uluslararası Hukuk İlkeleri

Tanımanın tek taraflı ve iradeye bağlı bir eylem olmasına karşın bazı durumlarda uluslararası hukuk tarafından tanımaya ilişkin sınırlamalar getirilmiştir.

---

¹⁸⁷ SHAW, s. 341.

¹⁸⁸ *Haile Selassie v. Cable and Wireless, Limited* (1938), *The American Journal of International Law*, Vol. 33, No. 3, 1939, s. 580-583.

¹⁸⁹ *Republic of Panama v. Republic National Bank of New York and others*, 681 F. Supp. 1066 (S.D.N.Y. 1988).

1.2.6.1. *Jus Cogens* Bir Normun Ciddi Bir Şekilde İhlal Edilmesiyle Ortaya Çıkan Bir Durumu Tanımama Yükümlülüğü

Devletlerin Uluslararası Haksız Fiillerden Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddelerin (ARSIWA) 41/2 maddesi, devletlerin *jus cogens* bir normun ciddi bir şekilde ihlal edilmesiyle ortaya çıkan bir durumu hukuki olarak tanımama yükümlülüğü olduğunu öngörmektedir. İlgili madde uyarınca hiçbir devlet, 40. madde anlamındaki ciddi bir ihlalin, örneğin, genel uluslararası hukukun emredici bir normundan kaynaklanan bir yükümlülüğün ciddi şekilde ihlalinin yarattığı bir durumu hukuki olarak kabul etmeyecek ve bu durumu sürdürmek için yardım veya destekte bulunmayacaktır.¹⁹⁰ Uluslararası toplumun bir bütün olarak bu durumu tanımamasına diğer bir ifadeyle kolektif bir tanımama yükümlülüğüne atıfta bulunmaktadır.¹⁹¹

Bu yükümlülüğün kapsamı oldukça sınırlıdır. Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesinin 53. maddesinde genel uluslararası hukukun emredici bir normu (*jus cogens*) “bir bütün olarak Devletlerin uluslararası toplumunun, kendisinden hiçbir surette sapmaya müsaade edilmeyen ve ancak aynı nitelikte olan daha sonraki bir uluslararası genel hukuk normu ile değiştirilebilecek olan bir norm olarak kabul ettiği ve tanıdığı bir norm” olarak tanımlanmıştır.¹⁹² Ayrıca ARSIWA madde 40/2 uyarınca böyle bir yükümlülüğün ihlalinin, "sorumlu devletin yükümlülüğü yerine getirmede ağır veya sistematik bir başarısızlığı içermesi halinde" ciddi olduğu belirtilmektedir.¹⁹³

Uluslararası Adalet Divanı, 1971 Namibya Danışma Görüşünde tanımama yükümlülüğünü kabul etmiş ve Güney Afrikalı yetkililerin Namibya'da devam eden

¹⁹⁰ International Law Commission (ILC), *Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, UN Doc A/56/83 (2001).

<https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf > erişim tarihi: 27.01.2023

¹⁹¹ Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries, article 41 (5).

¹⁹² Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (1969) madde 53.

https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf

¹⁹³ Uluslararası Haksız Fiillerden Dolayı Devletlerin Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddeler (ARSIWA) madde 40/2.

varlığının hukuka aykırı olduğuna ve BM üyesi devletlerin bu durumu tanımama yükümlülüğü bulunduğuna karar vermiştir.¹⁹⁴ BM üyesi devletlerin Namibya topraklarıyla ilgili olarak Güney Afrikalı yetkililerle ilişki kurmaktan kaçınması gerekmektedir. Mahkeme ayrıca, BM üyelerinin Güney Afrika ile Namibya adına ya da Namibya'yı ilgilendiren ekonomik ya da diğer türden ilişkilere girmekten kaçınmakla yükümlü olduğuna ve bölgeye hiçbir diplomatik veya özel misyonun gönderilmemesi ve halihazırda mevcut olan bu tür ajanların geri çekilmesi gerektiğine karar vermiştir.¹⁹⁵

Sonuç olarak saldırı eylemi, hukuka aykırı kuvvet kullanımı veya soykırım eylemleriyle kurulmuş mevcut bir devletin hükümetinin diğer devletler tarafından tanınmaması gerekmektedir.¹⁹⁶ Bu durumda, devletlerin hükümet statüsünden kaynaklanan hukuki sonuçları tesis etmeleri engellenmekte ve hukuka aykırı duruma son vermeyi amaçlayan kolektif bir eylem olarak kabul edilmektedir.

1.2.6.2. Müdahale Etmeme İlkesi

Her devlet, iç işlerini dışarıdan müdahale olmaksızın yürütme hakkına sahip olup bu hak müdahale etmeme ilkesi ile korunmaktadır. Örf ve âdet hukukunun bir parçası olan müdahale yasağı BM Şartı'nın 2(7) maddesinde de yer almaktadır.¹⁹⁷ Bu ilke, bir devletin iç yargı yetkisine giren konulara doğrudan veya dolaylı her türlü müdahaleyi yasaklamaktadır.

¹⁹⁴ Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970) (Advisory Opinion) [1971] ICJ Rep 16.

¹⁹⁵ Ibid., para 121, 123, 124.

¹⁹⁶ TALMON, Stefan, “*The Duty Not to ‘Recognize as Lawful’ a Situation Created by the Illegal Use of Force or Other Serious Breaches of a Jus Cogens Obligation: An Obligation without Real Substance?*” ed. Christian TOMUSCHAT / Jean-Marc THOUVENIN, *The Fundamental Rules of the International Legal Order*, Martinus Nijhoff Publishers, 2006, s. 119.

¹⁹⁷ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) (Judgment)* [1986] ICJ Rep 14, para 202.

Ancak bazı durumlarda, bir tanıma işlemi ile bu hak ihlal edilebilmektedir. Örneğin; bazı devletler, uluslararası hukuk tarafından yasaklanan müdahale etmeme ilkesine aykırı biçimde, ülke toprakları üzerinde fiilen kontrol sahibi olmayan bir muhalif grubun bir devletin hükümeti olarak tanınmasını (veya fiilen kontrolü elinde bulunduran bir hükümetin tanınmamasını) sürdürmektedirler.¹⁹⁸ Müdahale etme yasağı bağlamında Uluslararası Adalet Divanının Nikaragua kararı büyük önem arz etmektedir. İlgili karara göre:

“Müdahale etmeme ilkesi, tüm devletlerin veya devlet gruplarının, diğer devletlerin iç veya dış işlerine doğrudan veya dolaylı olarak müdahale etmesini yasaklar. Buna göre, yasaklanmış bir müdahale, devlet egemenliği ilkesi tarafından her devletin serbestçe karar vermesine izin verilen konularla ilgili olmalıdır. Bunlardan biri siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel sistemin seçimi ve dış politikanın oluşturulmasıdır. Müdahale, serbest olması gereken bu tür seçimlerle ilgili olarak zorlama yöntemleri kullandığında haksızdır.”¹⁹⁹

Bu yasak, UAD tarafından 2005 tarihli Demokratik Kongo Cumhuriyeti v. Uganda davasında yeniden ele alınmıştır. Mahkeme, 1986 tarihli Nikaragua kararında, müdahale etmeme ilkesinin, devletlerin başka bir devletteki iç muhalefeti desteklemek için doğrudan veya dolaylı olarak, silahlı güç kullanarak veya kullanmadan müdahale etme yasağını da içerdiğini açıkça belirttiğini ifade etmiştir.²⁰⁰

Bazı durumlarda tanıma veya tanımama hali müdahale yasağına aykırılık teşkil etmektedir. Özellikle hükümetlerin tanınması iç mesele olup devletlerin bu durumu bir siyasi müdahale aracına dönüştürdükleri görülmektedir. Tanıma ya da tanımamanın iç hukuktaki veya örneğin devletin, tanımayan devlette bulunan varlıklarına erişimin

¹⁹⁸ REES-EVANS / CARVOSSO, s. 568; TALMON, 2013, s. 246.

¹⁹⁹ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v United States of America)* (Merits) (1986) ICJ Reports 14, 107, para 205.

²⁰⁰ 6; *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)* (Judgment) [2005] ICJ Rep 168, para 164.

engellenmesi gibi etkilerinin, belirli durumlarda zorlayıcı olarak kabul edilmesi mümkündür.²⁰¹

---

²⁰¹ REES-EVANS / CARVOSSO, s. 568.

2.BÖLÜM: BAŞKANLIK KRİZİ VE VENEZUELA’NIN TEMSİLİNE İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLAR

Latin Amerika, Avrupalılar tarafından keşfedildiğinden beri sahip olduğu zengin kaynaklar sebebiyle sömürgeci devletlerin ilgi odağında bulunan yerlerden biri olmuştur. Günümüzde yaşanan olayları tarihsel süreçten bağımsız değerlendirmek mümkün değildir. Venezuela'daki mevcut durumun tarihi karmaşık ve daha eskilere dayanmaktadır. Yalnızca politik bir sorun olmayıp bir zamanlar büyük petrol rezervleri sayesinde refah içinde olan ülkeyi çöküşün eşiğine getiren, toplumsal ve ekonomik durumun yanı sıra kurumların krizidir.

Güney Amerika'nın kuzeyinde yer alan Venezuela'nın (resmî adıyla Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti) Karayip Denizi ile Atlantik Okyanusu'na kıyısı bulunmaktadır. Batısında Kolombiya, doğusunda Guyana ile komşu olan ülkenin güneyinde ise bölgenin en büyük ekonomisi olan Brezilya ile kara sınırları bulunmaktadır. Panama Kanalı'nın güzergahında yer alan Venezuela, Atlantik ile Pasifik Okyanusu arasındaki ulaşım ve dünya ticareti için stratejik bir konumda bulunmaktadır. Ülke, sahip olduğu bu stratejik konumu nedeniyle sadece bölge ülkelerini değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerin birçok aktörünü yakından ilgilendiren ekonomik ve siyasi bir krizle karşı karşıyadır. 2019'da patlak veren başkanlık krizinin etkileri, yalnızca ekonomi ve siyaset ile sınırlı kalmayıp hukuk alanında ICSID başta olmak üzere çeşitli mahkemelere de yansımış, devletin temsili bakımından çeşitli sorunlara yol açmıştır.

2.1. BAŞKANLIK KRİZİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

2.1.1. Krizin Arka Planı

Günümüzdeki olayları ve durumları analiz ederken özellikle 19. ve 20. Yüzyıldaki olayları bilmek büyük önem arz etmektedir. Bu bölümde başkanlık krizine giden sürecin tarihi arka planı olarak bölgenin kısa tarihi, Venezuela'nın siyasi geçmişi, Chavez dönemi ve sonrası ele alınacaktır.

2.1.1.1. Tarihsel Süreç

Amerika kıtasının tarihinde Kristof Kolomb'un ayak bastığı tarih olan 1492 yılı ön plana çıkmasına karşın kıta, bu tarihten önce de başta Aztekler, Mayalar ve İnkalar olmak üzere birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Latin Amerika kıtasının ortak geçmişinin merkezinde sömürgecilik tarihi bulunmakta ve kıtanın tarihi sömürgecilik ile başlamamasına rağmen sömürgeciliğin izleri günümüz de dahil olmak üzere bölgede hala hissedilmektedir.

1494 yılında İspanya ve Portekiz krallıkları arasında imzalanan Tordesillas Antlaşması ile Cape Verde adalarının 1550 km batısındaki topraklar İspanya, doğusunda kalan topraklar (günümüzde Brezilya toprakları) ise Portekiz sömürgesine verilmiştir.²⁰² Yerlilerin silah teknolojisine sahip olmaması, yerli toplumların arasındaki rekabet ve Avrupalıların kıtaya getirmiş oldukları çeşitli hastalıklar da yerli nüfusun azalmasına ve sömürge sürecinin hızlanmasına neden olan etmenler arasında yer almaktadır.²⁰³ Yapılan kısımların yanı sıra yukarıdaki sebeplerle beraber tükenme noktasına gelen yerli nüfusun yerine Afrika'dan köle ticareti yapılmaya başlanmıştır.

Sömürgecilik dönemi, 15. Yüzyıldan bağımsızlık mücadelelerinin ön plana çıktığı 19. Yüzyıla kadar sürmüş hem kıtanın hem de Avrupa'nın yeniden şekillenmesine yol açmıştır.²⁰⁴ Kolomb ile başlayan bu sürecin temel nedenleri ekonomik olup Avrupalı

²⁰² KIŞLALIOĞLU, Canan, *Latin Amerika'da 21. Yüzyıl Sosyalizmi- Venezuela, Bolivya ve Ekvador İncelemeleri*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2021 s.16; TOPAL, Aylin, *Latin Amerika'yı Anlamak: Neoliberalizm, Direniş ve Sol*, Yordam Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 23.

²⁰³ KIŞLALIOĞLU, s. 16.

²⁰⁴ Ibid., s. 15.

devletler kıtadan elde ettiği kaynaklarla ekonomik gelişimini sağlamıştır. Aydınlanma Çağı'nda Avrupalı devletler demokrasi ve çalışma şartlarına yönelik düzenlemeler yaparken bir yandan da 1800'lü yıllarda köle ticaretini sürdürmüş ve Latin Amerika'nın demografik, kültürel ve idari yapısını şekillendirmiştir.²⁰⁵

Latin Amerika'da bu gelişmeler yaşanırken Kuzey Amerika'da 17. Yüzyılda kurulan koloniler ile İngiliz hakimiyeti başlamıştır. Büyük Britanya, İspanya'nın zayıflaması, Napolyon Savaşları ile Avrupa'nın zarar görmesi neticesinde bölgedeki etkisini güçlendirmesinin yanı sıra köle ticaretinde de yer edinmiştir. 1620 yılında Mayflower gemisinin gelişi Amerika tarihinde önemli bir yere sahiptir. Katolik-Protestan çatışması nedeniyle dini özgürlük arayışı içinde gelenler de kendi kolonilerini kurmuş ve Britanya yönetimine bağlı olmalarına karşın kendi kendilerini yönetme hakkına da sahip olmuşlardır.²⁰⁶ Kolonilerin idari ve ticari konularda Britanya'dan bağımsız hareket etme isteği ile 1776 yılında Amerika Birleşik Devletleri kurulmuştur.

Latin Amerika'da bağımsızlık mücadeleleri ABD'nin kurulmasından önce başlamasına karşın Kuzey Amerika'da bağımsız bir devletin kurulması Mayflower gemisinin gelişinden 150 yıl sonra ortaya çıkmış, Latin Amerika'da ise Kolomb'un gemisinin gelişinden yaklaşık 350 yıl sonra mümkün olmuştur.²⁰⁷ Bölge, sömürgecilik döneminde Avrupalı devletler tarafından kolonileştirilmiş, bağımsızlık savaşları, yaşanan ekonomik krizler ve Amerika Birleşik Devletleri'nin nüfuzunu artırması ile beraber bu devletin ekonomik ve politik etkisine girmiştir.

Venezuela'nın Latin Amerika'nın bağımsızlık sürecinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Simon Bolivar'ın öncülüğünde başlayan bağımsızlık hareketi kıtanın büyük bir kısmında etkisini göstermiştir. Bolivar'a göre, kıtanın Avrupalı devletlere karşı koyabilmesinin yolu güçlü ve büyük devletler kurulması ve bu devletlerin birlikte hareket etmesinden

---

²⁰⁵ Ibid., s. 18.

²⁰⁶ Ibid., s. 21.

²⁰⁷ KIŞLALIOĞLU, s. 22.

geçmektedir.²⁰⁸ Bu hedef doğrultusunda, 1819 yılında Peru, Bolivya, Ekvador, Kolombiya, Panama ve Venezuela topraklarında Büyük Kolombiya (*Gran Colombia*) kurulmuştur. Ancak çok sürmeden 1830 yılında yöneticiler arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle Büyük Kolombiya Devleti dağılmıştır. Venezuela, 1830'da bağımsızlığını ilan etmiş ve José Antonio Páez ülkenin ilk devlet başkanı olmuştur.

1922 yılında ülkede petrol bulunmuş ve Juan Vicente Gómez yönetimi döneminde ülke dünyada petrol ihracatında önemli bir noktaya gelmiştir.²⁰⁹ 1958 yılına kadar Venezuela askeri darbelerle ve politik çalkantılarla mücadele etmiştir. 1958 yılı bir dönüm noktası olmuş ve Sosyal Demokrat Parti (*Accion Democratica-AD*), Sosyal Hristiyan Parti (*Partido Socialcristiano- COPEI*) ve Demokratik Cumhuriyet Birliği (*Unión Republicana Democrática-URD*) arasında Punto Fijo anlaşması imzalanmıştır.²¹⁰ Ancak sol partiler sistemin dışında bırakılmış, yönetim iki parti arasında el değiştirmiş ve bu durum halkın 1958-1998 arasındaki dönemde iktidarda olan iki ana partiye karşı mücadelesine ve direnişine yol açmıştır.

İdeolojik olarak Simon Bolivar'ı referans alan Hugo Chávez, 1998 yılında yüzde 56,7 oyla başkan seçilmiştir. 1999'da yapılan seçimlerde, Chávez yanlısı isimlerin büyük çoğunluğu elde ettiği Kurucu Meclis tarafından, Bolivarıcı yaklaşımla yeni bir anayasa hazırlama süreci başlatılmıştır.²¹¹ Aynı yıl kabul edilen anayasa ile ülkenin adı "Bolivarıcı Venezuela Cumhuriyeti" olarak değiştirilmiştir.²¹² Ayrıca, ülkede yoksullukla ve yolsuzlukla mücadele, gelirin adil biçimde dağıtılması, petrol kaynakları başta olmak üzere kamu mülkiyetinin özelleştirmesinin sona erdirilmesi, özelleştirilenlerin yeniden devletleştirilmesi, ekonomik bağımsızlığın sağlanması hedeflenmiştir.²¹³

---

²⁰⁸ TOPAL, s. 25.

²⁰⁹ KIŞLALIOĞLU, s. 42.

²¹⁰ Ibid., s. 43.

²¹¹ ÇİN, Gökhan, "Amerikan Emperyalizminin Latin Amerika'daki Son Örneği: Bolivarıcı Venezuela Cumhuriyeti'nde Yaşanan Kriz", Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:8, 2019, s. 15.

²¹² Ibid.

²¹³ YEŞİL, H., *Latin Amerika – 21. Yüzyılın Sosyalizmi mi?*, Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2013, s. 73.

Hugo Chávez, iktidarı boyunca hem siyasi hem ekonomik alanda yaptığı uygulamalar ve projelerle dikkat çekmiştir. Bölgede ABD egemenliğine karşı çıkmış, yalnızca kendi ülkesinin değil diğer Latin Amerika ülkelerinin de ABD'ye olan bağımlılığını azaltmayı amaçlamıştır.

2.1.1.2. Chávez Dönemi Sonrası

Hugo Chávez, 7 Ekim 2012'de başkanlık seçimlerini kazandıktan sonra Nicolás Maduro'yu başkan yardımcısı olarak görevlendirmiş ve vefatından önce halefi olarak göstermiştir.²¹⁴ 2013 yılında Nicolás Maduro, Hugo Chávez'in vefat etmesinin ardından yapılan seçimlerde yüzde 50,7 oy alarak başkan seçilmiştir.²¹⁵ Petrol fiyatlarının ciddi oranda düşmesi, ekonominin büyük ölçüde petrole bağımlı olduğu Venezuela'da ekonominin istikrarsızlaşmasına yol açmış, enflasyondaki artış ve toplumsal güvenlik endişesi hükümetin politikalarını etkilemiştir.²¹⁶

2015 yılında yapılan seçimlerde muhalefet Ulusal Meclis'te çoğunluğu elde etmiştir.²¹⁷ Bu tarihten itibaren, meclisteki çoğunluğu elde eden muhalefetle iktidar arasındaki çatışma, politik sistemi kilitleyen bir duruma dönüşmüştür.²¹⁸ Aralık 2015'te, yeni yasama yılının başlamasından kısa bir süre önce Venezuela Yüksek Mahkemesi, milletvekillerinden üçünün seçimlerinin geçerliliği tartışmalı olduğu gerekçesi ile ocak ayında yemin edilemeyeceğine karar vermiştir. Ancak, Ulusal Meclis bu milletvekillerinin yemin etmesine izin vermiş ve Venezuela Yüksek Mahkemesi, yasal

²¹⁴ TINKER SALAS, Miguel, *Venezuela: What Everyone Needs to Know*, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 206.

²¹⁵ BELLO, Enzo, "Constitution and Politics in Venezuela: A Balance of the Contemporary Context" *Pensar- Revista de Ciências Jurídicas*, Vol. 24, No. 1, 2019, s. 3.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/04/130415_maduro_venezuela (erişim tarihi: 17.12.2023)

²¹⁶ KIŞLALIOĞLU, s. 227.

²¹⁷ BRICEÑO-RUIZ, José "The Crisis in Venezuela: A New Chapter, or the Final Chapter?", *Latin American Policy*, Vol. 10, No. 1, 2019, s. 180.

²¹⁸ KIŞLALIOĞLU, s. 240.

olarak oluşturulmadığı gerekçesiyle meclisin tüm eylemlerinin geçersiz olduğuna karar vermiştir.²¹⁹

Muhalefetin Ulusal Meclis'te Maduro'yu devirme amacını açıkça ifade etmesinin ardından, Maduro 2017 yılında Kurucu Meclisi toplamaya karar verdiğinde muhalefetle yeni bir çatışma ortaya çıkmıştır.²²⁰ Muhalefet, Maduro'nun bu eylemini muhalifleri susturmak ve hükümetini iktidarda tutmak için yapılan bir girişim olarak algılamış²²¹ ve bu nedenle seçimleri anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla boykot etmiştir.²²² Nüfusun yüzde 41,53'ünün katıldığı seçim neticesinde kurulan Ulusal Kurucu Meclis, yasama organının temel işlevlerini devralmış ve muhalefet tarafından tanınmayan bir anayasa reformu sürecini üstlenmiştir.²²³

2.1.2. 2018 Başkanlık Seçimleri ve 2019 Başkanlık Krizi

Mayıs 2018'de yapılan başkanlık seçimleri, Nicolás Maduro'nun 2019-2025 dönemi için yüzde 67,7 oyla yeniden seçilmesi ile sonuçlanmıştır.²²⁴ Venezuela Anayasasına göre, yeni başkanlık dönemi 10 Ocak 2019 tarihinde başlamakta olup Maduro, bu tarihte Yüksek Mahkeme önünde yemin etmiştir.²²⁵ Ulusal Meclis başkanı Juan Guaidó,

²¹⁹ BRICEÑO-RUIZ, s. 185-186.

²²⁰ KIŞLALIOĞLU, s. 242.

²²¹ Los Angeles Times, "Q&A: As Venezuelan election nears, more upheaval and cries of fraud" (29 Temmuz 2017),

<https://www.latimes.com/world/mexico-americas/la-fg-venezuela-constitution-20170730-htmstory.html> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²²² BELLO, s. 6.

²²³ Ibid.; UN News, 'UN political chief calls for dialogue to ease tensions in Venezuela; Security Council divided over path to end crisis' (26 Ocak 2019) <https://news.un.org/en/story/2019/01/1031382> (erişim tarihi: 14.12.2023)

²²⁴ UN News, 'UN political chief calls for dialogue to ease tensions in Venezuela; Security Council divided over path to end crisis' (26 Ocak 2019) <https://news.un.org/en/story/2019/01/1031382> (erişim tarihi: 14.12.2023) ; BBC News, "Venezuela crisis: How the political situation escalated" (13 Ocak 2020) <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-36319877> (erişim tarihi: 14.12.2023) ; The Guardian, "Venezuela elections: Maduro wins second term" (21 Mayıs 2018) <https://www.theguardian.com/world/2018/may/21/venezuela-elections-nicolas-maduro-wins-second-term> (erişim tarihi: 19.12.2023)

²²⁵ BBC News, "Venezuela President Maduro sworn in for second term" (10.01.2019) <https://www.bbc.co.uk/news/world-46821653> (erişim tarihi: 19.12.2023)

Venezuela Anayasasının 233.²²⁶ ve 333.²²⁷ maddelerine dayanarak, 23 Ocak 2019 tarihinde kendisini Venezuela'nın geçici başkanı ilan etmiştir.²²⁸ Guaidó, Ulusal Meclis tarafından 5 Ocak 2019'da Maduro'nun "başkanlığı gasp ettiğinin" ilan edildiğini, seçimlerin meşru olmadığını ve bu nedenle de başkanın kesin yokluğu durumunun ortaya çıktığını ileri sürmüştür.²²⁹

5 Şubat 2019'da "Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti Anayasasının Tam Gücünü ve Etkisini Yeniden Oluşturmak İçin Demokrasiye Geçiş Yöneten Kanun" (*Estatuto que rige la Transición a la democracia para restablecer la vigencia de la Constitución de la República Bolivariana de Venezuela*) çıkarılmış ve bu kanun ile Anayasa'nın 233. maddesinde belirtilen 30 günlük sürenin geçici başkanlığın ilanından itibaren geçerli olması değiştirilerek Maduro tarafından başkanlık makamının "gasp edilmesi" sona erdikten sonra başlayacağı düzenlenmiştir.²³⁰ Ancak bu kanun 8 Şubat 2019'da Venezuela Yüksek Mahkemesi Anayasa Dairesi tarafından iptal edilmiştir.²³¹

²²⁶ Anayasa'nın 233. maddesinde cumhurbaşkanının sürekli olarak görev yapamayacağı koşullar düzenlenmiş olup ölüm, istifa, Yüksek Mahkeme kararıyla görevden alınma; Yüksek Mahkeme tarafından onaylanmış bir tıp kurulu tarafından belirlenen sürekli fiziksel veya zihinsel engel; görevi terk etme gibi hallerde bu durum, Ulusal Meclis tarafından resmi olarak ilan edilir ve halk oylamasına gidilir.

Seçilmiş bir Cumhurbaşkanı, göreve başlamadan önce sürekli olarak görev yapamaz hale gelirse, 30 gün içinde yeni bir seçim düzenlenir. Yeni Cumhurbaşkanı seçilene kadar, Ulusal Meclis Başkanı Cumhuriyet Başkanlığı'nı üstlenir. Cumhurbaşkanı, bu anayasa döneminin ilk dört yılı içinde sürekli olarak görev yapamaz hale gelirse, 30 gün içinde yeni bir seçim düzenlenir. Yeni Cumhurbaşkanı seçilene kadar, Başkan Yardımcısı Cumhuriyet Başkanlığı'nı üstlenir. Yukarıda açıklanan durumlarda, yeni Cumhurbaşkanı mevcut anayasa dönemini tamamlar. Eğer Cumhurbaşkanı, anayasa döneminin son iki yılı içinde sürekli olarak görev yapamaz hale gelirse, Başkan Yardımcısı, görev süresi tamamlanana kadar Cumhuriyet Başkanlığı'nı üstlenir. https://www.constituteproject.org/constitution/Venezuela_2009.pdf (erişim tarihi: 20.12.2023)

²²⁷ 333. madde uyarınca bu Anayasa, zor kullanarak veya burada öngörülenin dışında herhangi bir şekilde yürürlükten kaldırılarak uyulmaması durumunda yürürlükten kalkmayacaktır. Böyle bir durumda, resmi yetkiye sahip olsun ya da olmasın her vatandaşın, bu yetkinin fiilen yürürlüğe girmesine yardımcı olma görevi vardır. https://www.constituteproject.org/constitution/Venezuela_2009.pdf (erişim tarihi: 20.12.2023)

²²⁸ BRICEÑO-RUIZ, s. 180-181.

²²⁹ Ibid.; BBC News Türkçe, "Venezuela'da ABD destekli Ulusal Meclis, Devlet Başkanı Nicolas Maduro'yu 'yasa dışı' ilan etti" (06 Ocak 2019) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46773943> (erişim tarihi: 20.01.2024)

²³⁰ HERNÁNDEZ G., José Ignacio, "The Statute that Governs the Transition to Democracy and the Int'l Recognition of the Venezuela Interim President," International Legal Materials, Vol. 61, Issue 5, 2022, s. 831.

²³¹ Venezuela Yüksek Mahkemesi'nin bağımsız bir devlet organı olmayıp Maduro'nun kontrolünde olduğu iddiası için bkz: BAPTISTA, Krystle, "New Actors in Investment Arbitration: The Legimate Government", ed. Anastasios GOURGOURINI, Transnational Actors in International Investment Law, European Yearbook of International Economic Law, Springer, 2021, s. 77.

Venezuela'daki muhalefetin ABD ve AB ülkeleri ile bağlantılı olması ve ABD'nin Venezuela'nın iç işlerine müdahale girişimleri toplumun bazı kesimlerinin nezdinde muhalefetin eylemlerinin ABD'nin darbe girişimi olarak görülmesine neden olmuştur.²³²

2.1.3 Uluslararası Toplumun Başkanlık Krizine Yaklaşımları

Guaidó, etkin bir kontrol sağlamamasına karşın birçok ülke tarafından destek görmüştür. Bazı devletler, Ocak 2019'dan bu yana Ulusal Meclis başkanı Juan Guaidó'yu tanımış olsa da Guaidó'nun ne olarak tanındığına dair önemli farklılıklar bulunmakta ve bu tanıma uygulaması eleştirilmektedir.

Guaidó'yu resmî olarak ilk tanıyan devlet²³³ olması sebebi ile Amerika Birleşik Devletleri'nin konumu özellikle önem arz etmektedir. Trump yönetimi, Juan Guaidó'yu 23 Ocak 2019'da geçici başkan olarak resmen tanımış²³⁴ ve açıkça Guaidó'nun yanında konumlanmıştır. 10 Nisan 2019'daki BM Güvenlik Konseyi toplantısında ABD başkan yardımcısı Pence, Venezuela'nın BM elçisinin akreditasyonunun geçici cumhurbaşkanının temsilcileri lehine geri çekilmesini dile getirmiştir.²³⁵ Ayrıca ABD yönetimi, yabancı devlet varlıklarına erişim konusunda da net bir tavır almıştır.

Avrupa'da ise Almanya, Fransa ve o dönemde üyeliği devam eden Birleşik Krallık başta olmak üzere Avrupa Birliği'nin 19 üyesi, Juan Guaidó'yu başkan olarak tanımıştır.²³⁶ İtalya yönetiminin Guaidó'yu tanıma konusunda direnç göstermesi ortak bir bildiri yayımlanmasına engel olmuştur.²³⁷ Avrupa Birliği, 2019 yılında Venezuela Ulusal

²³² KIŞLALIOĞLU, s. 242.

²³³ GALBRAITH, Jean, "Contemporary Practice Of The United States Relating To International Law" The American Journal of International Law, Vol.113, No. 1, 2019, s. 601.

²³⁴ Juan Guaidó'nun geçici başkan olarak tanınmasına ilişkin basın açıklaması <https://2017-2021.state.gov/recognition-of-juan-guaido-as-venezuelas-interim-president/> (erişim tarihi: 01.11.2023)

²³⁵ UNSC Meeting Record UN Doc. S/PV.8506 (10.4.2019), s. 8.

²³⁶ PUMA, Giuseppe, "The principle of non-intervention in the face of the Venezuelan crisis" Questions of International Law, Vol. 79, 2021, s. 18.

²³⁷ Reuters, "Italy blocks EU statement on recognizing Venezuela's Guaidó: sources" (4 Şubat 2019) <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-europe-euidUSKCN1PT1G2/> (erişim tarihi: 01.04.2024)

Meclisi'ne desteğini ifade etmiş²³⁸ ancak tam anlamıyla bir tanımadan kaçınmıştır. Daha sonra 6 Ocak 2021'de yapılan bir açıklamada bu desteğin azaldığı görülmektedir. AB Yüksek Temsilcisi, Guaidó ve diğer Ulusal Meclis temsilcilerinden "Venezuela'nın demokratik meşru organı" olarak değil yalnızca "Venezuela'ya demokrasiyi geri getirmeye çalışan siyasi ve sivil toplum aktörleri" olarak bahsetmiştir.²³⁹

Avrupalı devletler tarafından yapılan tanıma beyanların yalnızca muhalefete politik destek amaçlı olduğu ve bu nedenle hukuki nitelikte olmadığını söylemek mümkündür.²⁴⁰ Ancak, Talmon'un vurguladığı gibi, tanıma beyanlarının tek başına genellikle tanıyan devletin niyetini kesin olarak göstermemesi nedeniyle bu niyetin belirlenmesi için mevcut tüm kanıtların göz önüne alınması gerekmektedir.²⁴¹

Guaidó'nun tanınması, devletlerin çoğunluğunun yeni hükümetlere ve özellikle etkili olmayan otoritelere tanınma hakkı tanımayan politikalarından saptığını işaret etmektedir.²⁴² Ağırlıklı olarak Batılı devletler ve Kuzey ve Güney Amerika devletleri tarafından şekillendirilen bu farklılaştırılmış uygulama, Maduro'yu ve hükümetini tanımaya devam eden ve ayrıca Juan Guaidó'nun geçici başkan olarak tanınmasını müdahale yasağının ihlali olarak gören bazı devletlerin konumuyla çelişmektedir. Bu ülkelerin başında Rusya ve Çin gelmektedir.

Rusya, BM Güvenlik Konseyi toplantılarında kendisini bu şekilde konumlandırmış, her şeyden önce ABD'yi Monroe Doktrini politikasını sürdürmekle eleştirmiş ve uluslararası

²³⁸ Council of the European Union, "Declaration by the High Representative on behalf of the EU on the situation in Venezuela" (26 Ocak 2019), <https://www.consilium.europa.eu/en/press/pressreleases/2019/01/26/declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-on-the-situation-invenezuela/>

²³⁹ Council of the European Union, "Venezuela: Declaration by the High Representative on behalf of the European Union" (6 Ocak 2021), <https://www.consilium.europa.eu/en/press/pressreleases/2021/01/06/venezueladeclaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-on-the-situation/> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²⁴⁰ JANIK, Ralph, "European Recognition Practice on Venezuela: The Devil in the Details"

²⁴¹ TALMON, 2004, s. 42.

²⁴² PADDEU, Federica / GURMENDI DUNKELBERG, Alonso, "Recognition of Governments: Legitimacy and Control Six Months after Guaidó" (Opinio Juris, 18 Temmuz 2019) <http://opiniojuris.org/2019/07/18/recognition-of-governments-legitimacy-and-control-six-monthsafter-guaido/> (erişim tarihi: 26.12.2023)

hukukun yanında yer aldığını ifade etmiştir.²⁴³ Çin ise Venezuela hükümetinin ülkenin ulusal egemenliğini, bağımsızlığını ve istikrarını savunma çabalarını desteklediğini ve Venezuela'daki durumun tamamen bir iç mesele olduğunu belirtmiştir.²⁴⁴ Aynı zamanda İran, Suriye, Küba, Türkiye, Bolivya, Güney Afrika gibi bazı devletler de kendisini Rusya ve Çin ile benzer şekilde konumlandırmıştır.²⁴⁵

Meksika hariç Lima Grubu'nun 13 üyesi Mayıs 2018'deki cumhurbaşkanlığı seçimlerinin 2015'teki son parlamento seçimlerinin aksine özgür ve adil seçimler olmadığı gerekçesi ile Maduro'nun ikinci dönem meşruiyetini reddetmiştir. Meksika hükümeti Guaidó'yu geçici başkan olarak tanımayı reddetmiş ve Amerikan Devletleri Örgütü kararlarına yönelik eleştirilerini de dile getirmiştir. Aynı zamanda Maduro'nun siyasi meşruiyetini tükenmiş olarak nitelendirmiş ve bu temelde Venezuela'daki çatışmaya müzakere yoluyla bir çözüm getirme girişiminde bulunmuştur.²⁴⁶

Anayasal duruma ilişkin değerlendirmeler de oldukça tartışmalıdır. Maduro hükümetini eleştiren kişiler dahi, Juan Guaidó'nun 233. madde hükmüne doğrudan veya dolaylı olarak başvurabileceği görüşünü tamamen paylaşmamaktadır.²⁴⁷ Devletlerin tanıma beyanları da farklılık göstermektedir. Örneğin İngiliz Dışişleri Bakanlığı Guaidó'yu “geçici anayasal başkan” olarak tanıdığını vurgulamıştır. Bu durumun hükümetleri değil devletleri tanımaya yönelik devam eden politikalarının duruma özel bir istisnası olduğu

²⁴³ UNSC Meeting Record UN Doc. S/PV.8452 (26 Ocak 2019), s.12

²⁴⁴ UN Doc. S/PV.8452 (26.1.2019), s. 16.

²⁴⁵ UN Doc. S/PV.8452 (26.1.2019), s. 8; VASILYEVA, Nataliya, “Venezuela crisis: Familiar geopolitical sides take shape” (24 Ocak 2019) <https://apnews.com/article/6b7fa7cc566f486cb974362168f1d90d> (erişim tarihi: 01.04.2024); Tasnim News, “Iran Voices Support for Venezuela against Foreign Meddling” (24 Ocak 2019) <https://www.tasnimnews.com/en/news/2019/01/24/1930385/iran-voices-support-for-venezuela-against-foreign-meddling> (erişim tarihi: 01.04.2024); Reuters, “Bolivia's Morales reaffirms backing for Venezuela's Maduro” (23 Ocak 2019) <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-bolivia/bolivias-morales-reaffirms-backing-for-venezuelas-maduro-idUSKCN1PH2NP/> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²⁴⁶ ERNST, Falko, “Mexico's New Neutrality in the Venezuela Crisis”, (Crisis Group Report, 01 Şubat 2019) <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/mexico/mexicos-new-neutrality-venezuela-crisis> (erişim tarihi: 17.01.2024)

²⁴⁷ SEIJAS-BOLINAGA, Rolando, The Venezuelan Presidential Crisis, (ICONnect: 21 Şubat 2019), <https://www.iconnectblog.com/the-venezuelan-presidential-crisis/> (erişim tarihi 17.01.2024) MACÍA BRIEDIS, Rafael, The Venezuelan Presidential Crisis: A Response, (ICONnect: 14 Mart 2019), <http://www.iconnectblog.com/2019/03/the-venezuelan-presidential-crisis-a-response/> (erişim tarihi 17.01.2024)

ve Birleşik Krallık politikasında genel olarak hükümetleri tanımaya yönelik bir değişikliği temsil etmediği ifade edilmiştir.²⁴⁸ Benzer şekilde ABD²⁴⁹ ve Almanya²⁵⁰ da Guaidó'yu “Venezuela'nın yeni geçici başkanı” olarak tanıdığını açıkça ifade etmiştir. Kolombiya ise Nicolás Maduro'nun başkanlık dönemine herhangi bir meşruiyet tanımadığını ve Venezuela'da demokratik olarak seçilmiş anayasal organ olarak Ulusal Meclis'i tam olarak tanıdığını açıklamıştır.²⁵¹

Yukarıda anlatılan nedenlerle Venezuela örneği yeknesak bir tanıma uygulaması ve politikası oluşturmamaktadır. 2020'nin başında, yaklaşık 60 devlet, farklı açıklamalarda bulunmuş olmasına karşın Juan Guaidó'yu başkan olarak tanımıştır. ABD ve Rusya'nın konumları değerlendirildiğinde, jeopolitik yönelim ile tanıma siyaseti arasında bir uyum görmek en olası durum olarak görünmektedir. ABD'nin Venezuela'yı tanıma uygulaması, Bolivarcı Cumhuriyet'e yönelik genel bir dış politika ile tutarlıdır. Bununla birlikte Batılı devletlerin ağırlıklı olarak Guaidó'yu tanınması Venezuela'daki fiili güç durumunu değiştirmemiştir.

Demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne atıfta bulunmaya devam eden, ancak aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nin kendi kendine dayattığı izolasyon nedeniyle ikna edici bir normatif temeli kaybetmiş bir tanıma politikası korunmuştur.²⁵² Arap Baharı bağlamında, özellikle Batılı ülkelerin, aynı zamanda Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki bazı ülkelerin Libya ve Suriye'deki isyancıları Libya ve Suriye halkının “meşru temsilcileri” olarak tanınmasıyla başlamıştır. Bunlar hükümetlerin tanınması olmamakla birlikte, tanıyan devletler, uygulamalarıyla, tanıma pratiğinin, BM Şartı'nın geçerliliği

²⁴⁸ AUST, Helmut Philipp, “Die Anerkennung von Regierungen: Völkerrechtliche Grundlagen und Grenzen im Lichte des Falls Venezuela”, Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, Vol. 80, 2020, s. 81.

²⁴⁹ ABD Eski Dışişleri Bakanı Pompeo tarafından yapılan Juan Guaidó'nun Venezuela'nın geçici başkanı olarak tanınmasına ilişkin açıklama (23 Ocak 2019), <https://br.usembassy.gov/statement-by-secretary-pompeo-recognition-of-juan-guaido-as-venezuelas-interim-president/> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²⁵⁰ Reuters, “Germany recognises Guaido as legitimate interim president of Venezuela” (4 Şubat 2019) <https://www.reuters.com/article/venezuela-politics-germany-idUSS8N1ZS04G> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²⁵¹ GURMENDI, Alonso, “Recognition of the Venezuelan National Assembly under International Law” (Opinio Juris, 14 Ocak 2019) <https://opiniojuris.org/2019/01/14/recognition-of-the-venezuelan-national-assembly-under-international-law/> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²⁵² AUST, s. 93.

kapsamında kaldırıldığı düşünölen kademeli farklılaşma biçimlerinin geri dönüşüne katkıda bulunmuştur.²⁵³

Venezuela, Suriye ve Libya örnekleri ile birlikte tanıma uygulamasında yeni bir karmaşıklık göstermektedir. Venezuela örneğinde, devlet topraklarının herhangi bir kısmı veya önemli devlet yetkileri üzerinde hiçbir kontrolü bulunmayan geçici bir başkan tanınmaktadır. Ayrıca, Venezuela örneğinde, ikna edici bir meşruiyete dayalı düzenleyici çerçeveden yoksun, meşruiyet odaklı bir tanıma uygulaması eğilimi görölmektedir. Meşruiyet kriterlerine yönelik fakat aynı zamanda güvenilirlikten de yoksun bir uygulama hem olgusal hem de normatif olarak bir noktaya varmayı zorlaştırmaktadır.²⁵⁴ Kimilerine göre Maduro'ya yönelik muhalefet desteği hak etse de özellikle ABD'nin izlediği ve retorik olarak demokrasi ve hukukun üstünlüğü değerlerini temel alan tanıma politikası ciddi bir güvenilirlik sorunu taşımaktadır.²⁵⁵ Meşruiyet kategorilerine dayalı bir uluslararası hukuk politikası, asgari düzeyde içerikle ilgili kanaat ve tutarlılığı gerektirirken, aynı zamanda güvenli, çok taraflı karar verme konusunda gerçekçi beklentiler de bulunmaktadır.²⁵⁶ Venezuela örneği, Batılı devletler tarafından meşruiyet kriterine dayanan, ancak pratikte kendini gösteremeyen bir tanıma uygulamasının devamını temsil etmektedir.

2.1.3.1. Diplomatik İlişkiler

Çok sayıda devlet Guaidó'yu tanımış olsa da bu devletlerinin tanıma niyet ve biçimleri birbirinden farklıdır. Bu bakımdan Guaidó'yu tanımanın Venezuela hükümetinin hukuki statüsünü onaylama amacına yönelik veya yalnızca Venezuela muhalefetine politik destek şeklinde olup olmadığını belirlemek büyük önem taşımaktadır.²⁵⁷

---

²⁵³ Ibid., s. 94.

²⁵⁴ AUST, s. 96.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Ibid.

²⁵⁷ PADDEU / GURMENDİ DUNKELBERG, "Recognition of Governments: Legitimacy and Control Six Months after Guaidó"

Diplomatik ilişkiler göz önüne alındığında, bazı devletlerin Maduro hükümeti ile diplomatik ilişkilerini kestiği ve Guaidó ile kurduğu; bazılarının Maduro ile diplomatik ilişkileri sürdürdüğü ve Guaidó'nun temsilcisini kendi kişisel temsilcileri olarak tanıdığı ve bir kısmının da Guaidó'nun temsilcilerini Venezuela'nın temsilcileri olarak tanıırken Maduro ile ilişkilerini kesmediği görülmektedir.²⁵⁸

Pompeo, 24 Ocak 2019'da önemli sayıda ABD'li diplomatı geri çekmiş ve 11 Mart 2019'da Karakas'taki ABD Büyükelçiliği'nde kalan tüm personelini geri çekmeye karar vermiştir.²⁵⁹ ABD Hükümeti daha sonra, Karakas'taki büyükelçilik faaliyetlerini askıya almış ve büyükelçisi ABD'de akredite olan Guaidó ile resmî diplomatik ilişkiler kurduğunu açıklamıştır.²⁶⁰ Kosta Rika hükümeti ise, Guaidó'nun elçisini Venezuela'nın temsilcisi olarak tam ve *de jure* tanınmasının ardından, Maduro'nun atamış olduğu temsilcilere 60 gün içinde ülkeyi terk etmeleri yönünde bildirimde bulunmuştur.²⁶¹

Tanıyan devletlerin çoğunluğu Guaidó'nun temsilcilerini Venezuela devletinin temsilcileri yerine kişisel temsilcileri olarak tanımayı tercih etmiştir. Bu durum Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Almanya, İspanya ve Birleşik Krallık gibi birçok Avrupa ülkesi için geçer olup Arjantin gibi bazı Latin Amerika ülkeleri de benzer bir konum almıştır.²⁶² Örneğin, Şili, Maduro'nun büyükelçisinin güven mektubunu geri çekmeden Guaidó'nun elçisini "Venezuela Ulusal Meclisi'nin temsilcisi" olarak tanımıştır.²⁶³

---

²⁵⁸ Ibid.

²⁵⁹ GALBRAITH, s. 602. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın ABD Diplomatik Personelinin Venezuela'dan Geri Çekilmesine İlişkin Basın Açıklaması (11 Mart 2019) <https://2017-2021.state.gov/on-the-withdrawal-of-u-s-diplomatic-personnel-from-venezuela/> (erişim tarihi:27.12.2023)

²⁶⁰ US Department of State, "U.S. Relations With Venezuela" <https://www.state.gov/u-s-relations-with-venezuela/> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²⁶¹ Reuters, "Venezuela's opposition ambassador takes control of embassy in Costa Rica" (20 Şubat 2019), <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-costa-rica-idUSKCN1Q92RY> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²⁶² PADDEU / GURMENDI DUNKELBERG, "Recognition of Governments: Legitimacy and Control Six Months after Guaidó"

²⁶³ Ibid.

Bu durum, ilgili devletlerin tanınmasının doğası gereği oldukça politik olduğunu ve belirli hukuki sonuçlar doğurmayı amaçlamadığını göstermektedir. Bu özel konum, Almanya tarafından Guaidó'nun tanınmasının yalnızca politik bir karar olduğu belirtilerek vurgulanmıştır.²⁶⁴

Kural olarak, bir devlet başka bir devletin hükümeti olduğunu iddia eden iki farklı entite ile resmî diplomatik ilişkiler kuramaz. Bazı devletler ise hem Guaidó'nun hem de Maduro'nun elçilerini Venezuela'nın temsilcileri olarak tanımıştır. Ancak, bu durumlarda Maduro temsilcilerine genellikle Venezuela hükümet binaları üzerinde kontrol verildiğini ve Guaidó elçilerine buna izin verilmediğini belirtmek gerekmektedir. Bu durum, bu devletlerin Guaidó'yu tam olarak tanımadıklarına işaret edebilmektedir.

Maduro, Şubat 2019'da Kolombiya'nın Guaidó'yu tanınmasının ve Venezuela sınırından insani yardım götürme girişiminde muhalefet liderine sağladığı desteğin ardından Kolombiya ile diplomatik ve konsolosluk ilişkilerini kesmiştir.²⁶⁵ Kolombiya, Guaidó'nun temsilcilerini Venezuela'nın temsilcileri olarak tanımış ancak diplomatik ve konsolosluk binalarına sahip olmalarına izin verilmemiştir.²⁶⁶

2.1.3.2. Uluslararası Örgütlerde Akreditasyon

BM Genel Kurulu içinde akreditasyon prosedürü, özel bir komite (Credentials Committee) tarafından yürütülmektedir.²⁶⁷ Komite, 2019 ve 2020 Maduro hükümetinin

²⁶⁴ Ibid.

²⁶⁵ Reuters, "Colombia rejects Venezuelan proposal to resume diplomatic relations" (30 Ocak 2020), <https://www.reuters.com/article/us-colombia-venezuela-idUSKBN1ZT30R> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²⁶⁶ PADDEU / GURMENDI DUNKELBERG, "Recognition of Governments: Legitimacy and Control Six Months after Guaidó".

²⁶⁷ BM Genel Kurulu Usul Kuralları 28. maddesi uyarınca, her oturumun başında bir komite atanacaktır. Komite, Genel Kurul Başkanının önerisi üzerine Genel Kurul tarafından belirlenecek dokuz üyeden oluşacaktır. Komite, kendi başkanlarını seçecektir. Temsilcilerin güven mektubunu ve belgelerini inceleyecek ve derhal rapor sunacaktır. United Nations General Assembly Rules of Procedure, <https://www.un.org/en/ga/about/ropga/credent.shtml> (erişim tarihi: 01.04.2024) UNGA, "Report of the Credentials Committee" (23 Kasım 2020), UN Doc A/75/606

güven mektubunu kabul etmiştir.²⁶⁸ Ancak ABD, BM'deki bu durumu değiştirmeye yönelik Şubat 2019'da BM Güvenlik Konseyi'ne yeni seçimlerin yapılması ve Guaidó'nun Venezuela'nın geçici başkanı olarak tanınması çağrısını içeren bir karar taslağı sunmuştur. Yeterli oyu almasına rağmen Rusya veto etmiştir.²⁶⁹

Uluslararası Para Fonu'nun (IMF), üyelerinin hükümetleriyle ilişkilerine dair resmî bir belgesi bulunmamaktadır. Benzer şekilde, rakip hükümet iddialarının nasıl ele alınacağına ilişkin belgelenmiş özel bir prosedür de mevcut değildir.²⁷⁰ Ancak IMF'nin uygulaması, bir üye devletin hükümetinde anayasal olmayan bir değişiklik yaşandığında diğer bir deyişle içsel güç mücadeleleri veya yabancı işgal söz konusu olduğunda uluslararası toplumun görüşlerini takip etme eğiliminde olduğunu göstermektedir.²⁷¹ Nisan 2019'da, IMF Genel Müdürü bir basın toplantısında Venezuela'daki duruma ilişkin kurumun yalnızca üyelikle yönlendirilebileceğini ve IMF bünyesinde temsil edilebilmek için üyelerin büyük çoğunluğunun otoriteyi gerçekten meşru olarak tanınması gerektiğini açıklamıştır.²⁷²

IMF'deki oy kullanımı, münferit üyelik yerine hisse oranlarına dayanmaktadır. Guaidó, her ne kadar oy oranının yüzde 16 olduğu ABD'nin desteğini almış olsa da diğer tanıma açıklamalarının büyük bir kısmı sadece siyasi destek ifadesi gibi görünmektedir.²⁷³ Bununla birlikte, başkanlık krizinin Venezuela'nın IMF içindeki üyelik haklarının kullanımı üzerinde önemli bir etkisi olduğuna dikkat etmek önemlidir. Mart 2020'de, koronavirüs pandemisiyle mücadele etmek için acil bir kredi talebinde bulunan

²⁶⁸ Bazı delegasyonlar güven mektubunun kabul edilmesinin Nicolás Maduro rejiminin zımni tanınması olarak görülmemesi gerektiği görüşünü ifade etmiştir.

UN Meetings Coverage, "General Assembly Adopts 26 Legal Committee Texts without Vote, Reaffirming Role of International Law in Promoting Peace, Security, Sustainable Development" (18 Aralık 2019) <https://press.un.org/en/2019/ga12232.doc.htm>

²⁶⁹ UN News, "Venezuela: Competing US, Russia resolutions fail to pass in Security Council" (28 Şubat 2019), <https://news.un.org/en/story/2019/02/1033832> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²⁷⁰ MUNDKUR, s. 86.

²⁷¹ Ibid., s. 87.

²⁷² IMF, "IMFC Press Conference" (13 Nisan 2019), <https://www.imf.org/en/News/Articles/2019/04/13/tr041319-transcript-imfc-press-conference> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²⁷³ PADDEU / GURMENDI DUNKELBERG, "Recognition of Governments: Legitimacy and Control Six Months after Guaidó"

Maduro'nun bu talebi, Venezuela'nın başkanı olarak kimin tanındığı konusunda netlik bulunmaması sebebiyle reddedilmiştir.²⁷⁴

Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) Daimî Konseyi, Nisan 2019'da Nicolás Maduro'nun başkanlık yetkisinin meşruiyetten yoksun olduğunu ve dolayısıyla kamu görevine atananların gerekli meşruiyetten yoksun olduğunu belirten bir kararı kabul etmiştir.²⁷⁵ Ayrıca, aynı kararda Guaidó tarafından atanan elçinin Venezuela'nın Örgüt nezdindeki daimî temsilcisi olduğu kabul edilmiştir.

2.2. ICSID (ULUSLARARASI YATIRIM UYUŞMAZLIKLARI ÇÖZÜM MERKEZİ) YARGILAMALARINDA VENEZUELA'NIN TEMSİLİNE İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLAR

2019'da başlayan Maduro ve Guaidó yönetimleri arasındaki çıkmaz, ICSID hakem heyetleri ve ad hoc komiteleri ile Birleşik Krallık mahkemelerine de sirayet etmiştir. ICSID hakem heyetleri ve komiteleri, önlerindeki davalarda Venezuela'yı hangi tarafın hukuki temsilcisinin temsil etme yetkisine sahip olduğunu incelerken, İngiliz mahkemeleri ise Venezuela altını ve Birleşik Krallık'ta bulunan diğer varlıklar üzerinde hangi yönetimin kontrol sahibi olduğuna ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur. ICSID bünyesindeki çok sayıda yatırımcı-devlet tahkim yargılamasında, Maduro'nun veya Guaidó'nun atadığı temsilcilerin bu yargılamalarda Venezuela adına hareket hakkına sahip olup olmadığını belirlenmesi gerekmiştir. Bununla birlikte hangi yönetimin, Birleşik Krallık'ta bulunan Venezuela devletine ait altınları ve diğer varlıkları kontrol etme hakkına sahip olduğunu belirlemesi için İngiliz mahkemelerine başvurulmuştur.

Her iki durumda da Guaidó'nun başkanlığının birçok devlet tarafından tanınmasının hem uluslararası hukuk hem de iç hukuk bakımından yarışan başkanlık iddialarının üzerinde nasıl bir etkisi olduğuna dair sorunlar ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bu yargılamalar

²⁷⁴ AP News, "IMF rejects Maduro's bid for emergency loan to fight virus" (18 Mart 2020), <https://apnews.com/article/420afb1fa856dedcc4cb3eddc8ac0a2/>

²⁷⁵ OAS CP, "Resolution on the situation in Venezuela" (9 Nisan 2019), OAS Doc CP/RES. 1124 (2217/19)

tanımaya ilişkin olarak uluslararası ve yerel mahkemeler arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri göstermektedir.

Venezuela altınlarına ilişkin yargılamalarda, yabancı bir hükümetin Birleşik Krallık'ın yürütme organı tarafından tanınmasının kesin olduğunu ve İngiliz hukuku uyarınca İngiliz mahkemeleri için bağlayıcı olduğu ifade edilmiştir.²⁷⁶ Amerika Birleşik Devletleri mahkemeleri de Venezuela'nın temsiline ilişkin davalarda benzer bir yaklaşım sergilemiştir. Ancak Birleşik Krallık'ta bir üst mahkeme olan *Court of Appeal*, hükümetlerden birinin etkin kontrolü elinde tutan *de facto* hükümet olarak diğerinin ise meşruluk iddiasında olan *de jure* hükümet olarak tanınabilmesinin mümkün olduğuna karar vermiştir. Hem *Court of Appeal*'in hem de ICSID hakem heyetlerinin ve komitelerinin yaklaşımı, etkin kontrol standardının hem uluslararası hem de iç hukuk bakımından üstünlüğünü doğrular niteliktedir.²⁷⁷

2.2.1. ICSID Hakem Heyetleri ve Ad Hoc Komiteleri Tarafından Yapılan Değerlendirmenin Arka Planı

2019 yılında, hakem heyetleri ve komitelerinin, hangi hükümetin devleti temsil edeceğine ilişkin kararları ortaya çıkmıştır. Bu kararlar, iki tarafın tahkim yargılamasında ilgili taraf devletin tek temsilcisi olduğu iddiasına ilişkin olarak verilmiştir. Uluslararası toplum tarafından farklı düzey ve biçimlerde tanınan bu entiteler devletin meşru temsilcisi olduklarını ileri sürmüştür. Mevcut koşullarda, hakem heyetlerinin dikkatli hareket etmesi önem taşımaktadır. Karar verme sürecinin meşruiyetine halel getirmekten ve özellikle siyasi amaçlı veya iyi gerekçelendirilmemiş kararlar vermekten kaçınmaları gerekmektedir.²⁷⁸ Bu doğrultuda, hakem heyetlerinin değerlendirme yapabilmeleri için tutarlı bir hukuki çerçeve oluşturulması elzemdir. Oluşturulacak bu çerçeve, konunun hukuki ve olgusal bağlamını göz önünde bulundurmalı ve sonuca yönelik uygulanabilir

²⁷⁶ REES-EVANS / CARVOSSO, s. 565.

²⁷⁷ REES-EVANS / CARVOSSO, s. 565.

²⁷⁸ Ibid.

çözümler bulmak için tüm durum ve kaynakları dikkate almalıdır. Uluslararası tahkim ve yargılamada temsili düzenleyen kurallara bakıldığında, hükümetlerin bir devleti hukuki işlemler ve yargı süreçlerinde temsili için yarışması haline ilişkin özel hükümlerin bulunmadığı görülmektedir.

Uluslararası tahkimde temsil konusu çok fazla sorun veya tartışmaya yol açmamış, görece açık bir konudur. Temel mesele, tarafların davalarını sunma fırsatları ve sürecin adil ve meşruiyetini algılama biçimleri üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğundan, tarafların temsilcilerini seçme özgürlüğünü garanti altına almaktır. Çoğu uluslararası sözleşme ve ulusal tahkim kanunlarını tarafların temsilcilerini seçme hakkını açıkça güvence altına almamakla birlikte bu hakkın tanınması genellikle tahkim sürecinin içsel bir yönü olarak varsayılmaktadır. Bununla birlikte pek çok ulusal tahkim kanunu, bir tarafı kimin temsil edebileceği konusunda herhangi bir kısıtlama getirmemekte olup aynı durum uluslararası kurumsal tahkim kuralları için de geçerlidir.²⁷⁹

Temsilin önemli bir yönü, tarafların temsilcisine vermiş olduğu yetkinin kapsamına ilişkindir. Bir temsilcinin yetkisinin ispatı, tüm tahkim kurallarında kendiliğinden gereklilik arz etmemekte²⁸⁰ ancak hakem kurulu sürecin herhangi bir anında yetkinin ispatını talep edebilmektedir. Evrensel olarak kabul edildiği söylenebilecek bu yetki, hakem kurulunun tahkim yargılamasının bütünlüğünü ve özellikle karşı tarafın haklarını koruma görevinden kaynaklanmaktadır.²⁸¹ Herhangi bir şüphe olması halinde, taraf temsilcilerinin kimliği ve yetkilerinin kapsamı, yetki ispatına ve bu belgeye uygulanacak

---

²⁷⁹ Örneğin, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu Tahkim (UNCITRAL Rules) m.5; Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıkları Çözüm Merkezi Tahkim Kuralları (ICSID Arbitration Rules) m. 2; Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi Kuralları (LCIA Rules) m. 18.1; Singapur Uluslararası Tahkim Merkezi Kuralları (SIAC Rules) m. 23; Hong Kong Uluslararası Tahkim Merkezi Kuralları (HKIAC Rules) m. 13.6; Kahire Bölgesel Uluslararası Ticari Tahkim Merkezi Kuralları (CRCICA Rules) m. 5. Uluslararası Ticaret Odası (ICC) ve Stockholm Ticaret Odası'nın (SCC) tahkim kuralları, temsil konusuna ilişkin özel hükümler içermemektedir. Benzer şekilde, diğer bazı tahkim kuralları, taraf temsilcilerine ilişkin olarak tarafların kendi temsilcilerini seçme hakkını açıkça düzenlememektedir.

²⁸⁰ ICSID Tahkim Kurallarının 2. maddesi taraf temsilcilerinin yetkilerinin ICSID Genel Sekreterine bildirilmesi gerektiğini düzenlemesi nedeniyle bu konuda bir istisna teşkil etmektedir.

²⁸¹ PAPP, s. 247.

hukuka dayanarak hakem kurulu veya belirli durumlarda tahkim kurumu tarafından doğrulanmaktadır.²⁸²

Uluslararası tahkim davalarının büyük çoğunluğunun tarafları özel hukuk kişilerinden oluşmakta olup ulusal hukuklar ve kurumsal kurallar, taraf devletlerin temsiline ilişkin özel hükümler içermemektedir. Buna karşın daimî uluslararası mahkeme ve hakem kurullarının usul kuralları çoğunlukla devletlerin temsilciler tarafından temsil edilmesini gerektirmekte ve ayrıca onlara yardımcı olması için diğer kişilerin atanma imkanını da sağlamaktadır.²⁸³ Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümü Merkezi (ICSID) Tahkim Kuralları 2. maddesi tahkim işlemlerinde tarafları temsil eden temsilcilere açıkça atıfta bulunmasına karşın ayrıntılı bir düzenleme yer almamaktadır.

2019'dan önce yatırım tahkim yargılamalarında devlet temsili konusu daha çok devlet aygıtında devleti temsil edebilen varlığın doğru bir şekilde tanımlanmasıyla ilgili olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin, *Diag v. Çek Cumhuriyeti* davasında, tahkim süreçlerinde devleti temsil etmeye yetkili kurumun tespitine ilişkin değerlendirme yapılmıştır.²⁸⁴ Ancak bu durum, Venezuela ile ilgili davalarla kıyaslandığında, sadece devleti temsil eden hükümet kurumunun kimliğinin değerlendirilmesi ve hükümetin kendisinin

²⁸² Ibid., s. 247-248.

²⁸³ Uluslararası Adalet Divanı Statüsü (ICJ) m. 42; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İç Tüzüğü (ECtHR) m. 35; Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi Usul Kuralları (IACtHR) m. 23; Avrupa Birliği Adalet Divanı (CJEU) m. 44(a). Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi Kuralları, temsil konusunu açıkça düzenlememekle birlikte tarafların temsilcilerine atıfta bulunmaktadır. İran-ABD İddiaları Hakem Mahkemesi (IUSCT) Usul Kurallarının 4. maddesi ve Afrika İnsan ve Halk Hakları Mahkemesi kuralları 28. maddesi, taraflara istedikleri herhangi bir temsilci tarafından temsil edilme özgürlüğü sağlamaktadır.

²⁸⁴ *Diag Human SE v Czech Republic Ministry of Health*, Case no rsp 06/2003, Final Award (4 August 2008) Lihtenştayn merkezli bir şirket olan yatırımcı, Çek hükümetiyle yapmış olduğu bir anlaşmaya dayanarak aralarındaki ihtilafı Çek hukuku uyarınca tahkime götürmek için Çek Sağlık Bakanlığı'na karşı dava açmıştır. Davacı, nihai karara giden tahkim yargılamasında Çek Cumhuriyeti'nin temsil edilmesine ilişkin endişelerini dile getirmiştir. Hakemlerin de Sağlık Bakanlığı'nın veya Mülkiyet İşlerinde Hükümet Temsilciliği Ofisi'nin Çek Cumhuriyeti'nin uygun temsilcisi olup olmadığı konusunda şüpheleri bulunmaktaydı. Sağlık Bakanlığı, Çek Cumhuriyeti'ni temsil etme hakkına sahip olduğunu ve tahkim mahkemesinin tahkim anlaşmasına dayanarak konuyu kararlaştırma yetkisine sahip olmadığını ifade etmiştir. Ancak Mülkiyet İşlerinde Hükümet Temsilciliği Ofisi, Sağlık Bakanlığı'nın durumunu reddetme veya kabul etme konusunda yetkisiz olduğunu belirtmiş ve hakem kurulunun devletin yargılamadaki temsilini hukuka uygun olarak belirlemesi gerektiğini ifade etmiştir. Sonuç olarak, konu yeni Sağlık Bakanının Mülkiyet İşlerinde Hükümet Temsilciliği Ofisi'nin Çek Cumhuriyeti'ni tahkim süreçlerinde uygun temsil eden kurum olduğunu belirten açıklaması ile birlikte çözüme kavuşmuştur.

kimliğinin tartışılmaması bakımından farklılık göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, sorun Çek hükümetinin temsilci atama yetkisine ilişkin olmayıp hangi kurumun tahkim sürecinde temsilci olarak hareket edebileceğine ilişkindir. Buna rağmen *Diag v. Çek Cumhuriyeti* davası, uygulanacak hukuk ve hakem heyetlerinin bu konuda karar verme yetkisi hususunda önemli soruları gündeme getirmiştir.

Bununla birlikte, devletin hangi hükümet tarafından temsil edildiği sorunu eylemlerin devlete atfedilebilirliği noktasında da değerlendirilmiştir. Bu sorun özellikle Libya'nın taraf olduğu bazı yatırım tahkimi uyuşmazlıklarında ön plana çıkmıştır. Ancak bu yargılamalarda hükümetlerin tanınması sorunu oldukça sınırlı bir biçimde ele alınmıştır. 2011'deki İç Savaş sırasında pek çok devlet Ulusal Geçiş Konseyini Libya devletinin meşru hükümeti olarak tanımıştır.²⁸⁵ *Cengiz İnşaat v. Libya*²⁸⁶ davasında Libya, Ulusal Geçiş Konseyi Libya'nın meşru hükümeti olduğu için Kaddafi'ye bağlı güçlerin Ağustos 2011'den sonra gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin, Libya'ya atfedilemeyeceğini ileri sürmüştür.

2019 Ocak ayını takip eden süreçte ICSID önünde Venezuela'nın taraf olduğu yargılamalarda devleti temsil etmeye kimin yetkili olduğu sorunu ortaya çıkmıştır. Temel sorun, Maduro tarafından atanan özel temsilci (*Special Attorney General*) Dr. Reinaldo Enrique Munoz Pedroza ve onun yetkili kıldığı avukatlar olan De Jesus & De Jesus, SA (De Jesus) ve Guaidó tarafından atanan özel temsilci Jose Ignacio Hernández ve onun yetkili kıldığı avukatlar olan Curtis, Mallet-Prevost, Colt & Mosle LLP (Curtis) arasından hangisinin Venezuela'yı temsil etmeye yetkili olduğuna ilişkindir. Hakem heyetleri ve

---

²⁸⁵ TALMON, Stefan, "The Difference between Rhetoric and Reality: Why an Illegitimate Regime May Still be a Government in the Eyes of International Law" (EJIL:Talk! 3 Mart 2011) <https://www.ejiltalk.org/the-difference-between-rhetoric-and-reality-why-an-illegitimate-regime-may-still-be-a-government-in-the-eyes-of-international-law/#more-3101> (erişim tarihi: 01.04.2024)

AKANDE, Dapo, "Which Entity is the Government of Libya and Why does it Matter?" (EJIL:Talk! 16 Haziran 2011) <https://www.ejiltalk.org/which-entity-is-the-government-of-libya-and-why-does-it-matter/> (erişim tarihi: 01.04.2024) AKANDE, Dapo, "Recognition of Libyan National Transitional Council as Government of Libya" (EJIL:Talk! 23 Temmuz 2011) <https://www.ejiltalk.org/recognition-of-libyan-national-transitional-council-as-government-of-libya/> (erişim tarihi: 01.04.2024)

²⁸⁶ Cengiz Insaat Sanayi ve Ticaret AS v Libya, ICC Case No 21537/ZF/AYZ, Award (7 Kasım 2018).

komiteler farklı yaklaşımları benimsemiş olsalar da Venezuela'nın bu davalardaki temsiline ilişkin uyumsuzluğun sonucu biri hariç hepsinde genel olarak aynı olmuştur.²⁸⁷

5 Şubat 2019 tarihinde Venezuela Ulusal Meclisi, Jose Ignacio Hernández'e Venezuela'nın devlet temsilcisi olarak hareket etme yetkisi veren bir kanun kabul etmiş, 8 Şubat 2019'da Venezuela Yüksek Mahkemesi bu kanunun geçersiz olduğunu ve herhangi bir hukuki etkiye sahip olmadığını ilan etmiştir.²⁸⁸

27 Mart 2019'da Hernández, ICSID Genel Sekreteri'ne, Venezuela'nın tek meşru temsilcisi olduğunu bildirmiş, hakem heyetlerinin Venezuela'nın temsilcisi olarak kendisi ile iletişim kurmasını talep etmiş ve Maduro veya temsilcileriyle geçilen herhangi bir iletişimin geçersiz sayılacağını belirtmiştir.²⁸⁹ Ek olarak, 29 Nisan 2019 tarihli müteakip bir mektupta Venezuela'nın uluslararası bir kuruluş olan ICSID nezdinde temsilinin yalnızca ICSID'nin karar verebileceği bir mesele olduğunu ileri sürerek mesele çözülene kadar Venezuela'nın taraf olduğu tüm devam eden davaların askıya alınmasını istemiştir.²⁹⁰

Hernández, Ulusal Meclisin Maduro'nun cumhurbaşkanlığını gasp ettiğini ilan ettiğini, bu nedenle Maduro'nun temsilci olarak atadığı Pedroza'nın Venezuela devletini temsil etme yetkisine sahip olmadığını ileri sürmüş, Amerikan Devletleri Örgütü ve Amerikalılar Arası Kalkınma Bankası'nın Guaidó tarafından atanan temsilcileri kabul ettiğini ve Guaidó'nun Venezuela'nın 50'den fazla ülke tarafından geçici başkanı olarak tanındığını ifade etmiştir.²⁹¹

²⁸⁷ REES-EVANS / CARVOSSO, s. 574.

²⁸⁸ *ConocoPhillips Petrozuata BV, ConocoPhillips Hamaca BV and ConocoPhillips Gulf of Paria BV v Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No ARB/07/30 (Annulment Proceeding) Lord Phillips' Recommendation (10 Temmuz 2020) (ConocoPhillips, Lord Phillips' Recommendation) para 21. *Valores Mundiales and Consorcio Andino SL v Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No ARB/13/11 (Annulment Proceeding), Procedural Resolution No 2 (29 Ağustos 2019) para 1.

²⁸⁹ *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para 1; *Venezuela Holdings BV, Mobil Cerro Negro Holding, LLC, and Mobil Cerro Negro, Ltd. v Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No ARB/07/27 (Resubmission Proceeding) Decision on the Respondent's Representation in this Proceeding (1 Mart 2021), para 8.

²⁹⁰ 29 Nisan 2019 tarihli mektup, *Venezuela Holdings* (Resubmission Proceeding), para 10.

²⁹¹ *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para 14, 16.

Maduro'nun atadığı temsilci Pedroza, devleti temsil eden avukatlara bu hakem heyeti ve komitelerden Hernández'in yetki eksikliği nedeniyle ileri sürmüş olduğu hususları *in limine litis* olarak reddetmelerini talep etmeleri yönünde talimat vereceğini ICSID'e bildirmiştir.²⁹² Bununla birlikte Hernández'in Venezuela Anayasasında bulunmayan bir pozisyon olan *Procurador Especial* olarak ve Yüksek Mahkemenin 8 Şubat 2019 tarihli kararı uyarınca Venezuela yasalarına göre yetkiye sahip olmayan biri tarafından atandığından, Venezuela'yı temsil etme yetkisinin olmadığını savunmuştur.²⁹³ Ayrıca Guaidó'nun bazı ülkeler tarafından tanınmasının egemen bir devletin iç işlerine niteliği taşıdığını ve diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşların Guaidó'yu tanımadığını da belirtmiştir.²⁹⁴

ICSID, ilgili beyanları Venezuela'nın taraf olduğu uyuşmazlıklara bakan ICSID hakem heyetlerine ve komitelere iletmiş olmasına karşın sorunu kendisi çözmeyi reddetmiştir.²⁹⁵ İlgili kararların çoğu gizli olsa da Temmuz 2020 tarihli *ConocoPhillips* iptal davasında yer alan Lord Phillips'in tavsiyesinde bazı detaylar mevcuttur.

Yarışan temsilcilerden hangisinin Venezuela devleti adına hareket etme yetkisine sahip olduğu konusundaki sorun, Maduro ve Guaidó Hükümetlerinin meşru otorite iddialarını da beraberinde getirmektedir. Tüm mahkeme ve komiteler, meşru hükümet konusundaki iddiaları değerlendirerek bu konuda bağlayıcı karar verme yetkilerinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. ICSID Sözleşmesi'nin 44. maddesinin, madde 52(4) uyarınca komitelere uygulanabildiği haliyle, yargılamalarda kimi Venezuela'nın temsilcisi olarak dikkate alacaklarına karar verme yetki ve görevi verdiği konusunda uzlaşmışlardır.²⁹⁶

²⁹² *Venezuela Holdings* (Resubmission Proceeding), para 9.

²⁹³ *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para 20.

²⁹⁴ *Ibid.*, para 23.

²⁹⁵ *ConocoPhillips* (Lord Phillips' Recommendation), para 14; *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para 2, 5; *Venezuela Holdings* (Resubmission Proceeding), para 8.

²⁹⁶ *ConocoPhillips* (Lord Phillips' Recommendation), para 87.

44. Madde uyarınca:

“Hakemlik davası, taraflar başka biçimde anlaşmadıkları takdirde, bu bölüm hükümlerine ve tarafların hakeme gittikleri tarihteki hakemlik kurallarına göre yürütülür. Bu bölümce veya hakemlik kurallarınca veya tarafların anlaştığı kurallarınca kapsanmayan bir sorun arz olduğunda, Heyet soruna çözüm bulur.”²⁹⁷

2.2.2 ICSID Hakem Heyetlerinin ve Ad Hoc Komitelerinin Venezuela'nın Temsiline İlişkin Soruna Yaklaşımı

Hakem heyetleri ve komiteler karar verirken nispeten benzer yaklaşımları izlemişlerdir. Hepsi meseleyi esasa ilişkin değil usule ilişkin bir sorun olarak ele almıştır. Bununla birlikte ispat yükünün statükoyu değiştirmek isteyen tarafa ait olduğu görüşünü benimsemişlerdir. Son olarak tümü, temsili değiştirmek isteyen tarafın ispat yükünü yerine getirmediğini değerlendirmiştir. Bu benzerliklere rağmen kararlarda özellikle statükoyu değiştirmek isteyen tarafın ispat yükünü yerine getirip getirmediği konusundaki analizlerinde farklı yaklaşımlar benimsenmiştir.

2.2.2.1 Temsilin Usule İlişkin Bir Mesele Olarak Ele Alınması

Guaidó tarafından atanan özel temsilci José Ignacio Hernández, ICSID Genel Sekreterine 29 Nisan 2019 tarihinde gönderdiği bir mektupta, Venezuela'nın meşru hükümetinin belirlenmesinin usule ilişkin bir mesele olmadığı ve bu nedenle hakem heyetleri ve iptal komitelerinin istedikleri gibi karar verme yetkisi bulunmadığını savunmuştur. Sorunu çözme yetkisinin yalnızca ICSID'de olduğunu ve ICSID nezdinde Venezuela'yı ilgilendiren devam eden tüm davaların, bu durum çözülene kadar askıya alınması

²⁹⁷ Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözülmesi Hakkında Sözleşme (ICSID Ana Sözleşmesi)
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc071/kanuntbmmc071/kanuntbmmc07103460.pdf (erişim tarihi: 01.04.2024)

gerektiğini ileri sürmüştür. Ancak yatırım tahkimi hakem heyetleri, ister ICSID Sözleşmesi ve Tahkim Kuralları kapsamında ister başka bir şekilde oluşturulmuş olsun, tahkim sürecinde taraf devleti hangi hükümetin temsil edeceğine karar verme yetkisine ve görevine sahiptir.²⁹⁸

Bazı hakem heyetleri, kendi yargı yetkilerini kullanmak için gerekli olan her türlü konuyu ele alma konusunda doğal yetkilere sahip olduklarını tespit etmiştir.²⁹⁹ *Hrvatska Elektroprivreda dd v Slovenia* davasında hakem heyeti, uluslararası kamu hukukunun uygulandığı bir yargı kuruluşu olarak yargılamalarının bütünlüğünü korumak için önlemler alma konusunda doğal bir yetkiye sahip olduğunu değerlendirmiştir.³⁰⁰ Hakem heyetlerinin yargılamanın aksamasını önlemesi ve yargısal işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

Herhangi bir türden bir yargı heyetinin, kendi önünde görülen davaların taraf temsili üzerinde denetim yetkisi önemli bir araçtır; eğer denetim bir tarafın kendi seçimini dışlama veya geçersiz kılma üzerine ise bu durumda daha önemli bir rol oynamaktadır.³⁰¹ Her ne kadar bu türden bir yetkinin hakem heyetine ve işleyişine ilişkin bir hukuki metinde özel olarak düzenlenmesi beklense de açık hüküm bulunmaması durumunda, hakem heyetinin kendisine yetki vermesinin gerekçesi, tüm tahkim sürecinin esas bütünlüğünü korumaya yönelik yadsınamaz bir ihtiyaç olacaktır.³⁰² Buradan, bu tür bir denetimin nadir ve yalnızca zorlayıcı durumlarda uygulanabileceği sonucu çıkmaktadır.

Tahkim yargılamasında bir taraf devleti meşru olarak temsil etme iddiasında bulunan iki veya daha fazla yarışan hükümetin varlığı, hakem heyetinin bakımından zorlayıcı bir durum teşkil etmektedir. Bu durumun aynı zamanda diğer tarafın adil yargılanma hakkını da ihlal ettiği; diğer tarafın, yargılama sırasında yarışan hükümetlerin benimsemiş olduğu

²⁹⁸ PAPP, s. 265.

²⁹⁹ *Hrvatska Elektroprivreda dd v Slovenia*, ICSID Case no arb/05/24, Order Concerning the Participation of Counsel (6 Mayıs 2008) para 33; *Rompetrol Group NV v Romania*, ICSID Case no arb/06/3, Decision of the Tribunal on the Participation of a Counsel (14 Ocak 2010), para 16.

³⁰⁰ *Hrvatska Elektroprivreda dd v Slovenia*, para 33.

³⁰¹ *Rompetrol Group NV v Romania*, para 16.

³⁰² Ibid.

farklı pozisyonlara yanıt vermesi istenemeyeceği söylenebilir.³⁰³ Bununla birlikte yargılamada bir tarafın temsilinin belirsiz kalması, tarafların usul haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle hakem kararının iptalini talep etmesine yol açabilecektir. Benzer şekilde, hakem heyetine devleti temsil etme yetkisine sahip olmayan bir hükümet tarafından bir üye atanmışsa, diğer taraf, hakem heyetinin uygun olarak oluşturulmadığını ileri sürerek iptal yoluna başvurabilir.³⁰⁴ Tüm bu durumlar, tahkim yargılamalarında hakem heyetlerinin doğal yetkilerini kullanması için bir gerekçe oluşturmakla beraber aynı zamanda önlerindeki yargılamalarda taraf devleti temsil etmeye yetkili hükümeti belirleme görevi de vermektedir.³⁰⁵

Tarafların tahkim yargılamasındaki temsili, doğası gereği tarafların usule ilişkin temel haklarının korunmasıyla bağlantılı olduğu için, tahkim yargılamasının bütünlüğüyle ilişkilendirilen usule ilişkin bir sorun olarak kabul edilmektedir. Tüm hakem heyetleri ve komiteler, Venezuela'yı kimin temsil etmeye yetkili olduğunu belirleme hususunu ICSID Sözleşmesi'nin 44. maddesi ve komiteler bakımından 52(4) maddesi kapsamındaki yetkileri uyarınca çözülmesi gereken, esastan ziyade usule ilişkin bir mesele olarak ele almıştır. 44. maddede eğer sözleşmenin ilgili bölümünde veya Tahkim Kuralları ya da taraflarca kabul edilen herhangi bir kural tarafından kapsanmayan herhangi bir usul sorunu ortaya çıkarsa, sorunun heyet tarafından çözüleceğine ilişkin bir hüküm yer almaktadır. Bununla birlikte, her hakem heyeti ve komite soruna dar bir biçimde yaklaşmış, kararın kapsamını yalnızca önlerindeki davalarda kimin Venezuela'yı temsil edeceğine ilişkin olarak sınırlı tutarak karar vermiştir.³⁰⁶ Hakem heyetleri, hangi hükümetin Venezuela adına temsilci atama yetkisine sahip meşru hükümeti olduğu ve dolayısıyla hangisinin tüm uluslararası hukuki işlemlerde bu hükümetin hukuki temsilcisi olduğu konusunda daha geniş bir karar verme yetkisine sahip olmadıklarını kabul etmişlerdir.³⁰⁷

---

³⁰³ PAPP, s. 265.

³⁰⁴ MANCIAUX, Sébastien, “*The Representation of States before ICSID Tribunals*” *Journal of International Dispute Settlement*, Vol. 2, No.1, 2011, s. 90.

³⁰⁵ PAPP, s. 265.

³⁰⁶ REES-EVANS / CARVOSSO, s. 577.

³⁰⁷ Ibid.

Valores Mundiales davasında iptal komitesi, Venezuela'nın meşru temsilcisinin kim olduğuna karar veremeyeceğini ancak bu davada Venezuela adına kimin hareket edeceğine dair belirleme yapmak üzere çok daha sınırlı bir görevi üstlendiğini belirtmiştir.³⁰⁸ *Venezuela Holdings* davasında hakem heyetlerinin egemen devletlerin yapacağı gibi bir Venezuela hükümetini tanıma veya meşru hükümeti tanıma kapasitesine sahip olmamalarına karşın kendilerine özgü işlevlerine uygun olarak, tarafların mahkeme nezdinde temsili konusunda usule ilişkin kararlar verme yetkisine sahip oldukları ifade edilmiştir.³⁰⁹

Ad hoc komiteler ise daha dar bir yaklaşım benimsemişlerdir. Örneğin *Air Canada* davasında ad hoc komite, Venezuela'yı temsil etmeye kimin yetkili olduğuna ilişkin siyasi ve anayasal soruna karar vermesinin yetkisini aşan bir durum olduğuna, bunun yerine incelemesini Venezuela'nın halihazırda var olan bir temsilcisiyle yargılamaya devam edip edemeyeceğine ilişkin olarak sınırlamaya karar vermiştir.³¹⁰ Yine benzer biçimde *ConocoPhillips* davasındaki ad hoc komite, konuyu ele aldığı anda bir uluslararası örgütün siyasi bir organı olmadığını, Venezuela'nın meşru hükümeti ile ilgili siyasi bir soruna ilişkin olarak karar veremeyeceğini tespit etmiştir.³¹¹

Temsil meselesinin iptal sırasında karara bağlandığı *Valores Mundiales* davasından farklı olarak, *Kimberly-Clark* davasında sorun tahkim yargılamasının ana aşamasında gündeme gelmiştir.³¹² 15 Ekim 2019'da hakem heyetinin tahkimin Venezuela tarafının avukatları olarak kayda geçen De Jesús hukuk firmasının avukatları ile devam edeceğine dair bir usule ilişkin bir karar vermiştir.³¹³

³⁰⁸ *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para 31.

³⁰⁹ *Venezuela Holdings* (Resubmission Proceeding), para 45.

³¹⁰ *ConocoPhillips* (Lord Phillips' Recommendation), para 27-28.

³¹¹ *ConocoPhillips* (Order on Representation), 3 Nisan 2020, para 29.

³¹² *Kimberly-Clark BVBA v. Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No. ARB(AF)/18/3, Award (Nov. 5, 2021), <https://jsumundi.com/en/document/pdf/decision/en-kimberly-clark-dutch-holdings-b-v-kimberly-clark-s-l-u-and-kimberly-clark-byba-v-bolivarian-republic-of-venezuela-award-friday-5th-november-2021>

³¹³ Karar yayınlanmamış olup *ConocoPhillips* davasında yer alan Lord Phillips'in tavsiyelerinde kararın ilgili bölümlerine yer verilmiştir.

Venezuela Holdings davasında ise temsil konusu Ekim 2018’de ilk davadaki davacıların yeniden başvurmasından sonraki aşamada ortaya çıkmıştır.³¹⁴ Temsile ilişkin çelişen iddialar bir ön mesele olarak ele alınmış, soruna ilişkin argüman ve beyanlar değerlendirilmiştir.³¹⁵ Hakem heyeti, yargılamalarda temsilin politik bir sorun olmadığını, hukuki ve özellikle 44. madde uyarınca usule ilişkin bir sorun olduğunu ve Venezuela’nın meşru hükümetini belirlemediğini, sadece yargılama kapsamında bu devleti kimin temsil edebileceğine karar verdiğini belirtmiştir.³¹⁶ *Kimberly Clark* davasına atıfta bulunarak bu sorunun tahkimin doğru ve uygun bir şekilde yürütülebilmesi için usule ilişkin bir konu olduğunu ifade etmiştir.³¹⁷

Ancak Guaidó tarafından atanan özel temsilci, hakem heyetlerinin Venezuela devletinin tahkim yargılamasında temsiline ilişkin karar vermesinin, aynı Venezuela’nın uluslararası temsili ve hükümetinin meşruiyeti hakkında bir karar vermesi anlamına geleceğini savunmuştur. Fakat doktrinde ulusal mahkemelere ilişkin olarak, bir hükümetin uluslararası ilişkilerde devletin temsilcisi olarak tanınması ile bir hükümetin yargılamanın tarafı olarak tanınması arasında bir ayırım yapılması gerektiği; birincisinin yürütme organının imtiyazı iken ikincisinin ise yalnızca yargıcın objektif kriterlere dayalı takdirine bağlı olduğu ileri sürülmüştür.³¹⁸ Hükümetlerin tanınması, devletlerin ilgili hükümetle uluslararası ilişkiler kurmayı kabul ettikleri tek taraflı bir eylem olup yatırım tahkiminde mahkemelerin veya hakem heyetlerinin devletlerin hangi hükümetle ilişki kuracaklarına karar verme yetkisi bulunmamaktadır.

---

³¹⁴ Karar, 2014 yılında verilmiş olup 2017 yılında iptal edilmiştir. *Venezuela Holdings, Ltd. v. Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No. ARB/07/27, Award (9 Ekim 2014) <https://jsumundi.com/en/document/pdf/decision/en-mobil-cerro-negro-holding-ltd-mobil-cerro-negro-ltd-mobil-corporation-and-others-v-bolivarian-republic-of-venezuela-award-of-the-tribunal-thursday-9th-october-2014> *Venezuela Holdings, Ltd. v. Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No. ARB/07/27, Decision on Annulment (9 Mart 2017), <https://jsumundi.com/en/document/decision/pdf/en-mobil-cerro-negro-holding-ltd-mobil-cerro-negro-ltd-mobil-corporation-and-others-vbolivarian-republic-of-venezuela-decision-on-annulment-thursday-9th-march-2017>.

³¹⁵ *Venezuela Holdings* (Resubmission Proceeding), para. 21-32.

³¹⁶ *Ibid.*, para. 43-45.

³¹⁷ *Ibid.*, para. 43.

³¹⁸ PAPP, s. 266.

Yatırım tahkiminde mahkemenin veya hakem heyetlerinin temel görevleri hem yatırımcının hem de ev sahibi devletin haklarını, her ikisinin de çıkarlarını dikkate alarak korumak, önüne gelen uyuşmazlığı karara bağlamak ve adaleti sağlamaktır. Bu nedenle, tahkim yargılamasında taraf devleti hangi hükümetin temsil edebileceğine karar vermek de dahil olmak üzere, taraflarca kendisine verilen görevi yerine getirmek için gerekli tüm konulara karar vermek, tahkim mahkemesinin veya hakem heyetinin asli görevidir.³¹⁹

Nitekim yukarıda değinildiği üzere *Venezuela Holdings* davasında egemen devletlerden farklı olarak, tahkim yargılamalarında hakem heyetlerinin uyuşmazlığın tarafları tarafından kendilerine sunulan konuları karara bağlamaktan oluşan sınırlı ve işlevsel bir kapasitesi olduğu belirtilmiştir.³²⁰ Hakem heyetleri egemen devletler gibi bir hükümeti tanıma kapasitesine sahip olmamalarına karşın kendi özel işlevlerine uygun olarak, tarafların temsili bakımından usule ilişkin kararlar alma yetkisine sahiptirler. Yalnızca bu bağlamda ve bu sınırlı amaca yönelik olarak, hakem heyetinden temsil sorununa karar vermesi talep edilmiş ve bu talep heyet tarafından kabul edilmiştir. *Valores Mundiales* davasında ifade edildiği üzere bu karar, yalnızca tahkim yargılaması amacıyla verilecek olup taraflar için yalnızca yargılama sırasında verilen karar bakımından bağlayıcı olacaktır.³²¹ Bu durum, ulusal mahkemelerin, yürütme organının tanımama politikasına rağmen, önlerindeki davayı karara bağlamak ve tarafların haklarını korumak amacıyla belirli bir rejimin yasalarını veya eylemlerini yürürlüğe koymasından farklı değildir.³²²

Guaidó tarafından atanan özel temsilcinin bir diğer iddiası ise Venezuela devletini meşru temsili sorununun hakem heyetleri tarafından değil, uluslararası bir kuruluş olan ICSID tarafından kararlaştırılması gerektiğine ilişkindir. Ancak ICSID veya herhangi bir uluslararası kuruluşa tanımaya ilişkin bağlayıcı bir karar verme yetkisi tanınmamıştır. Birleşmiş Milletler Şartında devletlerin egemen eşitliğe sahip oldukları belirtilmiş ve

³¹⁹ Ibid., s. 267.

³²⁰ *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para. 45.

³²¹ Ibid.

³²² *Hesperides Hotels v. Aegean Holidays Ltd* davasında, Lord Denning İngiltere mahkemelerinin *de facto* veya *de jure* olarak hükümet tarafından tanınmamış olsa bile, bir bölgenin etkili kontrolünü elinde bulunduran bir kurumun yasalarını veya eylemlerini tanıyabileceğini açıkça ifade etmiştir. *Hesperides Hotels v Aegean Holidays Ltd* [1978] qb 205, 218.

devletlerin içişlerine yapılacak müdahaleler yasaklanmıştır. Herhangi bir uluslararası kuruluşun bu türden bir karar vermesi uluslararası hukukun temel ilkelerine ve devletlerin egemenliğine aykırılık teşkil edecektir.

ConocoPhillips davasında ad hoc komite, De Jesus'un Curtis'i davanın dışında bırakma başvurusunu reddetme kararını yeniden gözden geçirirken Venezuela'daki yetkilerin meşruluğuna karar veremeyeceğini ifade etmiştir.³²³ Ek olarak, Venezuela'nın meşru hükümetine karar vermek için değil ICSID Sözleşmesi'nin 52. maddesi uyarınca *Conoco* tarafları ile Venezuela arasında 8 Mart 2019 tarihli kararın geçerliliğine karar vermek için oluşturulduğunu açıklamıştır.³²⁴ Ayrıca ICSID Sözleşmesi'nin 44. maddesi uyarınca Venezuela'nın Curtis tarafından da temsil edilerek iptal davalarında savunma haklarından yararlanmasını sağlamaya çalışmakta olduğunu belirtmiştir.³²⁵

Sonuç itibariyle ad hoc komiteler ve hakem heyetleri, farklı fakat nispeten benzer gerekçelerle Venezuela'nın meşru hükümetinin hangisi olduğunu tespitine karar vermekten kaçınmışlardır.

2.2.2.2. İspat Yükünün Belirlenmesi

Tüm mahkemeler ve komiteler, statüko lehine bir karine uygulayarak ispat yükü konusunda benzer yaklaşımı izlemişlerdir. Halihazırda bir temsilcinin kayıtlı olduğu durumlarda ispat yükünün statükonun kendi lehlerine değişmesini isteyen tarafa ait olduğuna karar vermişlerdir.³²⁶ *Valores Mundiales* davasında komite, mevcut temsil

³²³ *ConocoPhillips* (Order on Request for Reconsideration), para 34.

³²⁴ *Ibid.*, para 36.

³²⁵ *Ibid.*, para 37.

³²⁶ *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para 53; *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para 40; *Venoklim Holding BV v. Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No ARB(AF)/17/4, Procedural Order No 2 (13 Kasım 2020) para 46-47 (akt. *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para 50). *Fabrica de Vidrios Los Andes, CA and Owens-Illinois de Venezuela, CA v Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No ARB/12/21 (akt. *ConocoPhillips* (Lord Phillips' Recommendation), para 41; *Agroinsumos Ibero-Americanos, SL, Inica Latinoamericana, SL, Proyefa Internacional, SL and VericaAtlantica, SL v Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No ARB/16/23, Procedural Order No 13 (13 Ocak 2020) para 17-18 (akt. *ConocoPhillips*, Lord Phillips'

durumunu değiştirmek isteyen talebini oluşturan iddiasını kanıtlaması gerektiğini belirtmiştir.³²⁷

ConocoPhillips dışında diğer yargılamalarda Maduro'nun temsilcilerinin zaten mevcut bulunduğu göz önüne alındığında, Venezuela'nın temsiline ilişkin değişikliği gerekçelendirme ve ispat yükünün Guaid'nun temsilcilerine düştüğü tespit edilmiştir. *ConocoPhillips* davasında ise Guaid'nun temsilcilerinin dışlanmasını ispat yükü Maduro'nun temsilcilerine dşmştir. Mahkeme, düzeltme kararında davalının temsilcilerinin doğru atanması hususunda karar vermeyi gereksiz bulmuş ve bu nedenle her iki temsilciyi de kabul etmiştir.³²⁸ Nitekim her iki temsilcinin de kararın iptali için esasen aynı olan başvurularını sundukları sırada, mevcut durum her iki temsilcinin de katılımını gerektirmiştir. Her ne kadar *ConocoPhillips* davasında olgusal koşullar farklılık gösterse de komite, statüko lehine aynı karneyi bu koşullara uygulamıştır.³²⁹

Venezuela Holdings davasında ise hakem heyeti nceki ICSID kararlarına dayanarak statüko ilkesini benimsemiş ve buna göre ispat yükünü Guaid tarafından atanan özel temsilciye yüklemiştir.³³⁰ Daha önce verilen diğer kararların çoğuna benzer şekilde, ispat yükünü mevcut temsili değiştirmeye çalışan kişi veya entiteye yükleyerek statükonun korunmasına önemli bir rol vermiştir. Pedroza'nın mevcut yeniden başvurma işleminin başlatıldığı sırada davalının kayıtlı temsilcisi olması; Pedroza ve selefinin ilk tahkimde, iptal davasında ve yeniden başvuru davasının ilk adımlarında Venezuela'yı temsil etmesi nedeni ile ispat yükünün Guaid tarafından atanan Falcn'da bulunduğuna karar vermiştir.³³¹

Recommendation, para 40); *Kimberly-Clark*, para 49 (akt. *ConocoPhillips* (Lord Phillips' Recommendation), para 39).

³²⁷ *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para 40.

³²⁸ *ConocoPhillips Petrozuata B.V. v. Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No. ARB/ 07/30, (Decision on Rectification), (24 Ağustos 2019), para 25. <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw10770.pdf> (erişim tarihi: 01.04.2024)

24 Ağustos 2019, para 25.

³²⁹ REES-EVANS / CARVOSSO, s. 579.

³³⁰ *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para 50-54.

³³¹ *Ibid.*, para 51.

2.2.2.3. İspat Yükümlülüğünün Yerine Getirilip Getirilmediğine İlişkin Değerlendirme

Hakem heyetleri ve ad hoc komiteler, Venezuela'nın yargılamadaki temsilini değiştirmeye çalışan tarafın, statükonun değiştirilmesi gerektiğini kanıtlayabilecek bir biçimde ispat yükünü yerine getirmediği sonucuna ulaşmıştır.³³² Ancak bu hususa ilişkin değerlendirmeler hakem heyetleri ve komiteler arasında değişiklik göstermektedir. Bazı hakem heyetleri ve komitelerin, Guaidó hükümetinin etkin kontrolü ve uluslararası bakımdan tanınması hususunda bir değerlendirmede bulunmayı reddetmesine karşın bazıları ise bu konuları ayrıntılı biçimde incelemiştir. *Fabrica de Vidrios*,³³³ *Agroinsumos Ibero-Americanos, SL*³³⁴ ve *Kimberly Clark*³³⁵ davalarında hakem heyetleri ve komiteler Venezuela'nın temsil sorununun detaylı biçimde incelenmesini reddetmiş ve statükodan ayrılmak için yeterli kanıt olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Air Canada davasında olduğu gibi bazı hakem heyetleri ise bu konuyu kendi yetkilerini aşan politik ve anayasal bir sorun olarak değerlendirmiş ve Venezuela'nın temsiline yönelik iddialara ilişkin detaylı bir incelemede bulunmamıştır.³³⁶ Bir diğer örnek ise *ConocoPhillips* davasında ad hoc komitenin benimsemiş olduğu yaklaşımdır. Temsil sorunu yargılamanın farklı aşamalarında birçok kez değerlendirip karara bağlanmıştır. İlk olarak, temsilcilerinin Nisan 2019'da yeniden incelemeye başvurması sırasında hakem heyeti konuyu resen incelemiştir. Hakem heyeti, Venezuela adına hareket ettiğini beyan eden temsilcilerden her iki tarafın da yeniden inceleme taleplerinde esasa ilişkin çelişki bulunmaması nedeni ile bu aşamada temsilcinin belirlenmesine gerekli olmadığını tespit etmiştir.³³⁷ Kasım 2019'da her iki tarafın da Venezuela adına kararın iptali için başvuruda bulunması ile beraber temsil sorunu yeniden gündeme gelmiştir.³³⁸

³³² REES-EVANS / CARVOSSO, s. 579.

³³³ *Fabrica de Vidrios* (Akt. ConocoPhillips, Lord Phillips' Recommendation, para 41).

³³⁴ *Agroinsumos Ibero-Americanos, SL*, para 17-18 (Akt. ConocoPhillips, Lord Phillips' Recommendation para 40).

³³⁵ *Kimberly-Clark*, para 49 (ConocoPhillips, Lord Phillips' Recommendation para 39).

³³⁶ *Air Canada*, para 64 (ConocoPhillips, Lord Phillips' Recommendation para 28–31).

³³⁷ *ConocoPhillips* (Decision on Rectification), para 25.

³³⁸ *ConocoPhillips Petrozuata B.V. v. Bolivarian Republic of Venezuela.*, ICSID Case No. ARB/0 7/30, Order on the Applicant's Representation (Annulment Proceeding), (3 Nisan 2020)

Komite, Maduro tarafını temsil eden De Jesus'un Guaidó'yu temsil eden Curtis'in iptal davasına katılımından hariç tutulması talebine yanıt olarak usul adaletine en iyi şekilde her iki temsilcinin de devam etmesiyle hizmet edileceğine karar vermiştir.³³⁹ Bununla birlikte komite, davacı ConocoPhillips'in kendisi için daha büyük bir yük oluşturmalarına rağmen Curtis ve De Jesus'tan gelen görüşlere ayrı ayrı yanıt vermeyi kabul ettiklerini gözlemlemiştir.³⁴⁰ Bu karar, Venezuela hukuku veya uluslararası hukuk bakımından Venezuela'ya temsil etme yetkisine kimin sahip olduğuna ilişkin herhangi bir değerlendirme içermemektedir.³⁴¹

De Jesus, temsil sorununu çözmek için geçerli tek hukuk olan Venezuela hukukunu dikkate almadığı ve sorununun çözümüne yönelik değerlendirmesinde ilgili gerçekleri göz ardı ettiği için hukuki bir dayanaktan yoksun olduğu gerekçeleriyle ve Pedroza'nın özel temsilci olarak atanmasını onaylayan Venezuela Yüksek Mahkemesi'nin yeni kararına dayanarak temsile ilişkin kararın yeniden gözden geçirilmesini talep etmiştir.³⁴²

Komite, yeniden değerlendirme talebine ilişkin vermiş olduğu kararda, Venezuela'daki güçlerin meşruluğuna karar verme sürecine dahil olamayacağını bir kez daha belirtmiş ve statükoya ilişkin açıkça bir atıfta bulunmaksızın bu yaklaşımı etkili bir şekilde uygulamıştır. Ad hoc komite, uluslararası hukuka ilişkin herhangi bir değerlendirme yapmadan ve Venezuela hukukunu çok az biçimde göz önüne alarak, Maduro'yu temsil eden De Jesus'un, "Venezuela'nın adalete erişim hakkının korunması için Venezuela'nın temsilinin Curtis'i dışlayarak kendi elinde olması gerektiğini" kanıtlamadığı sonucuna varmış ve yeniden değerlendirme talebini reddetmiştir.³⁴³

Öte yandan *Valores Mundiales* ve *Venezuela Holdings* davalarında ise hakem heyeti ve komiteler, etkin kontrol ve tanıma kavramlarını da ele alarak hukuki konulara ilişkin daha detaylı değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Ad hoc komite, *Valores Mundiales* davasına

³³⁹ *ConocoPhillips* (Order on Representation), para 37.

³⁴⁰ *Ibid.*, para 36.

³⁴¹ *ConocoPhillips*, (Order on Request for Reconsideration), para 35-39.

³⁴² *Ibid.*, para 9; 14, 28-29.

³⁴³ *Ibid.*, para 34, 39.

ilişkin kararında Guaidó'nun atamış olduğu temsilcinin ispat yükünü yerine getirip getirmediğinin kapsamlı bir şekilde incelemiştir.

Valores Mundiales davasının 29 Ağustos 2019 tarihli kararında komite, Guaidó'nun ve yönetiminin durumunu hem uluslararası hukuk hem de Venezuela hukuku bakımından ele almıştır. İlk olarak, uluslararası hukukun bakımından devleti temsil edenin bölgeyi etkin bir şekilde kontrol eden hükümet olduğu ifade edilmiştir.³⁴⁴ Temsil değişikliğine ilişkin talebin, bölgenin etkin kontrolünü göstermeye olanak tanıyan münferit yetki kullanımları ile desteklenmesi gerektiği de belirtilmiştir.³⁴⁵ Uluslararası hukuk bakımından hükümet otoritesi için belirlenen standardın, ülke topraklarının tamamının veya çoğunun güvenli fiili kontrolünü sağlama standardı olduğuna ilişkin olarak, Prof. James Crawford'a atıfta bulunulmuştur.³⁴⁶ Yerleşik bir hükümet olduğunda, genellikle devletin iç hukukunun devletin çıkarlarını temsil etmeye yetkili devlet organının hangisi olduğunu belirleyen hukuk olduğu kaydedilmiştir.³⁴⁷

Komite, Venezuela hukukuna ilişkin olarak, Venezuela Yüksek Mahkemesinin, Hernández'in Ulusal Meclis başkanı tarafından özel temsilci olarak atanmasını ve ayrıca devlet adına hareket etme yetkisinin dayandığı kanunu geçersiz kıldığını belirtmiştir.³⁴⁸ Bununla birlikte uluslararası hukuk uyarınca bir hükümet değişikliği olduğu kanıtlanmadıkça, Venezuela'nın en yüksek yargı organı tarafından verilen kararlardan sapamayacağını tespit etmiş ve Venezuela iç hukuku uyarınca Hernández'in talebinin kabul etmemiştir.³⁴⁹ Uluslararası hukuku dikkate alarak Hernández'in atamasının etkili bir hükümet tarafından yapıldığını yani Venezuela'yı geçerli bir otorite olarak kontrol edenin Ulusal Meclis başkanının hükümeti olduğunu kanıtlamak zorunda olduğuna karar vermiştir.

³⁴⁴ *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para 42.

³⁴⁵ Ibid.

³⁴⁶ Ibid., para 42; CRAWFORD, 2019, s. 152.

³⁴⁷ *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para 43.

³⁴⁸ *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para 45.

³⁴⁹ Ibid., para 47.

Komite, Hernández'in birtakım yabancı devletlerden Guaidó'ya verilen bazı kabullere veya tanımalara dayanmasının somut gerçeklere dair yeterli kanıt sağlamadığını tespit etmiştir.³⁵⁰ Bunun yanı sıra, bu türden kabullerin bir hükümetin etkili doğasının analizinde önemli olabilmesine karşın yalnızca yetkinin kullanılmasına ilişkin somut eylemlerle birlikte olmaları durumunda işlev gösterdiklerine karar vermiştir.³⁵¹ Komite, Guaidó'nun atadığı temsilcilerin, Venezuela'nın temsiline ilişkin olarak statükonun değiştirilmesi gerektiğine yönelik ispat yükünü yerine getirip getiremeyeceğini saptamak için uluslararası hukuka göre belirleyici kriter olarak etkin kontrolü, yalnızca tamamlayıcı bir değerlendirme olarak da tanımayı kabul etmiştir.

Venezuela Holdings davasının 1 Mart 2021 tarihli kararında hakem heyeti, statüko ilkesinin Pedroza lehine karar vermesi için yeterli bir temel olduğu gerekçesiyle benzer şekilde kapsamlı bir değerlendirme yapmıştır.³⁵² Ayrıca, Hernández'in yerine gelen devlet temsilcisi Enrique Sanchez Falcón'un, Pedroza lehine olan statükoya ilişkin karineyi aksine değiştirip değiştiremeyeceğini incelemiştir. Bunun için *Valores Mundiales* davasında komitenin yaptığına benzer şekilde, ilk olarak Venezuela hukukuna ve etkin hükümete, ikinci olarak uluslararası hukuka ve tanımaya odaklanmıştır. Venezuela hukuku ve etkin hükümet konularına ilişkin olarak Hernández'in atamasının dayanağının Venezuela Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiğini, Falcón'un atamasının da aynı kaynağa dayandığını, bu iptal kararı neticesinde atamanın dayanaktan yoksun kaldığını ve Venezuela Anayasa Mahkemesinin Pedroza'nın uluslararası yargılamalarda Venezuela'yı temsil etme konusunda münhasır hakka sahip olduğunu belirttiğini tespit etmiştir.

Hakem heyeti, Falcón'un atamasının demokratik meşruiyetten yararlanıp yararlanmadığına bakılmaksızın Venezuela iç hukukuna göre resmî olarak geçerli olduğuna ikna olmamıştır.³⁵³ Ayrıca, Falcón'un mevcut davada temsil konusunun gündeme gelmesinden bu yana, etkin bir hükümetin diğer bir ifadeyle ulusal toprakların

³⁵⁰ Ibid., para 48.

³⁵¹ Ibid., para 49.

³⁵² *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para 53.

³⁵³ *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para 55.

ve devlet aygıtının tamamı değilse bile çoğunun kontrolünü elinde bulunduran hükümetin temsilcisi olduğunu kanıtlayamadığını, Falcón'un davayı Bolivya'dan yürütmesinin bu gerçeği kanıtlar nitelikte olduğunu gözlemlemiştir. Böylece hakem heyeti, bir devletin etkin hükümetini belirlemenin o hükümetin meşruiyetinden tamamen farklı olduğunu vurgulamakla beraber Venezuela'nın bu davadaki temsiline ilişkin statükonun, hükümetin etkinliğine ilişkin nedenlerden etkilenmediği kanaatine varmıştır.³⁵⁴

Bununla birlikte hakem heyeti, uluslararası hukuk ve tanıma bakımından Guaidó'yu temsil eden tarafın genel uluslararası hukuk ve üçüncü devletler devletler (özellikle Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri) tarafından tanınmaya ve *lex specialis*'in yani ICSID hakem heyetleri ile Dünya Bankası Grubu arasındaki ilişkiyi yöneten uluslararası hukuk kurallarının varlığına ilişkin olmak üzere iki argümanını değerlendirmiştir.³⁵⁵ Uluslararası hukuk bakımından Devletlerin Uluslararası Haksız Fiillerden Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddelerin (ARSIWA) 41/2 maddesinin getirdiği tanımama yükümlülüğü ve *jus cogens* ihlalleri olup olmadığını incelemiştir.

Hakem heyeti, Venezuela'nın temsiliyle ilgili olarak belirli bir kişi veya kurum tarafından gerçekleştirilen eylemleri tanınmayacağına ilişkin hükmün uygulanması için bu eylemleri gerçekleştiren yetkililerin görevden ayrıldığını, demokratik meşruiyetten yoksun olduğunu veya uluslararası hukuku ihlal ettiğini iddia etmenin konu dışı olacağını ifade etmiştir.³⁵⁶ Hükmün uygulanabilmesi için, bu eylemleri gerçekleştiren yetkililerin veya eylemlerin varlığı, yabancı bir işgal hükümeti veya bir Apartheid rejimi durumunda olduğu gibi, ciddi bir *jus cogens* ihlali oluşturması gerektiğini eklemiştir. ARSIWA 41/2 hükmünün uygulanabilmesi için *jus cogens* ihlali teşkil eden bir eylemin gösterilmediğini, mevcut yargılamada Maduro hükümetinin Venezuela temsilcilerini atamasının da *jus cogens* ihlali teşkil etmediğini, böyle bir ihlalin bulunmadığı durumda bu hükümetin eylemlerini genel uluslararası hukuk kapsamında tanımama zorunluluğunun bulunmadığını tespit etmiştir.³⁵⁷

³⁵⁴ Ibid., para 56.

³⁵⁵ Ibid., para 58.

³⁵⁶ *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para 59.

³⁵⁷ Ibid.

Ayrıca hakem heyeti, *Valores Mundiales* kararına benzer şekilde Guaidó hükümetinin diğer devletler tarafından tanınmasına dayalı argümanların Venezuela'nın mevcut yargılamalarda temsiline ilişkin statükoyu etkilemeyeceği kanaatine varmıştır. Tanımının uluslararası toplumda yeknesak uygulamalarının olmadığını, Guaidó hükümetini tanıyan devletlerin, diğer devletlerin Venezuela'nın etkin hükümeti olarak Maduro hükümetinin yetkilerine hanel getirmeksizin, siyasi desteğin bir ifadesi olarak Guaidó hükümetini tanıyabileceklerini gözlemlemiştir.³⁵⁸

Bu konuya ilişkin olarak, aşağıda ele alınacak olan Birleşik Krallık'ın uygulamasını örnek göstermiş ve meşru hükümetlerin etkin hükümetlerin yanında tanınabileceğini, bu durumda etkin hükümetlerin kanunları ve eylemleri geçerli olup meşru hükümetinkilerin geçersiz ve hükümsüz olduğunu tespit eden *Court of Appeal*'in *Maduro Board v. Guaidó Board* kararına atıfta bulunmuştur.³⁵⁹ Bu nedenle, Guaidó hükümetinin diğer devletler tarafından tanınmış olmasının bu hükümetin mevcut yargılamalarda Venezuela'yı temsil etmesine ilişkin statüko değişikliğine yol açacak bir argüman teşkil etmeyeceğine karar vermiştir.³⁶⁰

Hakem heyeti, Guaidó hükümetinin ilgili iki taraflı yatırım antlaşmasının tarafı ve davacıların anavatanı olan Hollanda ve davacıların nihai ana şirketinin kurulduğu devlet olan Amerika Birleşik Devletleri tarafından tanınmasına yönelik iddiaları ilgisiz olarak değerlendirmiştir.³⁶¹ Bu bağlamda hakem heyeti, davalının yatırım tahkim yargılamasında temsiline karar verme yetkisinin davacının uyuğunda olduğu ülkenin geçerli olamayacağına karar vermiştir. *Air Canada* davasında da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Komite, davacıların temsile ilişkin meselenin *lex arbitri* olarak Fransız hukukuna tabi olması gerektiği ve Fransa'nın Guaidó'nun başkanlığını tanınması

---

³⁵⁸ Ibid., para 60.

³⁵⁹ Court of Appeal for England and Wales, The “Maduro Board” of the Central Bank of Venezuela, The “Guaidó Board” of the Central Bank of Venezuela & Ors., Judgment (5 Ekim 2020)

³⁶⁰ *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para 60.

³⁶¹ Ibid., para 61.

nedeniyle Hernández'in Venezuela'nın temsilcisi olduğu sonucuna varılacağı yönündeki iddiasını zımni olarak reddetmiştir.³⁶²

Temsile ilişkin kararın münferit ICSID hakem heyetleri veya ad hoc komiteleri tarafından alınması yerine ICSID'in önüne gelen konular için kurumsal düzeyde alınması ve konunun kurumsal düzeyde Dünya Bankası tarafından kararlaştırılması gerektiği iddiası da incelenmiştir. Hakem heyeti, devletlerin ICSID hakem heyetleri ve komiteleri nezdinde temsilinin genel olarak Dünya Bankası Grubu'nda değil devletlerin öncelikle ilgili uluslararası kuruluş olan ICSID İdari Konseyi içindeki temsili ile ilişkili olduğunu, ilgili uluslararası kuruluş olan ICSID'de temsil edilmelerine bağlı olacağını düşünmektedir.³⁶³ Ancak Venezuela'nın Haziran 2012'den itibaren geçerli olmak üzere Ocak 2012'de ICSID Sözleşmesinden çekilmesi nedeniyle Venezuela sözleşmenin tarafı ve dolayısıyla İdari Konsey üyesi olmaktan da çıkmıştır. Bu nedenle Venezuela'nın hakem heyetlerinin istese dahi dikkate alabileceği şekilde kurumsal düzeyde diğer bir ifadeyle ICSID düzeyinde temsilinin bulunmadığını değerlendirmiştir.³⁶⁴

Sonuç itibariyle tüm bunları göz önüne aldığında ilgili uluslararası hukuk kurallarının, statüko ilkesinin, Venezuela iç hukukunun ve etkin hükümet kontrolünün uygulanması temelinde daha önce varılan sonucu değiştirmedigine, Pedroza'nın bu davada davalıyı temsil etme ve kendi seçeceği avukatı atama hakkına sahip olduğuna karar vermiştir.³⁶⁵

Hakem heyeti son olarak usul hukuku ve adalet ilkeleri, özellikle yargılamanın etkinliği ve savunma haklarını incelemiştir. *Kimberly-Clark* kararına atıfta bulunarak tahkim yargılamasının, aynı tarafın birbiriyle çatışan iki temsilcisiyle devam edemeyeceği ilkesini benimsemiştir.³⁶⁶ Savunma hakkıyla ilgili olarak Pedroza'nın mevcut yargılamada Venezuela'nın haklarını ve çıkarlarını yeterince savunamayacağını ileri sürülmemesi nedeni ile Venezuela'nın Maduro hükümetinin temsilcisi tarafından temsil

³⁶² *Air Canada* paras 40-4, 62 (ConocoPhillips, Lord Phillips' Recommendation para 29).

³⁶³ *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para 62.

³⁶⁴ *Ibid.*

³⁶⁵ *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para 63.

³⁶⁶ *Ibid.*, para 65.

edilmesinin tek başına yargılama sürecindeki adalete ilişkin herhangi bir meseleyi gündeme getirmediğini değerlendirmiştir.³⁶⁷

Özetle, Guaido'nun temsilcileri hem *Valores Mundiales* hem de *Venezuela Holdings* davasında etkin kontrole sahip bir hükümeti temsil ettiklerini kanıtlayamamışlardır.³⁶⁸ Her iki davada da tanıma meselesi farklı açılardan ele alınmıştır. *Valores Mundiales* davasında tanıma, etkin kontrole ilişkin gerekli bulguları tamamlayıcı ve destekleyici bir durum olarak değerlendirilirken *Venezuela Holdings* davasında statükoyu değiştirmeye yönelik bağımsız bir temel olarak değerlendirilmiştir. Her iki davadan çıkan sonuç, Tinoco kararındaki görüşe paralel olarak Guaidó hükümeti'nin yaygın biçimde diğer devletler tarafından tanınmasının tek başına etkin kontrolün açıkça Maduro yönetiminin elinde bulunması durumunda temsilde bir değişikliğin gerekçesi olarak yeterli olmayacağını göstermektedir.

2.2.2.4. Uygulanacak Hukuk ve Etkin Kontrol Kriteri

Bir diğer önemli husus ise hükümetlerin tanınmasına hangi hukukun uygulanacağına ilişkindir. Bu bakımdan söz konusu ülkenin hukuku veya uluslararası kamu hukuku göz önüne alınabilir. İç hukuk, tahkim yargılamasında devletin hangi organ, kurum veya temsilci aracılığı ile temsil edileceğini ve bu temsilcinin yetkilerini belirlemesine karşın devletin tahkim yargılamasında veya uluslararası düzlemde hangi hükümet aracılığıyla hareket edebileceği sorusuna cevap verememektedir.³⁶⁹

Ulusal Meclis tarafından kabul edilen, Venezuela Bolivarcı Cumhuriyeti Anayasası'nın tam Gücünü ve Etkisini yeniden kurmak için Demokrasiye Geçiş Düzenleyen Kanun'un 15(b) maddesi uyarınca Maduro'nun Venezuela devlet başkanı olarak görevi 10 Ocak

³⁶⁷ Ibid.

³⁶⁸ *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para. 47-48; *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para 56.

³⁶⁹ PAPP, s. 269.

2019 tarihinde sona erdirilmiş ve Guaidó Venezuela'nın geçici devlet başkanı olarak kabul edilmiştir. Ancak Venezuela Yüksek Mahkemesi, 8 Şubat 2019 tarihinde Venezuela hukukuna göre bu kanunun hükümsüz olduğuna karar vermiştir. Guaido ise mahkemenin meşru olmadığını, hakimlerin insan haklarına gasp edilmesine izin verdiğini ileri sürmüştür. Bu şartlar göz önüne alındığında iç hukukun temsile ilişkin bir soruya kesin olarak yanıt verebileceğini söylemek güçtür.

İç karışıklık, iç savaş, devrim, darbe, ayaklanma veya benzeri olaylar çoğu zaman anayasaya aykırı veya hukuk dışı yollarla rejimleri devirmekte ve daha önce var olan hukuk kurallarına bakılmaksızın yeni siyasi sistemler ve anayasal yapılar kurmaktadır. Bu tür olaylar iç hukuku değiştirerek daha önce anayasaya aykırı veya hukuk dışı olanın hukuki hale gelmesini sağlayabilmektedir. Özellikle iç karışıklıklar ve rejim değişikliğinin olduğu durumlarda tahkim yargılamasında devleti temsil edebilecek hükümetin iç hukuk uyarınca belirlenmesi mümkün olmamaktadır.

Yatırım tahkiminde hakem heyetleri, bir hükümetin hangi koşullar altında tahkim yargılamasında devletini temsil edebildiğini değerlendirdiği durumlara ilişkin olarak uluslararası kamu hukukuna başvurması gerekmektedir. Ancak hükümetlerin tanınmasının doğası bilhassa da yeknesak devlet uygulamalarının bulunmayışı göz önüne alındığında, uluslararası kamu hukuku doğrudan yanıt vermek yerine önemli bir rehberlik sunabilmektedir. Doktrindeki hakim görüşe göre, devletin topraklarının ve devlet aygıtının önemli bir kısmı üzerinde etkin kontrol uygulayan hükümetlerin, devletin uluslararası alanda temsilcisi olarak tanınması gerekmektedir.³⁷⁰

Etkin bir hükümet, tahkim yargılamasında devleti etkin ve tam olarak temsil edebilmektedir. Uluslararası hukuk, hükümetteki değişiklikleri ilgilenmemekte; değişikliğin anayasaya aykırı olduğu veya diğer devletler tarafından hukuka aykırı görüldüğü gerekçesiyle bir hükümetin kendi devletini temsil etme hakkını

---

³⁷⁰ PAPP, s. 270.

reddetmemektedir. Bu durum yatırım tahkimi için de geçerli olup *Valores Mundiales* davasına ilişkin olarak iptal komitesi tarafından da doğrulanmıştır. Diğer devletler tarafından tanınma, hükümetin etkin kontrolünün bir göstergesi olmasına karşın tahkim yargılamasının amaçları bakımından değerlendirildiğinde söz konusu hükümetin devleti temsil etmesi gerektiği sonucuna varmak için tek başına yeterli değildir.

Etkin kontrol ilkesinin sınırları, dış müdahaleyle kurulan veya BM Güvenlik Konseyi Kararı ile BM Şartı'nın 39. maddesi uyarınca barışa yönelik bir tehdit olarak kabul edilen bir hükümetin, etkin kontrolü sağladığı kanıtlanabiliyorsa, tahkim yargılamasında devletin temsilcisi olarak tanınması gerekip gerekmediği sorusunun cevabında yatmaktadır. Hakem heyetinin bakış açısına göre, bu türden bir hükümet, yargılamalarda devleti temsil edebilmektedir. Ancak, uluslararası toplumun ortak değerlerine aykırı olarak kurulan bir hükümete sınırlı da olsa bir meşruiyet vermek, uluslararası kamu düzeninin ihlali anlamına gelebilecek ve ICSID ve ICSID dışı tahkimlerde kararın iptaline yol açabilecektir.³⁷¹

İncelenen davalar, uluslararası tahkimde hakem heyetlerinin temsil sorunlarına ilişkin karar verirken konuyu oldukça dar bir kapsamda değerlendirme eğilimi göstermektedir. Kararlarda, Venezuela'nın meşru hükümetinden ziyade ilgili yargılama kapsamındaki meşru temsilcisinin belirlenmesi amaçlanmış³⁷² ve statüko lehine karine tercih edilmiştir. Bu karineyi çürütmek için *Valores Mundiales* ve *Venezuela Holdings* davalarında uluslararası hukuk uyarınca geçerli bir test olarak etkin kontrol açıkça kabul edilmiştir.³⁷³

Yukarıda açıklandığı üzere etkin kontrolün sağlanması için gerekli kesin kurallar bulunmamakla birlikte ülke topraklarının veya nüfusun büyük bir kısmı veya ülkenin sermayesi üzerinde uygulanan kontrol özellikle önem arz etmektedir. Ayrıca halkın rızasının hükümetin etkililiğinin bir kanıtı olarak görülmesi gerektiği, zira rıza olmadan

---

³⁷¹ Ibid., s. 271.

³⁷² Bu türden bir ayırımı yapay olduğu görüşü için bkz: REES-EVANS / CARVOSSO, s. 590.

³⁷³ *Valores Mundiales* (Annulment Proceeding), para. 48-49, *Venezuela Holdings* (Resubmission Representation), para 56.

söz konusu rejimin kontrolü sürdürülebilir bir şekilde uygulama ihtimalinin düşük olduğu ileri sürülmüştür.³⁷⁴

Bir hükümetin etkin kontrolüne ilişkin kanıtların toplanması ve değerlendirilmesi tahkim yargılamasında hakem heyeti için ciddi bir engel oluşturmaktadır. Ulusal mahkemelerin aksine, hakem heyetlerinin konuyla ilgili olarak kendi devletlerinin yürütme organından yardım talep edemeyecekleri gibi delil toplamak için diğer devletlerle adli iş birliği yapabilecekleri herhangi bir imkan da bulunmamaktadır. Tahkim yargılamaları, esas olarak tarafların sunmuş olduğu delillere dayanmaktadır. Ancak, iç karışıklık ve rejim değişikliği gibi hallerde yatırımcıların delil elde etmesi ve taraf devletin yarışan hükümetleri tarafından sunulan delillerin yardımcı olması da oldukça güçtür. Ayrıca yatırım tahkiminde değerlendirilmesi gereken iç karışıklıklar ve savaşlar giderek karmaşık bir hal almakta, sürekli değişmekte ve uzun sürmektedir.

Valores Mundiales kararında iptal komitesi, Guaidó tarafından atanan temsilcinin Venezuela'nın meşru temsilcisi olarak tanınmasını reddetmiştir.³⁷⁵ Komiteler, Guaidó tarafından atanan özel temsilcinin ABD mahkemelerinde Venezuela'yı temsil etmeye yetkili tek temsilci olduğunu değerlendiren ABD Mahkemelerinin aksine bir sonuca ulaşmıştır.

Hem ispata ilişkin zorluklar hem de somut olaya ilişkin karmaşık ve değişken durumlara rağmen, tahkim yargılamalarında hakem heyetlerinin yalnızca yargılamanın devamlılığını ve bütünlüğünü sağlamak için değil, aynı zamanda karar verme sürecinin meşruiyetini korumak için tutarlı ve gerekçeli kararlar vermesi gerekmektedir.

---

³⁷⁴ SCHUIT, s. 390.

³⁷⁵ Benzer şekilde, Komite *Faviancia v Venezuela* davasına ilişkin 3 Mayıs 2019 tarihli yayınlanmamış kararında, dosyadaki delillerin mevcut durumda bir değişikliğe gerekçe oluşturmadığı sonucuna varmış ve Maduro'nun özel temsilcisi tarafından atanan avukatların Venezuela Devleti'ni temsil etmeye devam etmesine izin vermiştir. Kararın detayları bilinmemekle birlikte yarışan hükümet iddialarını inceleyen tahkim mahkemeleri için ispat konusu ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Bkz: PAPP, s. 273.

2.2.3. Yatırım Tahkiminde Devlet Temsiline İlişkin Hükümetlerin Yarışması Halinde Olası Çözümler

Öncelikle tahkim yargılamalarında hakem heyetleri, yargılamada hangi hükümetin devleti temsil edebileceğine ilişkin sınırlarını aşarak siyasi kararlar verecekleri yönündeki yanlış anlaşılmayı ortadan kaldırmaları büyük önem taşımaktadır. Hakem heyetlerinin kararı yalnızca tahkim yargılaması ile sınırlı olup hükümetin devletler veya uluslararası toplum tarafından tanınmasını veya hükümetle diğer devletler arasında kurulacak uluslararası ilişkilerin kapsamını ve niteliğini belirlememektedir.

Bununla birlikte hakem heyetlerinin siyasi kararların alınmasının siyasetçilere bırakabileceği, Venezuela örneği bakımından Dünya Bankası Grubu nezdinde hangi hükümetin Venezuela'nın meşru hükümeti olarak tanındığı konusunda bilgi almak için ICSID Sekretaryasına başvurabileceği ve Dünya Bankası ile aynı temsili kabul edebileceği ileri sürülmüştür.³⁷⁶ Ancak, Venezuela'nın artık ICSID sisteminin bir parçası olmaması ve ICSID idari konseyinde bir temsilcisinin bulunmamasının nedeniyle bu şekilde bir sonuca varmak mümkün olmayacaktır. Nitekim, ICSID de bu sorunu kendisi çözmeyp hakem heyetlerine havale etmiştir.

Hakem heyetlerinin, Dünya Bankası'nda temsil edilen Venezuela hükümetini, ICSID nezdinde görülen tüm uyuşmazlıklarda temsil etme yetkisine sahip hükümet olarak tanıyabileceği ve herhangi bir siyasi kararı uluslararası bir kurum olarak Dünya Bankası'na havale edebileceği, Dünya Bankası üyelerinin bir hükümetin tanınmasına ilişkin kararının, üyelerinin çoğunluğunun siyasi mutabakatını göstereceği öne sürülmüştür.³⁷⁷ Ancak Dünya Bankası sisteminde oylamaların, münferit üyelik yerine hisselerin yüzdesi olarak sayılması ve örneğin ABD'nin oy gücünün %16'sına kadarına

---

³⁷⁶ BAPTISTA, s. 99.

³⁷⁷ Ibid., s. 101.

sahip olması³⁷⁸ da bu tür durumlarda verilecek kararın siyasi bir araç olarak kullanılma ihtimalini artırmaktadır.

ICSID dışı hakem heyetleri veya tahkim mahkemeleri için, buldukları ülkenin konumunun, hükümetlerin tanınmasına yönelik tutumlarını belirlemesi gerektiğini ileri sürmek de aynı derecede hatalı bir yaklaşım olacaktır. Zira, bu durum hakem heyetinin bulunduğu yere bağlı olarak, tahkim yargılamasında devletin başka bir hükümet tarafından temsil edileceği anlamına gelmektedir. Örneğin, Venezuela'nın taraf olduğu bir yatırım tahkimi yargılamasının ABD veya İngiltere'de yapılması durumunda, Guaidó tarafından atanan özel temsilci devleti temsil etme yetkisine sahip olacak fakat aynı tahkimin Rusya veya Türkiye'de yapılması halinde devleti temsil etme yetkisi Maduro'nun atadığı özel temsilcide bulunacaktır. Bununla birlikte yine aynı tahkim yargılamasının yürütme organlarının resmî bir konumunun bulunmadığı İsviçre gibi bir ülkede yapılması durumunda, hakemlerin bu soruna kendilerinin karar vermesi gerekecektir.

Tahkimin yapıldığı yer hukuku, tahkimin genel usul çerçevesini belirlemekle beraber 1958 New York Sözleşmesi uyarınca hakem kararına ulusal bir kimlik kazandırmaktadır. Ancak uluslararası tahkim mahkemeleri, buldukları yerin mahkemeleri olmadığı gibi, buldukları ülkedeki yürütme organının konumuyla da bağlı değildir. Aksi bir durum uluslararası tahkim mahkemelerinin doğasına, niteliğine ve amacına yanlış aykırı olacaktır. Sonuç itibarıyla tahkim mahkemeleri veya hakem heyetleri, buldukları ülkenin mahkemeleri veya hükümeti tarafından benimsenen görüşe ve pozisyona dayanarak karar vermemektedir.

Benzer şekilde ev sahibi devletin hükümetinin, ilgili iki taraflı yatırım anlaşmasına taraf olan diğer devlet tarafından veya geçerli çok taraflı anlaşmaya taraf olan devletler tarafından tanınmasının, hakem heyetinin kararı ile bir ilişkisi bulunmamaktadır. Yabancı

---

³⁷⁸ Üyelerin oy oranlarına ilişkin olarak: <https://www.worldbank.org/en/about/leadership/votingpowers> (erişim tarihi: 01.04.2024)

hükümetlerin tanınması konusunda devlet uygulamalarındaki önemli farklılıklar göz önüne alındığında, herhangi bir ülkenin bu konuya ilişkin tutumuna dayanmanın faydası tartışmalıdır.

Yukarıda değinildiği üzere hakem heyetlerinin, diğer hakem heyetlerinin hükümetlerin tanınmasına ilişkin olarak verdikleri kararlara uyma zorunluluğu yoktur. Uluslararası tahkimde bağlayıcı bir içtihat sisteminin bulunmaması nedeniyle, hakem heyetlerinin vermiş olduğu kararlar yalnızca taraflar arasında bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Bu nedenle, farklı hakem heyetlerinin, önlerindeki yargılamalarda taraf devletin hangi hükümet tarafından temsil edileceğine ilişkin olarak farklı sonuçlara varabileceklerini söylemek mümkündür. Münferit mahkemelerin münferit uyuşmazlıkları karara bağladığı ve görevlerini yerine getirdikten sonra varlıklarının sona erdiği uluslararası tahkim sisteminde bu durum kaçınılmazdır. Sonuç olarak, yargılama süreci bakımından hangi hükümetin tanınacağını bağımsız olarak belirlemek yatırım tahkimi mahkemelerine bırakılmıştır.

Hakem heyeti, yetkisini ve görevini belirledikten sonra, hangi hükümetin devleti yargılamada etkili bir şekilde temsil edebileceğini değerlendirmek için uluslararası hukuku ve etkililik kriterini uygulamalıdır. Devletin hangi hükümet tarafından temsil edileceğinin belirlenmesi talebi yarışan hükümetlerden gelebileceği gibi yatırımcının da bu hususu açıklığa kavuşturmak istemesi olağan bir durumdur.

Talebin, örneğin bir iç karışıklık, savaş, ayaklanma veya ülkenin açıkça bir geçiş döneminde olduğu bir zamanda gelmesi halinde, hakem heyeti yargılamayı askıya almayı değerlendirebilir.³⁷⁹ Askıya alma hali makul bir süre için olmalıdır. Ancak Venezuela, Yemen veya Libya örneklerinde olduğu gibi tahkim hakemlerinin sürekli olarak değişen durumlarla karşı karşıya kalacağı hallerde yargılamanın askıya alınması etkili bir sonuç vermeyebilir. Bu durumlarda, yarışan hükümetler tarafından uygulanan kontrolün düzeyini belirlenmesine ilişkin ispat zorlukları ya da hükümetlerden hiçbirinin devletin

---

³⁷⁹ PAPP, s. 273.

tek etkin hükümeti olduğunun tespit edilememesi hakem heyetinin hangi hükümetin devleti temsil etmeye yetkili olduğunu belirlemesini zorlaştıracaktır.

Hakem heyetine bu tür durumlarda rehberlik edebilecek kaynaklar sınırlıdır. Bununla birlikte, entitenin bölge üzerinde hiçbir kontrolü olmadığı veya ihmal edilebilir düzeyde bir kontrol sağladığı durumda, örneğin sürgündeki bir hükümette, taraflara karşı adil olma ve yargılamanın etkinliği hususlarına aykırı davranmamak için dikkatli olunması gerekmektedir.³⁸⁰

2.3. VENEZUELA’NIN BİRLEŞİK KRALLIK’TA BULUNAN VARLIKLARINA ERİŞİMİNE İLİŞKİN İNGİLİZ MAHKEMELERİNDE ÇIKAN UYUŞMAZLIK

Venezuela'nın Birleşik Krallık'ta bulunan altın ve diğer varlıklarına erişim konusunda yaşanan uyuşmazlığın Birleşik Krallık mahkemeleri önünde görülmesi, başkanlık ve hükümet krizinin bir diğer hukuki yansımasıdır. Öncelikle ulusal yargılamalarda mahkemelerin hükümetlerin tanınmasına ilişkin yaklaşımları ve bir diğer örnek olarak Amerikan mahkemelerinin yaklaşımı ele alındıktan sonra altın uyuşmazlığına ilişkin Birleşik Krallık mahkemelerinin vermiş olduğu kararlar incelenecektir.

2.3.1. Ulusal Yargılamalarda Hükümetlerin Tanınmasına İlişkin Yaklaşım

Yerel mahkemeler, hükümetlerin tanınması sorunuyla uluslararası yargı organlarına göre farklı bir bağlamda karşılaşmıştır. Yerel mahkemelerin tutumunun, ilgili devlete atfedilebilir ve devletin uluslararası sorumluluğunu doğuracak nitelikte olması mümkündür. Hükümetlerin tanınması bakımından bu durum özellikle yerel mahkemelerin açıkça yabancı müdahale ile kurulan bir hükümeti tanınması durumunda söz konusu olabilecektir. Bu nedenle yabancı hükümetlerin tanınmasına ilişkin yerel

---

³⁸⁰ PAPP, s. 275.

mahkemelerin konumu, uluslararası kamu hukuku kapsamında belirli bir ağırlık taşıyabilmektedir. Ancak ulusal yargıçların uluslararası ilişkilerde devleti bağlama yetkisi yoktur. Yabancı bir devletin hükümeti ile ilgili kararları ne olursa olsun, bu durum kararı veren mahkemenin devletin uluslararası ilişkilerdeki resmî konumunun bir ifadesi olarak anlaşılabilir.

Ulusal mahkemelerin kararlarının bir kısmı, bir hükümetin tanınıp tanınmamasının özel ilişkilerden doğan haklar ve yükümlülükler üzerindeki etkilerine ilişkindir. Bununla birlikte, ulusal mahkemelerin söz konusu hükümetin tanınıp tanınmadığına ilişkin ön sorunu ele alması gerekmektedir. Bu bakımdan asıl mesele hakimlerin bu konuya ilişkin karar verirken sahip oldukları özerkliğin kapsamı olmuştur.

Ulusal mahkemelerin yabancı bir hükümetin etkinliği konusunda kendi devletlerinin aldığı pozisyonu takip etmek zorunda olup olmadığı tartışmalıdır. Kıta Avrupası hukuk sistemi ile Anglo-Sakson hukuk sistemleri arasında ayırım bulunmaktadır. Kıta Avrupası hukuk sisteminin uygulandığı ülkelerdeki mahkemeler, yabancı bir hükümetin kendi devletin yürütme organı tarafından tanınıp tanınmadığına ve hangi etkiyle tanındığına ilişkin önlerine getirilen kanıtları değerlendirebilmek için tam özerkliğe sahiptir.³⁸¹ Buna karşın Anglo-Sakson sistemini uygulayan ülkelerdeki mahkemeler, yürütme ve yargı organları arasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklardan kaçınmak için tanımaya ilişkin konularda hükümetlerinin siyasi tercihlerine doğrultusunda karar vermektedir.³⁸² Ancak yargının bağımsızlığı Anglo-Sakson hukuku ülkelerinde de dokunulmazdır; hakimler hukuku tam bir özerklik içinde yorumlayıp uygulamakta olup olgusal gerçekler bakımından sınırlandırılmıştır.³⁸³ Diğer bir ifadeyle, mahkeme yabancı bir hükümetin tanınması hususunda yürütme organının tutumunu kabul etmek zorunda olsa da önüne gelen davada tanıma veya tanımamaya ilişkin hukuki sonuçları kendileri değerlendirecektir.³⁸⁴

---

³⁸¹ PAPP, s. 259.

³⁸² Ibid.

³⁸³ Ibid., s. 259-260.

³⁸⁴ Ibid., s. 260.

Yürütme organı tanımaya ilişkin bir karar verdikten sonra yargı bu kararı bozamaz ve bu karara uymakla yükümlüdür. Bu bakımdan Anglo-Sakson hukuku ile Kıta Avrupası hukuku arasında bir fark bulunmamaktadır.

2.3.2. Amerikan Mahkemeleri

Bir yatırım tahkimi bağlamında, Amerika Birleşik Devletleri Columbia Bölgesi Temyiz Mahkemesi Mayıs 2019'da ABD yürütme organının Juan Guaidó'yu Venezuela'nın geçici başkanı olarak tanıyan kararıyla bağlı olduğuna karar vermiştir.³⁸⁵ Venezuela, ICSID Ek Hizmet Kuralları uyarınca Fransa'da yerleşik bir tahkim mahkemesi tarafından Kanadalı bir altın madenciliği şirketi lehine verilen bir yatırım tahkim kararının onaylanmasına itiraz etmiştir. Maduro yönetimi, Temyiz Mahkemesi'nde görülen yargılamalar sırasında mahkemeden Guaidó ve temsilcilerinin Venezuela adına temyiz başvurusunda bulunmalarını engellemesini talep etmiştir.³⁸⁶

Mahkeme, önceki kararlara dayanarak hangi hükümetin bir yabancı devletin temsilcisi olarak kabul edileceği sorusunun siyasi bir mahiyete sahip olduğunu ve yürütme organı tarafından verilen yabancı bir hükümetin tanınması kararının tüm ABD mahkemeleri için kesin olduğunu değerlendirmiştir. Ayrıca yalnızca ABD tarafından tanınan hükümetlerin yerel mahkemelere erişebileceğini, başka hiçbir hükümetin ABD mahkemelerinde dava açıp sürdüremeyeceğini belirtmiştir.³⁸⁷ Sonuç olarak yürütme organının Guaidó'yu Venezuela'nın geçici başkanı olarak tanıması nedeniyle Maduro yönetiminin talebini reddetmiştir.³⁸⁸ Venezuela'nın temsiline ilişkin başka bir davada ilk derece mahkemesi Temyiz Mahkemesi'nin kararını izlemiştir.³⁸⁹

³⁸⁵ *Rusoro Mining Ltd v Venezuela*, no 18-7044, Order (DC Circuit, 1 Mayıs 2019).

³⁸⁶ *Ibid.*

³⁸⁷ *Ibid.*

³⁸⁸ *Ibid.*

³⁸⁹ *OI European Group v Venezuela*, no 16-cv-1533, Memorandum Opinion (ddc, 21 Mayıs 2019)

2.3.3. Birleşik Krallık Mahkemeleri

İlk derece mahkemesi, birbiriyle ilişkili iki konuyu ele almıştır. İki konu da kişi veya kuruluşların Venezuela Merkez Bankası adına döviz rezervlerine ilişkin olarak finansal kuruluşlara talimat verme yetkisine ilişkindir. İngiltere Merkez Bankası, Venezuela Merkez Bankası için yaklaşık 2 milyar sterlin tutarında altın rezervini tutarken Deutsche Bank, yaklaşık 120 milyon sterlin değerinde bir altın swap anlaşmasının gelirlerini Venezuela Merkez Bankasına ödemekle yükümlüdür.³⁹⁰

Hem Guaidó hem de Maduro yönetimleri, Venezuela Merkez Bankasını temsil etmek üzere ayrı ayrı yönetim kurulları atamıştır. Hem Bank of England hem Deutsche Bank, Venezuela'nın varlıklarına ilişkin olarak farklı yönde talimatlar almış ve ikisi de hangi kurulun talimatlarına uymak zorunda olduklarını İngiliz mahkemelerinin karar vermesini istemiştir. Bu nedenle mahkeme temel olarak iki kuruldan hangisinin Venezuela Merkez Bankası adına Birleşik Krallık'ta bulunan kurumlara talimat verme yetkisine sahip olduğunu ve aynı zamanda kimin devlet başkanı olduğunu incelemiştir.

Venezuela altın davası, 13 Mayıs 2019'da Deutsche Bank'ın Venezuela Merkez Bankası ile 2015-2017 yılları akdedilen bir altın swap anlaşmasının gelirlerini elinde tutacak ve yönetecek alıcıların atanmasını talep eden bir tahkim talebi ile başlamıştır.³⁹¹ Swap anlaşması, İngiliz hukukuna tabi olup ihtilafların Londra'da tahkim yoluyla çözülmesi düzenlenmiştir. Tahkim talebi, gelirlerin ödenmesine ilişkin olarak Deutsche Bank tarafından alınan çelişkili talimatlar nedeniyle 1996 tarihli Tahkim Kanununun 44. maddesi uyarınca oluşturulmuştur.³⁹² Eylül ve Ekim 2019'da Guaidó Kurulu Hernández'in ve Maduro Kurulu Ortega'nın Venezuela Merkez Bankası adına talimat verme yetkisini ortaya koyan beyanlarını sunmuşlardır.

³⁹⁰ *Deutsche Bank AG London Branch v Receivers Appointed by the Court and ors* [2020] EWHC 1721 (Comm), para 1.; WASSEM, Mubarak, “‘Maduro Board’ of the Central Bank of Venezuela v. ‘Guaidó Board’ of the Central Bank of Venezuela (UKSC)”, *International Legal Materials*, Vol. 62, No. 1, 2022, s.120

³⁹¹ *Deutsche Bank AG London Branch* [2020] (Comm), para 20.

³⁹² *Ibid.*

Alıcıların kimin talimatlarına uyması gerektiğini belirlemek için, Ticaret Mahkemesinden Hâkim Knowles Birleşik Krallık hükümetinden Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla kimi Venezuela devlet başkanı ve hükümet başkanı olarak tanıdığını teyit eden yazılı bir belge sağlamasını istemiştir. Birleşik Krallık mahkemeleri, yargılama sürecinde Birleşik Krallık hükümetinin yabancı bir devleti, hükümdarı veya hükümeti tanıyıp tanımadığına ilişkin bir mesele ortaya çıktığında hükümetten bir "tanıma belgesi" (*certificate of recognition*) talep etmektedir.³⁹³ Bu tür bir belge veya beyan sağlandığında İngiliz hukukunun, yabancı devletlerin ve hükümetlerin tanınmasıyla ilgili olarak Krallığın yürütme ve yargı işlevlerinin tek sesli³⁹⁴ (*one voice*) olması gerektiği ilkesi uyarınca kesin bir nitelik taşımaktadır.

1980'den önce Birleşik Krallık Hükümeti yabancı hükümetlerin tanınmasına ilişkin resmî açıklama yaparken 1980'de artık hükümetleri tanımayacağını açıklamıştır. Dışişleri Bakanı Lord Carrington tarafından yapılan açıklama şu şekildedir:³⁹⁵

"..... Hükümetlerin tanınmasına ilişkin İngiliz politikasını ve uygulamasını yeniden inceledik. Bu, ortaklarımızın ve müttefiklerimizin uygulamalarıyla bir karşılaştırmayı da içermektedir. Bu gözden geçirmeye dayanarak, artık hükümetleri tanımama kararı aldık. İngiliz Hükümeti, devletleri ortak uluslararası doktrine uygun olarak tanır.

Tanınmış bir devlette anayasaya aykırı bir rejim değişikliği meydana geldiğinde, diğer devletlerin hükümetleri, eğer varsa, yeni rejimle ne gibi ilişkilerinin olması gerektiğini ve yeni rejime ilgili devletin hükümeti olarak muamele edilmeye uygun olup olmadığını ve ne ölçüde uygun olduğunu

³⁹³ REES-EVANS / CARVOSSO, s. 584.

³⁹⁴ Tek ses doktrinine göre (özgün adıyla *one voice doctrine*) Birleşik Krallık hükümetinin bir entiteyi yabancı bir devletin hükümeti olarak tanıdığı durumlarda, İngiliz mahkemeleri yürütmenin bu kararını ile bağlıdır.

³⁹⁵ HL Deb 28 April 1980, vol 408, cols 1121–1122WA (Lord Carrington)

<https://api.parliament.uk/historic-hansard/written-answers/1980/apr/28/recognition-of-governments-policy-and> (erişim tarihi: 14.02.2023)

zorunlu olarak değerlendirmelidir. Ortaklarımızın ve müttefiklerimizin çoğu, hükümetleri tanımadıkları ve bu nedenle bu tür durumlarda tanımanın söz konusu olmadığı görüşündedirler. Buna karşın birbirini izleyen İngiliz hükümetlerinin politikası, yeni hükümeti resmen "tanıyan" bir karar almamız ve duyurmamız gerektiği yönünde olmuştur.

Bu uygulama bazen yanlış anlaşılmıştır ve aksi yöndeki açıklamalara rağmen bizim "tanımamız" onay anlamına gelecek şekilde yorumlanmıştır. Örneğin, yeni rejimin insan haklarını ihlal ettiğine veya iktidara geliş tarzına ilişkin meşru kamuoyu kaygısının olabileceği durumlarda, "tanıma" duyurusunun sadece tarafsız bir formalite olduğunu söylemek yeterli değildir.

Bu nedenle, hükümetlerin tanımına göre değil, diğer birçok ülkenin politikasını izlemenin pratik avantajları olduğu sonucuna vardık. Onlar gibi biz de anayasaya aykırı olarak iktidara gelen rejimlerle olan ilişkilerimizin niteliğini, ilgili devletin toprakları üzerinde etkin bir şekilde kontrol sağlayıp sağlayamayacaklarına ilişkin değerlendirmemiz ışığında karar vermeye devam edeceğiz ve bunu yapmaya devam edeceğiz gibi görünüyor.”

1980'den beri Birleşik Krallık hükümeti, yeni bir yabancı hükümetin tanınmasına ilişkin nadiren bir resmî açıklama yapmıştır.³⁹⁶ Böyle bir beyanın yokluğunda, İngiliz mahkemeleri, hangi varlığın yabancı devletin hükümetini oluşturduğunu tespit etmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda, mahkemelere ilk etapta eğer varsa Birleşik Krallık Hükümeti tarafından sürdürülen resmî diplomatik ilişkiler rehberlik edecektir.³⁹⁷ Resmî bir tanımanın veya herhangi bir resmî diplomatik ilişkinin (Birleşik Krallık'ta yabancı bir devletin akredite temsilcisi gibi) olmadığı durumlarda mahkemeler, hangi varlığın

³⁹⁶ Libya ile ilgili olarak 1980 politikasından önemli ölçüde uzaklaşmıştır. 2011'de Birleşik Krallık Hükümeti, Libya topraklarının tamamı üzerinde henüz etkin bir kontrol sağlamamış olmasına karşın, Ulusal Geçiş Konseyi'ni Libya'nın tek meşru yönetim otoritesi olarak tanıyan bir bildiri yayınlamıştır. Bkz: WARBRICK, Colin, "British Policy and the National Transitional Council of Libya", The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 61, No.1, 2012, s. 252-253. Birleşik Krallık, 2018'de Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni (UMH) tanıırken bu politikadan da ayrılmıştır.

³⁹⁷ 'Maduro Board' of the Central Bank of Venezuela v 'Guaido' Board' of the Central Bank of Venezuela [2020] EWCA Civ 1249, para 73-74.

yabancı Devletin toprakları üzerinde etkin kontrole sahip olduğuna ve bu kontrolün devam edip etmeyeceğine dair kanıtları inceleyecektir.³⁹⁸

Birleşik Krallık Hükümeti, 4 Şubat 2019 tarihinde Juan Guaidó'yu Venezuela'nın anayasal geçici başkanı olarak resmen tanıyan bir bildiri yayınlamıştır:

“Birleşik Krallık şu anda güvenilir cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılana kadar Juan Guaidó'yu Venezuela'nın anayasal geçici başkanı olarak tanımaktadır. Venezuela halkı yeterince acı çekti. Uluslararası demokratik standartlara uygun, özgür ve adil seçimlerle yeni bir başlangıç yapmanın zamanı geldi. Gayrimeşru, kleptokratik Maduro rejiminin zulmü sona ermelidir. Gayrimeşru bir rejim altında sıradan Venezuelalıların insan haklarını ihlal etmeye devam edenlerden hesap sorulacak. Venezuela halkı daha iyi bir geleceği hak ediyor.”³⁹⁹

Dışişleri Bakanlığı Hâkim Knowles'ın talebine ilişkin bir belge vermemiş, Lord Carrington'ın 1980 tarihli açıklamasına atıfta bulunarak Birleşik Krallık'ın Venezuela ile ilgili 4 Şubat 2019 tarihli açıklamasının hükümetin görüşü olarak kaldığını ifade etmiştir. Bununla birlikte tanımama politikasının, Birleşik Krallık hükümetinin yabancı bir hükümeti tanımamasını veya uygun gördüğü durumlarda hükümetler arası anlaşmaları yürüteceği kurum veya kuruluşları belirten bir beyanda bulunmasını engellemeyeceğini belirtmiştir.⁴⁰⁰

14 Mayıs 2020'de Maduro yönetim kurulunun talimatı ile İngiltere Merkez Bankasına karşı Banka'nın elinde bulunan altın rezervlerinin ödenmesine ilişkin olarak Maduro Kurulu'ndan gelen talimatları kabul etme yükümlülüğünü ihlal ettiği iddiasıyla Venezuela Merkez Bankası adına dava açılmıştır.

³⁹⁸ *Republic of Somalia v Woodhouse Drake & Carey (Suisse) SA* [1993]

³⁹⁹ Foreign & Commonwealth Office UK Press Release, “UK recognises Juan Guaido as interim President of Venezuela” (4 Şubat 2019) <https://www.gov.uk/government/news/uk-recognises-juan-guaido-as-interim-president-of-venezuela> (Erişim tarihi: 15.02.2023)

⁴⁰⁰ *'Maduro Board' v 'Guaido' Board* [2020], para 38.

2.3.3.1. High Court Kararı

*High Court*⁴⁰¹, 22 Haziran 2020 tarihinde hem Deutsche Bank'ın tahkim başvurusuna hem de İngiltere Merkez Bankası aleyhine açılan davaya ilişkin ön hususların birlikte görülmesine ve İngiltere Merkez Bankası aleyhine açılan davanın durdurulmasına karar vermiştir.⁴⁰²

Mahkeme Dışişleri Bakanlığı tarafından verilmiş herhangi bir belge bulunmaması nedeniyle İngiltere'nin hükümetinin 4 Şubat 2019 tarihli beyanını yorumlamıştır. Bu durum, açıklamanın Guaidó'nun ve/veya hükümetinin resmî olarak tanınması anlamına gelip gelmediği veya yalnızca siyasi desteğin bir ifadesi olup olmadığına ilişkin bir soruyu ortaya çıkarmıştır. Ek olarak, eğer bu bir tanıma beyanı ise bu beyanın finans kurumlarına talimat verme yetkisi bakımından kesin bir nitelik taşıyıp taşımadığı sorusunu da beraberinde getirmiştir.

Maduro kurulu tarafı 4 Şubat 2019'a kadar İngiltere hükümetinin Maduro hükümetini tanıdığını, İngiliz hükümetinin yapmış olduğu açıklamanın belirsiz bir ifade olduğunu, başka bir hükümetin kesin olarak tanınması veya Maduro hükümetinin tanınmaması anlamına gelmediğini ileri sürmüştür.⁴⁰³ Ayrıca İngiliz hükümetinin 4 Şubat 2019 tarihinden önce ve sonra Maduro hükümetiyle tam diplomatik ilişkileri sürdürmesinin Maduro hükümetini tanımak anlamına geldiğini, mahkemenin de tek ses doktrini uyarınca bu yolu izlemesi gerektiğini, İngiltere hükümetinin Guaidó'yu Venezuela'nın geçici başkanı olarak tanınmasının önemli siyasi sonuçları olan bir açıklama olduğunu iddia etmiştir.⁴⁰⁴ Guaidó kurulu ise 4 Şubat 2019 tarihli açıklamanın İngiltere

⁴⁰¹ High Court, Birleşik Krallık mahkeme sisteminde ilk derece mahkemesi olup çalışmada özgün adı kullanılacaktır.

⁴⁰² Ibid., para 41.

⁴⁰³ *Deutsche Bank AG London Branch* [2020] (Comm), para 26

⁴⁰⁴ Ibid.

hükümetinin o tarihten itibaren geçerli olmak üzere Guaidó'yu Venezuela'nın geçici devlet başkanı olarak tanıdığına dair açık ve net bir beyan olduğunu ileri sürmüştür.⁴⁰⁵

Mahkeme, İngiltere hükümetinin bir hükümeti *de facto* ve *de jure* olarak tanıyabileceği gibi bir bireyi devlet başkanı olarak tanıyabileceğini tespit etmiştir. *Mohamed v Breish* davasında hâkim Popplewell İngiltere'nin tanıma politikasına ilişkin yorumda bulunmuştur.

Mahkeme, açıklamanın Guaidó'nun Venezuela'nın geçici başkanı olarak tanınması ve Birleşik Krallık Hükümeti'nin artık zımnen Maduro'yu başkan olarak tanımaması anlamına geldiğini belirtmiştir. Bununla birlikte 4 Şubat 2019 tarihli açıklamada geçen "tanıma" kelimesinin kullanılmasının resmî bir sonuç ifade ettiğini ve kasıtlı olarak kullanıldığını, açıklamanın yalnızca siyasi bir desteğin ifadesi olmadığını ve Guaidó'nun statüsünün hukuki olarak tanınması anlamına geldiğini tespit etmiştir.⁴⁰⁶

Mahkeme bu açıklamanın Venezuela hükümetinin değil, Venezuela başkanının tanınmasını ifade ettiğini belirlemiştir. Ayrıca Birleşik Krallık hükümetinin tam ve resmî diplomatik ilişkilerinin Maduro hükümetiyle sürdürmesini ilgisiz bulmuştur.⁴⁰⁷ Venezuela Merkez Bankası kurullarına ilişkin atamaların hükümetler tarafından değil doğrudan başkanlar tarafından yapılmasından dolayı tanınmış bir hükümetin varlığının mahkeme tarafından değerlendirilmesi gerekli görülmemiştir.

Mahkeme, tek ses doktrininin kapsamını ve etkilerini de ele almıştır. Maduro kurulu, 4 Şubat 2019 tarihli açıklamanın Guaidó'nun Venezuela başkanı olarak tanınması anlamına gelse bile yalnızca *de jure* bir tanıma olduğunu, öncelik olarak *de facto* biçimde Maduro'nun başkanlığının tanındığını ileri sürmüştür.⁴⁰⁸ Mahkeme bir başkan veya hükümetin *de jure* veya *de facto* tanınabileceğini, "tek ses" doktrininin genellikle sonraki durumlarda yani bir devrimci hükümet yasal ve anayasal hükümeti devirdiğinde ve daha

⁴⁰⁵ Ibid., para 27.

⁴⁰⁶ *Deutsche Bank AG London Branch* [2020] (Comm), para 33.

⁴⁰⁷ Ibid., para 36.

⁴⁰⁸ Ibid., para 43.

sonra *de facto* hükümet olarak tanındığında geçerli olduğunu belirtmiştir.⁴⁰⁹ Ancak, doktrinin, başka bir kişinin daha önce *de jure* veya *de facto* başkan olmasına ve halen öyle olduğunu iddia etmesine bakılmaksızın, bir kişinin *de jure* başkan olarak tanındığı durumlarda eşit şekilde geçerli olduğuna karar vermiştir.⁴¹⁰

Maduro Kurulu, Birleşik Krallık hükümetinin bir kişiyi *de jure* geçici başkan olarak tanıırken aynı zamanda başka bir kişiyi *de facto* başkan olarak tanıyabileceğini savunmaktadır. Bu nedenle kararın taslağı taraflara ulaştıktan sonra Maduro kurulu tarafı Birleşik Krallık hükümetinin tanımının *de jure* mi yoksa *de facto* mu olduğunu ya da her ikisi mi olduğunu açıkça belirtmesi için mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme, Birleşik Krallık hükümetinin açıkça Venezuela'nın anayasal geçici başkanı olarak Guaidó'yu tanıdığını, bu tanımın *de jure* tanımayla uyumlu olduğunu, bunun artık Maduro'yu Venezuela'nın başkanı olarak tanımadığı anlamına geldiğini ve bu nedenle Guaidó'nun *de jure* başkan, Maduro'nun *de facto* başkan olarak tanınmasına yer olmadığına karar vermiştir.⁴¹¹ Bununla birlikte, Birleşik Krallık tarafından yapılan açıklamanın davada ele alınan konuların belirlenmesi amacıyla kesin nitelik taşıdığı ve mahkemenin Birleşik Krallık hükümetinin açık tanımını çürütmek amacıyla hükümetin davranışlarını araştırmasının anayasal olarak uygun olmayacağı sonucuna varmıştır.⁴¹²

2.3.3.2. Court of Appeal Kararı

*Court of Appeal*⁴¹³ ise 5 Ekim 2020 tarihli kararında farklı bir yaklaşım benimsemiştir. İlk olarak Mahkeme 1930'larda Etiyopya ve İspanya ile ilgili olarak yaptığı gibi, Birleşik Krallık'ın bir hükümdarı veya hükümeti *de jure* ve diğerini *de facto* olarak tanımının tamamen mümkün olduğuna karar vermiştir.⁴¹⁴ Ek olarak, tanımın bildirim veya beyan yoluyla açık bir şekilde yapılabileceği gibi yabancı devletin hükümdarı veya hükümeti ile

⁴⁰⁹ Ibid., para 45-47.

⁴¹⁰ Ibid., para 47.

⁴¹¹ *Deutsche Bank AG London Branch* [2020] (Comm), dipnot 1.

⁴¹² Ibid., para 47.

⁴¹³ *Court of Appeal*, ikinci derece mahkemesi olup Türkçede tam karşılığı olmaması nedeniyle özgün adıyla kullanılmıştır.

⁴¹⁴ *Maduro Board v Guaido Board* [2020], para 82, 121.

diplomatik ilişkilerin kurulması veya sürdürülmesi yoluyla zımni şekilde olabileceğini belirtmiştir. Son olarak mahkeme, Maduro Kurulu'nun tek ses doktrininin *de jure* tanıma için geçerli olmadığı yönündeki iddiasını reddetmiştir.

Mahkeme, 4 Şubat 2019 tarihli açıklamanın Guaidó'yu *de jure* başkan olarak tanıma anlamına geldiği konusunda bir şüphe bulunmadığını ve bu bağlamda açıklamanın kesin olduğunu belirlemiştir. Bununla birlikte, Birleşik Krallık'ın açıklamasında açıkça Guaidó'nun Venezuela toprakları üzerinde etkin kontrolü sağladığı ve bu kontrolün sağlam bir şekilde kurulduğuna ilişkin bir ifade yer almamaktadır.⁴¹⁵ Açıklama, Birleşik Krallık hükümetinin Maduro'yu *de facto* başkan olarak tanımaya devam etmesi olasılığını açık bırakmıştır.⁴¹⁶ Mahkeme, Birleşik Krallık'ın Venezuela devlet başkanı olarak Maduro'ya akredite edilmiş bir büyükelçi aracılığı da dahil olmak üzere Maduro hükümeti ile diplomatik ilişkilerin sürdürülmesini ve Guaidó'nun Londra'daki temsilcisine diplomatik statü vermeyi reddetmesini Maduro'nun *de facto* başkan olarak tanınmasına yönelik göstergeler olabileceği yönünde değerlendirmiştir.⁴¹⁷

Mahkemenin görüşüne göre *de jure* ve *de facto* tanıma ayrımı önem arz etmektedir. Çünkü bir başkanın *de facto* olarak tanındığı durumlarda *de jure* olarak tanınan başkanın kendi devletinin sınırları içindeki eylemleri İngiliz hukuku uyarınca hükümsüz olarak kabul edilmektedir.⁴¹⁸ Şayet Birleşik Krallık hükümeti Maduro'yu *de facto* başkan olarak tanımaya devam ediyorsa Guaidó yönetiminin altın ve diğer varlıklara ilişkin talebinin temelini oluşturan atamalar geçersiz sayılacaktır.⁴¹⁹

Bu nedenle Mahkeme, Birleşik Krallık hükümetinin Guaidó'yu her bakımdan Venezuela devlet başkanı olarak tanıyıp tanımadığı ve bu nedenle Maduro'yu hiçbir amaçla başkan olarak tanımadığı veya Guaidó'nun Venezuela devlet başkanı olma yetkisine sahip olmasına rağmen, Maduro'nun cumhurbaşkanlığının yetkilerinin bir kısmını veya

⁴¹⁵ Deutsche Bank AG London Branch [2020] (Comm), para 122.

⁴¹⁶ Ibid., para 124.

⁴¹⁷ Deutsche Bank AG London Branch [2020] (Comm), para 123.

⁴¹⁸ Ibid., para 85-88

⁴¹⁹ Ibid., para 125.

tamamını fiilen kullanmaya devam ettiğini kabul edip etmediği sorularının belirlenebilmesi için ilk derece mahkemesine havale etmiştir.⁴²⁰ *Court of Appeal*, bu soruların en iyi Dışişleri Bakanlığına sorularak belirleneceğini, herhangi bir yanıt alınmaması halinde *High Court*'un, Birleşik Krallık hükümetinin Maduro'yu *de facto* başkan olarak tanıyıp tanımadığını kendisi belirlemesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴²¹

Venezuela Holdings davasında hakem heyeti, Guaidó hükümetinin diğer devletler tarafından tanınması ile Venezuela'nın kim tarafından temsil edileceği sorununun ilişkisini incelerken *Court of Appeal*'in *Maduro Board v. Guaidó Board* davasındaki gerekçesine atıfta bulunmuştur. *Court of Appeal*'in Birleşik Krallık'ın bir hükümeti *de jure* ve diğer bir hükümeti *de facto* tanınmasının mümkün olduğu sonucuna varması, mahkemenin Guaidó hükümetinin diğer devletler tarafından uluslararası olarak tanınmasının Venezuela'nın bu davadaki temsiline ilişkin statükoyu etkileyemeyeceği yönündeki sonucunu desteklemiştir.⁴²² Hakem heyetine göre, devleti temsil etme yetkisinin kaynağı hükümetin diğer devletler tarafından tanınması değil hükümetin etkin olmasıdır. Benzer şekilde, *Court of Appeal*'in işaret ettiği gibi davada belirleyici olan Birleşik Krallık'ın kimi meşru veya *de jure* başkan olarak tanınması değil kimi etkili veya *de facto* başkan olarak tanınmasıdır.

Bu karar bir ön mesele olmakla birlikte Venezuela için ve yabancı hükümetlerin varlıklarını yatırdığı bir yer olarak Birleşik Krallık'ın itibarı üzerinde potansiyel olarak önemli etkileri bulunmaktadır.⁴²³

Karara ilişkin olarak Guaidó Kurulu, Birleşik Krallık *Supreme Court*'a⁴²⁴ başvurmuştur.⁴²⁵ Başvuru gerekçelerinden ilki, *Court of Appeal*'in 4 Şubat 2019 tarihli

⁴²⁰ Ibid., para 127-128.

⁴²¹ Ibid., para 129.

⁴²² *Venezuela Holdings*, para 60.

⁴²³ SANGER, Andrew, "Who Controls Venezuela's Gold? De Facto And De Jure Recognition of A Foreign Head of State", *The Cambridge Law Journal*, Vol. 80, No. 1, 2021, s. 14.

⁴²⁴ *Supreme Court*, Birleşik Krallık'ın en üst temyiz mercii olarak görev yapmaktadır.

⁴²⁵ "Supreme Court grants Guaidó Board permission to appeal in Venezuela Gold dispute" (Twenty Essex: 14 Aralık 2020) <https://www.twentyessex.com/supreme-court-grants-guaido-board-permission-to-appeal-in-venezuela-gold-dispute/> (erişim tarihi: 02.03.2023)

açıklamayı Maduro'nun zımnen başkan olarak tanınmasının devam etme olasılığını açık bıraktığı şeklinde yorumlamasının yanlış olduğudur. Bununla birlikte Mahkemenin Maduro'nun *de facto* tanınmasının Guaidó'nun eylemlerinin geçersiz sayılmasını gerektireceği sonucuna varmasının hatalı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

2.3.3.3. *Supreme Court* Kararı

Supreme Court, 20 Aralık 2021 tarihinde ile vermiş olduğu kararında Birleşik Krallık mahkemelerinin, Birleşik Krallık hükümetinin yabancı bir hükümetin veya devlet başkanının tanınmasına ilişkin bir beyanına dair izlemesi gereken yaklaşım ve İngiliz hukukunda devlet işlemleri (*act of state*) doktrininin işleyişi ve uygulanmasına ilişkin olmak üzere iki hususu değerlendirmiştir.⁴²⁶ Mahkeme, tanıma meselesinde *Court of Appeal*'den tamamen farklı bir yaklaşımı benimsemiştir.

2.3.3.3.1. Tanıma Meselesi

Supreme Court, *Court of Appeal*'in tanıma meselesine yaklaşımının birçok açıdan hatalı olduğunu değerlendirmiştir. *Supreme Court*, tanımaya ilişkin belgede Guaidó'nun Venezuela devlet başkanı olarak açık ve kesin bir şekilde tanındığına karar vermiştir.⁴²⁷ İkinci olarak, Birleşik Krallık hükümetinin Maduro rejimiyle diplomatik ilişkileri sürdürmesi ve Guaidó'nun Londra'daki temsilcisinin akreditasyonunun bulunmaması gibi tanıma belgesinde yer alan koşullarının ötesindeki konuları değerlendirmemesi gerektiğine karar vermiştir.⁴²⁸ Zira, mahkemenin görüşüne göre, yürütmenin vermiş olduğu tanıma belgesinin ötesinde bir değerlendirme, belgenin asıl amacını ve tek ses ilkesinde yansıtılan anayasal görev dağılımını baltalama potansiyeline sahiptir.⁴²⁹ Dışişleri Bakanlığının alışlagelmiş uygulamasından saptığı ve açık bir tanıma beyanı

⁴²⁶ '*Maduro Board*' of the Central Bank of Venezuela v '*Guaido Board*' of the Central Bank of Venezuela" [2021] UKSC 57, [2021] WLR(D) 638.

⁴²⁷ '*Maduro Board*' v '*Guaido Board*' [2021] (UKSC), para 101.

⁴²⁸ Ibid., para 93.

⁴²⁹ Ibid.

yayınladığı durumlarda, herhangi bir belirsizlik ortaya çıkması halinde bu durum bakanlıktan açıklama talebinde bulunularak çözülmelidir.⁴³⁰

Ayrıca mahkeme, *Court of Appeal*'in yapmış olduğu Maduro'nun zımnî *de facto* ve Guaidó'nun *de jure* olarak tanınması ayrımını eleştirmiştir.⁴³¹ Mahkemeye göre, uluslararası hukukun bir kavramı olan zımnî tanınmanın, uluslararası düzlemdeki işlevi geniş çapta kabul edilmesine karşın Birleşik Krallık mahkemeleri tarafından uygulanmasına yönelik bir kapsam bulunmamaktadır.⁴³² Mevcut davada, Birleşik Krallık hükümeti istisnai bir biçimde 1980 politikasından ayrılmış ve Venezuela devlet başkanı olduğunu iddia eden bir kişinin statüsüne ilişkin açık bir açıklama yapmıştır. Bu belirleyici beyanın mahkemeler tarafından yorumlanması ve uygulanması gerekmektedir. *Republic of Somalia v. Woodhouse Drake* davasında, hükümetin yabancı bir hükümetin tanınmasına ilişkin açık bir beyanda bulunmadığı durumlarda mahkemelerin görevinin, hükümetin davranışından tanındığı sonucunu çıkarmak değil, yalnızca kendi maddi bulgularını yaparak kimin hükümet veya devlet başkanı olabileceğini belirlemek olduğu kabul edilmiştir.⁴³³

Mahkeme, *Court of Appeal*'in *de facto* ve *de jure* tanıma kavramlarına dayanmasını hatalı olarak değerlendirmiştir.⁴³⁴ Birleşik Krallık hükümeti, geçmişte özellikle 1935-1939 yılları arasında İtalya'nın Etiyopya'yı işgali ve 1936-1939 yılları arasında İspanyol İç Savaşı esnasında *de facto* ve *de jure* terimlerini iki farklı otoritenin eş zamanlı tanınması için kullanmıştır.⁴³⁵ Ancak güncel uygulama, hükümetlerin tanındığı istisnai durumlarda bu kavramları kullanmadan tanıma beyanında bulunmaya yöneliktir. Bu nedenlerle mahkeme *de facto* ve *de jure* tanıma arasındaki ayrımın, artık Birleşik Krallık mahkemeleri nezdinde herhangi bir faydalı rol oynadığına dair şüphelerini belirtmiştir.⁴³⁶

---

⁴³⁰ Ibid., para 96.

⁴³¹ Ibid., para 97.

⁴³² Ibid., para 98.

⁴³³ *'Maduro Board' v 'Guaido Board'* [2021] (UKSC), para 98, *Republic of Somalia v Woodhouse Drake & Carey (Suisse) SA* [1993] QB 54

⁴³⁴ *'Maduro Board' v 'Guaido Board'* [2021] (UKSC), para 99.

⁴³⁵ Ibid.

⁴³⁶ Ibid.

2.3.3.3.2. Devlet İşlemi (*Act of State*) Doktrini

Maduro yönetim kurulu, Birleşik Krallık mahkemelerinin, Guaidó'nun Birleşik Krallık hükümeti tarafından geçici başkan olarak tanıdığı sonucuna varsa bile, Venezuela Merkez Bankası kuruluna yapılan atamaların ve özel temsilci atanmasının Venezuela hukuku uyarınca anayasaya aykırı olması ve Venezuela Yüksek Mahkemesi tarafından iptal edilmesi nedeniyle geçersiz sayılması gerektiğini savunmuştur.

Mahkeme'nin tanıma konusundaki sonucuna göre, geçici devlet başkanı Guaidó'nun yapmış olduğu atamalar, Venezuela devletinin egemen işlemlerini oluşturmaktadır. Bu nedenle, mahkemenin Maduro Yönetimi'nin Guaidó'nun atamalarına karşı çıkmasının, yabancı devlet işlemi doktrini tarafından engellenip engellenmediğini değerlendirmesi gerekmiştir. İngiliz hukukuna göre, İngiliz mahkemeleri, yabancı bir devletin, o devletin toprakları içerisinde gerçekleştirdiği bir idari işlemin kendi kanunları kapsamında hukuka uygunluğu veya geçerliliği konusunda hüküm vermeyecek veya karara varmayacaktır.⁴³⁷

Supreme Court, bu konuyu yeniden değerlendirmesi için *High Court*'a geri göndermiştir. Ancak, Birleşik Krallık mahkemelerinin, Venezuela Yüksek Mahkemesi gibi yabancı mahkemelerin kararlarını, İngiliz iç hukukuyla çeliştiği takdirde tanımaktan veya uygulamaktan kaçınacaklarını belirtmiştir. Mahkemenin görüşüne göre, kamu düzeninin, yürütme ve yargının, yabancı devletlerin, hükümetlerin ve devlet başkanlarının tanınmasıyla ilgili konularda tek sesli olması zorunluluğuna ilişkin İngiltere anayasa hukukunun temel kuralını içermesi gerekmektedir. Bu nedenle, eğer Venezuela Yüksek Mahkemesinin kararı, Guaidó'nun Venezuela'nın devlet başkanı olmadığı yönünde ise, bu mahkemenin kararları İngiliz mahkemelerinde etkili olamayacaktır. Aksi takdirde, bu durum Birleşik Krallık hükümetinin pozisyonuyla çelişecektir.

⁴³⁷ *'Maduro Board' v 'Guaido Board'* [2021] (UKSC), para 135.

2.3.3.4. *High Court*'un Yeniden Değerlendirmesi

Ticaret mahkemesi, Venezuela Yüksek Mahkemesinin kararların herkese karşı ileri sürülebilir nitelikte olmaması ve Birleşik Krallık hükümetinin Guaidó'yu Venezuela'nın geçici başkanı olarak tanıdığı durumlarda bu kararların tanınmasının tek ses doktrini ve doğal adalet ile çelişeceği gerekçeleri ile Maduro yönetim kurulunun Venezuela Yüksek Mahkemesi kararlarına dayanamayacağı sonucuna varmıştır.⁴³⁸

Maduro yönetim kurulu, kararların herkese karşı ileri sürülebilir nitelikte olması, mahkemenin Venezuela Yüksek Mahkemesi kararlarının tanınmasının tek ses doktrini ile çelişeceğini tespit ederken, kararlardaki gerekçeleri dikkate almak ve bunların uygun bir şekilde ayırt edilip edilemeyeceğini belirlemek yerine hatalı davranması ve doğal adaletin ciddi bir şekilde ihlal edildiği ve adil yargılamanın engellendiğine ilişkin karar verirken bu konuyu ele alan iç hukuk yollarının mevcut olduğunu tespit etmek yerine olgusal ve hukuki olarak yanıldığı gerekçeleri ile temyize başvurmuştur.⁴³⁹

Temyizden kısa bir süre önce Maduro yönetim kurulu Venezuela'daki gelişmelere dayanarak duruşmanın iptali, temyizden ertelenmesi ve bazı soruların yargılanmak üzere *High Court*'a gönderilmesi için başvuruda bulunmuştur. Aralık 2022'nin sonlarında Ulusal Meclis, Guaidó'nun geçici başkan olarak atandığı Geçiş Kanununda reform yapmış ve böylece Guaidó'nun elinde bulunan geçici başkanlık pozisyonunu kaldırılmış veya kaldırıldığı iddia edilmiştir. Ayrıca, Guaidó yönetim kurulu da dahil olmak üzere, özel temsilci hariç, açıkça korunan atamaların listesi dışında Guaidó tarafından yapılan tüm atamaların kaldırılmasını da sağlamıştır.⁴⁴⁰

⁴³⁸ *Deutsche Bank AG v Central Bank of Venezuela and Receivers* [2023] EWCA Civ 742, para 4.

⁴³⁹ CLAYPOOLE Charles / DEVENDRA Isuru / TAYLOR Michelle, *What Venezuelan Gold Fight Means For UK One Voice Doctrine*, 31 Temmuz 2023, <https://www.lw.com/en/people/admin/upload/SiteAttachments/What-Venezuelan-Gold-Fight-Means-For-UK-One-Voice-Doctrine.pdf> (erişim tarihi: 01.04.2024)

⁴⁴⁰ *Deutsche Bank AG v Central Bank of Venezuela and Receivers*, [2023], para 31.

12 Ocak 2023 tarihinde Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı, Venezuela Ulusal Meclisi'nin 5 Ocak'tan itibaren geçerli olmak üzere Guaidó'nun geçici hükümetini ve anayasal geçici başkanlık pozisyonunu kaldırmak için demokratik olarak oy kullandığını ve Birleşik Krallık'ın bu oylamanın sonucuna saygı duyduğunu belirten bir bakanlık bildirisi yayınlamıştır.⁴⁴¹ Bakanlık daha sonra mahkemeye bir mektup yazarak 12 Ocak 2023 tarihli bakanlık açıklamasını işaret etmiş ve açıklamanın bir sonucu olarak bakanlığın 19 Mart 2020 tarihinde mahkemeye gönderdiği mektubun artık Birleşik Krallık hükümetinin tutumunu yansıtmadığını belirtmiştir.

Maduro yönetim kurulu, Birleşik Krallık hükümetinin tutumundaki bu değişik ile Aralık 2021 *Supreme Court* kararının temelini artık önemli konulara değinmediğini ve tek ses doktrininin artık uygulanmadığını bu nedenle duruşmanın bu aşamada devam etmemesi gerektiği savunmuştur. Guaidó yönetim kurulu başvuruya itiraz etmiş ve Guaidó yönetim kurulunun atanmasının geçerli bir şekilde reddedilmediği sürece geçerli kalacağını ileri sürmüştür. *Court of Appeal*, erteleme başvurusunu, bu talebin verilmesinin adaletin çıkarlarına aykırı olacağı gerekçesiyle reddetmiştir.⁴⁴²

Court of Appeal, tek ses doktrinine dayanan itirazı reddetmiştir. Mahkemeye göre bu iddia, tek ses ilkesinin, konunun mahkeme tarafından ele alındığı tarih itibariyle Birleşik Krallık hükümetinin pozisyonuna ilişkin olarak geçerli olduğu iddiasına dayanmaktadır. Tek ses doktrini kapsamındaki sorunun, İngiliz mahkemelerinin Venezuela Yüksek Mahkemesi kararlarını Birleşik Krallık'ta tanıyıp tanımamasını değerlendirdiği zamandan ziyade, Venezuela Yüksek Mahkemesi kararlarına konu olan atamalar sırasında Birleşik Krallık hükümetinin Guaidó'yu başkan olarak tanıyıp tanımamasına ilişkin olduğu gerekçesiyle bu argümanı reddetmiştir.⁴⁴³

---

⁴⁴¹ Ibid., para 32.

⁴⁴² Ibid., para 38.

⁴⁴³ Ibid., para 63.

Mahkemeye göre, Guaidó, bu davada Guaidó Kurulu olarak anılan kurulun üyelerini atadığı tarih veya tarihlerde, Birleşik Krallık hükümeti tarafından Venezuela'nın geçici devlet başkanı olarak tanınmıştır. Bu tanıma, Ocak 2023'ten itibaren hükümetin Guaidó'yu artık Venezuela devlet başkanı olarak tanımaması gerçeğinden etkilenmemektedir.⁴⁴⁴

Mahkemeye, tek ses doktrini kapsamında yabancı mahkeme kararında yer alan gerekçenin dayandığı varsayımın Birleşik Krallık hükümetinin tanıma konusundaki tutumuna aykırı olması halinde yabancı mahkeme kararının tanınmaması gerektiğini değerlendirmiştir. Venezuela Yüksek Mahkemesi kararlarındaki gerekçenin, Birleşik Krallık hükümetinin Guaidó'yu başkan olarak tanıdığı bir dönemde, Guaidó'nun Venezuela başkanı olarak tanınmamasına bağlı olması, yani tek ses doktrininin Birleşik Krallık mahkemelerinin kararlarını tanımamasını engellediği anlamına gelmektedir.

Mevcut şartlar göz önüne alındığında, mahkemenin kararının tek ses doktrini ile uyumlu olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Zira hükümetin açık biçimde artık tanımayı devam ettirmediğini ifade edilmiştir. Bu durum, Maduro'nun tanınması anlamına gelmesede dahi Guaidó'nun kesin olarak tanınmadığı anlamına geldiği açıktır. İlk derece mahkemesinin kararında Birleşik Krallık hükümetinin Guaidó'yu Venezuela'nın geçici başkanı olarak tanıdığı durumlarda Venezuela Yüksek Mahkemesinin kararlarının tanınmasının tek ses doktrini ve doğal adalet ile çelişeceğini belirtmiş ancak nihai duruma bakıldığında asıl verilen karar neticesinde bu çelişki ortaya çıkmış görünmektedir.

İlerleyen süreçte ortaya çıkabilecek bir durum da 5 Ocak 2023'ten sonraki dönemde, yani Birleşik Krallık hükümetinin Guaidó'yu başkan olarak tanımayı bırakmasından sonra, İngiliz mahkemelerinin Venezuela başkanı olarak kimi tanınması gerektiğine ilişkindir. Birleşik Krallık hükümeti tarafından 5 Ocak 2023'ten sonraki dönemde Venezuela'nın başkanı olarak kimi tanıdığına dair bir açıklama yapılmaması halinde, İngiliz

---

⁴⁴⁴ Ibid., para 97-98.

mahkemelerinin *Somali v. Woodhouse* davasında ortaya konan devletin anayasal hükümeti olup olmadığı; varsa, devletin toprakları üzerinde kendi başına uyguladığı idari kontrolün derecesi, niteliği ve istikrarı; Birleşik Krallık hükümetinin bu hükümetle herhangi bir ilişkisi olup olmadığı ve varsa bu ilişkilerin niteliği; ve aykırı durumlarda, devletin hükümeti olarak sahip olduğu uluslararası tanınırlığın kapsamı gibi faktörleri hükümet yerine başkanlığa uyarlayarak uygulaması gerekecektir.⁴⁴⁵

---

⁴⁴⁵ *Republic of Somalia v Woodhouse Drake & Carey (Suisse) SA & Ors* [1993] QB 54, 68.; CLAYPOOLE / DEVENDRA / TAYLOR, *What Venezuelan Gold Fight Means For UK One Voice Doctrine*.

SONUÇ

Uluslararası hukukta tanıma, özellikle de hükümetlerin tanınması karmaşık bir konudur. Yeknesak devlet uygulamalarının ve uluslararası hukukta bir çerçevenin olmayışı belirsizliğe yol açmaktadır. Venezuela'daki başkanlık krizi, hükümetlerin tanınmasına ilişkin bu zorluğu ve uluslararası toplumun farklı yaklaşımlarını göz önüne sermektedir.

Tanımanın doğası, belirsizliği derinleştirmektedir. Tanımanın ortaya konuş biçimi kadar tanıma niyeti de önem arz etmektedir. Bu nedenle, tanıma işlemi mevcut deliller dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Venezuela örneğinde görüldüğü üzere tüm tanıma beyanları aynı sonuçları doğurmamaktadır. Bu durum devletin temsili bakımından sıkıntıları da beraberinde getirmektedir.

Her ne kadar genel kabul görmüş kesin kriterler bulunmasa da tanımaya ilişkin uygulamalarda esas olarak etkin kontrol kriterine dayanılmaktadır. Demokratik olarak seçilmiş ve meşruiyete sahip bir hükümet, anayasal olmayan ve hukuk dışı bir yolla değiştirilirse, uluslararası toplum demokratik meşruiyet kriterini uygulama eğilimindedir. Bununla birlikte etkin kontrol, demokratik meşruiyet kriteri ile de desteklenebilmektedir.

Bazı devletler meşru geçici başkanını desteklerken diğerlerinin etkin kontrolü elinde tutan başkanını desteklemesi nedeni ile Venezuela'daki başkanlık krizi bu kriterleri yeniden gündeme getirmiştir. Venezuela örneğinde bir hükümet darbesi, devrim veya iç savaş benzeri bir durum gerçekleşmemiştir. Uygulanması gereken kriter etkin kontrol kriteridir. Meşru geçici başkanlık iddiasının kabulü erken tanımayı beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda bu tanımalara ekonomik yaptırımların da eşlik etmesi, uluslararası hukukun müdahale etmeme ve iç işlerine karışmama ilkesi ile çelişmektedir.

Venezuela'nın mahkemelerdeki ve tahkim yargılamalarındaki durumu, bir devletin başka bir devletin hükümetini tanıma kararına ilişkin faktörler ile uluslararası bir mahkemenin

hangi entitenin bir devletin hükümeti olarak ele alınacağını belirlerken göz önünde bulundurması ve uygulaması gereken faktörler arasında farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Bir devletin başka bir devletin hükümetini tanıyıp tanımama kararı büyük ölçüde politik bir karardır. Demokratik meşruiyet, anayasaya uygunluk, etkin kontrol ve hukukun üstünlüğü gibi farklı değerlendirmelere dayanmaktadır. Bu nedenle yeknesak bir uygulamadan söz etmek mümkün değildir. *Venezuela Holdings* davasında ve *Court of Appeal* kararında işaret edildiği üzere bir devletin, başka bir devletin hükümetini etkin hükümet olarak yetkilerine hanel getirmeksizin başka bir hükümeti siyasi desteğin bir ifadesi olarak tanınması mümkündür. Ancak bir devletin başka bir devletin hükümetini tanınmasına ilişkin kararını düzenleyen açık kurallar bulunmamaktadır.

1923 tarihli *Tinoco* kararında belirtildiği üzere bir hükümetin anayasal meşruluğuna dayanan tanıma uygulaması bir uluslararası örf ve âdet hukuku haline gelecek düzeyde yaygın olarak kabul görmemiştir. Aynı şekilde ülke toprakları üzerinde etkin kontrolü sağlamayan bir hükümetin tanınmasının iç işlerine karışmama ve müdahale yasağına aykırılık teşkil edip etmediği hususunda da görüş birliğine varılmamıştır. Bu nedenle bazı devletler hükümetler yerine devletleri tanıma politikasını sürdürmektedirler. Ancak Venezuela’da ortaya çıkan bu duruma olan yaklaşımlar, birbiriyle yarışan hükümetlerin olduğu diğer durumlarda olduğu gibi bu türden bir politikayı benimseyen devletlerin tanıma beyanlarının ne anlama geldiği konusunda karışıklığa yol açmıştır.

Bir uluslararası mahkemenin hangi varlığın bir devletin hükümeti olarak tanınacağını belirlerken dikkate alması gereken hususlar görece daha fazla benzerlik ve tutarlılık göstermektedir. Uluslararası tahkim ve mahkeme kararları *Tinoco* kararından bu yana fazla değişiklik göstermemiştir. Diğer devletlerin tanınması yaygın olduğu ve etkin kontrolün sağlandığına dair kanıt oluşturduğu ölçüde önem taşımakta ve ilgili olmaktadır. Buna rağmen ICSID hakem heyetlerinin ve komitelerinin uluslararası hukuk tarafından belirlenen bu standartla ne ölçüde ilgilendikleri konusunda tutarsızlıklar ortaya çıkmıştır.

Mahkemeler ve komiteler kendiliğinden Venezuela'nın meşru hükümetini belirleme yetkisine sahip olmadıkları hususunda fikir birliğine varmıştır.

Tahkim yargılamasında devletlerini temsil ettiklerini iddia eden rakip hükümetlerin iddialarının çözümlenmesi usule ilişkin bir sorundur. Davada tarafı daha önceden temsil etmeye ilişkin statüko, söz konusu temsilcinin lehine bir karine oluşturmaktadır. Eşzamanlı temsil, usuli adaletin izin verdiği durumlarda (özellikle tarafların ortak bir savunma veya en azından büyük ölçüde aynı iddia üzerinde anlaşmaya vardığı durumlarda) sorunun çözümüne uygun bir alternatif olarak değerlendirilmiştir.

Venezuela'daki bu durum uluslararası hukukun yanı sıra iç mahkemelerde de tanınmanın farklı etkilerine ışık tutmuştur. Bir devletin yürütme organının yapmış olduğu tanıma beyanı genellikle belirleyici bir nitelik taşımaktadır. Başka devletlerin yerel mahkemelerinin farklı bir yaklaşım benimsemesi ve özellikle devletlerin tanıma konusunda farklı kararlar aldığı durumlarda farklı sonuçlara ulaşabilmesi mümkündür.

Sonuç itibarıyla, Venezuela'daki başkanlık krizi ve krizle birlikte ortaya çıkan durumlar, uluslararası hukuk bakımından hükümetlerin tanınmasının karmaşıklığını ve belirsizliğini göstermektedir. Hem ulusal düzeyde hem de uluslararası hukukta hukukun çeşitli alanlarında farklı etkileri olan çok yönlü bir kavram olan tanımaya dair en büyük sorun, tanınmanın politik bir araç olarak iç işlerine ve egemenliğe müdahale teşkil edecek bir biçimde kullanılmasıdır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR VE KİTAP BÖLÜMLERİ

ALSAN, Zeki Mesud, *Yeni Devletler Hukuku*, 1. Cilt. Ankara: Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O, 1950.

AYBAY, Rona, *Kamusal Uluslararası Hukuk*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.

BİLSEL, Cemil, *Devletler Hukuku*, 1. Kitap. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1941.

CRAWFORD, James, *The Creation of States in International Law*, 2. Baskı. Oxford, Birleşik Krallık: Oxford University Press, 2007.

CRAWFORD, James, *Brownlie's Principles of Public International Law*. 9. Baskı. Oxford, Birleşik Krallık: Oxford University Press, 2019.

CHEN, Ti-Chiang, *The International Law of Recognition*, Frederick A. Praeger Inc., New York, 1951.

ÇELİK, Edip F., *Milletlerarası Hukuk*, 1. Kitap. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1987.

KIŞLALIOĞLU, Canan, *Latin Amerika'da 21. Yüzyıl Sosyalizmi- Venezuela, Bolivya ve Ekvador İncelemeleri*, 1. Baskı. Nobel Akademik Yayıncılık, 2021.

LAUTERPACHT, Hersch, *Recognition in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 1947.

MCGUINNES, Margaret E., "Non-Recognition And State Immunities: Toward A Functional Theory" Władysław Czapliński, Agatha Kleczkowsk (Eds.), *Unrecognised Subjects in International Law*, Publishing House, 2019.

MERAY, Seha L, *Devletler Hukukuna Giriş*, 1. Cilt. 2. Baskı. Ankara: Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1960.

MUNDKUR, Ramanand, "Recognition of Governments in International Organizations, Including at the International Monetary Fund" *Current Developments in Monetary and Financial Law*, Vol. 4, International Monetary Fund, 2005.

JENNINGS, Robert / WATTS, Arthur, *Oppenheim's International Law. Volume 1: Peace*, Longman, 1996.

- ÖZDEMİR, Ali Murat, “*Uluslararası Hukukun Nesnesi ve Tarihi Üzerine Deneme*” Emperyalizmin Hayaletleri: Küresel Düzenlemenin Bugünü içinde, der. Ali Murat Özdemir, s. 79-99. Ankara: İmge Kitabevi, 2013.
- PAPP, Réka A., “*Representation of States in Investment Arbitrations Involving Governments Competing for International Recognition*” Investments in Conflict Zones: The Role of International Investment Law in Armed Conflicts, Disputed Territories, and ‘Frozen’ Conflicts içinde, ed. Tobias Ackermann ve Sebastian Wuschka, s. 246-279, Leiden: Brill Nijhoff, 2020.
- PAZARCI, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*. 3. Kitap. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2019.
- PETERSON, M. J., *Recognition of Governments: Legal Doctrine and State Practice, 1815- 1995*. Macmillan Press, 1997.
- ROTH, Brad R., *Governmental Illegitimacy in International Law*. Clarendon Press, 1999.
- RUDA, José M., “*Recognition of States and Governments.*” International Law: Achievements and Prospects içinde, ed. Bedjaoui Mohammed, UNESCO-Martinus Nijhoff Publishers, 1991.
- SHAW, Malcolm N., *International Law*. 8. Baskı. Cambridge, Birleşik Krallık: Cambridge University Press, 2017.
- SUR, Melda, *Uluslararası Hukukun Esasları*. 16. Baskı. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022.
- TALMON, Stefan, *Recognition of Governments in International Law: With Particular Reference to Governments in Exile*. Oxford: Oxford University Press, 2004.
- TALMON, Stefan, “*The Duty Not to ‘Recognize as Lawful’ a Situation Created by the Illegal Use of Force or Other Serious Breaches of a Jus Cogens Obligation: An Obligation without Real Substance?*” ed. Christian TOMUSCHAT / Jean-Marc THOUVENIN, The Fundamental Rules of the International Legal Order, Martinus Nijhoff Publishers, 2006.
- TINKER SALAS, Miguel. *Venezuela: What Everyone Needs to Know*. Oxford: Oxford University Press, 2015.

TOPAL, Aylin. *Latin Amerika'ya Anlamak: Neoliberalizm, Direniş ve Sol*. İstanbul: Yordam Yayınevi, 2008.

YEŞİL, H. *Latin Amerika – 21. Yüzyılın Sosyalizmi mi?* İstanbul: Dönüşüm Yayınları, 2013.

SÜRELİ YAYINLARI

ARISTODEMOU, Maria, “*Choice and Evasion in Judicial Recognition of Governments: Lessons from Somalia*”, *European Journal of International Law* Vol. 5, No. 4, 1994, s. 532-555.

AUST, Helmut Philipp, “*Die Anerkennung von Regierungen: Völkerrechtliche Grundlagen und Grenzen im Lichte des Falls Venezuela*”, *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht* 80, 2020, s. 73-99.

BAPTISTA, Krystle, “*New Actors in Investment Arbitration: The Legitimate Government*”, *Transnational Actors in International Investment Law*. İçinde, ed. Anastasios Gourgourini, *European Yearbook of International Economic Law*, 2021, Springer, 73-103.

BELLO, Enzo, “*Constitution and Politics in Venezuela: A balance of the contemporary context*”, *Pensar, Revista de Ciências Jurídicas*, Vol. 24, No. 1, s. 1-13.

BRICEÑO-RUIZ, José, “*The Crisis in Venezuela: A New Chapter, or the Final Chapter?*”, *Latin American Policy*, Vol. 10, No. 1, 2019, s. 180-189.

BROWNIE, Ian, “*Recognition in Theory and Practice*”, *British Year Book of International Law*, Vol. 53, No. 1, 1982, s. 197-211.

CROZAT, Charles, “*Devletler Hukukunda Tanıma*”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 19, Sayı: 1-2, 1953, s. 3-32.

ÇİN, Gökhan, “*Amerikan Emperyalizminin Latin Amerika'daki Son Örneği: Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti'nde Yaşanan Kriz*”, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 8, 2019, s. 1-38.

GALBRAITH, Jean, “*Contemporary Practice Of The United States Relating To International Law*”, *American Journal of International Law*, 113 (3), 2019, s. 601-609.

- HERNÁNDEZ, José Ignacio, “*The Statute that Governs the Transition to Democracy and the International Recognition of the Venezuela Interim President*”, *International Legal Materials*, Vol. 61, Issue 5, 2022, s. 820-834.
- HINES, Julius H., “*Why do Unrecognized Governments Enjoy Sovereign Immunity? A Reassessment of the Wulfsohn Case*”, *Virginia Journal of International Law*, Vol. 31, 1990-1991, s.717-760.
- JESSUP, Philip C., “*The Estrada Doctrine*”, *American Journal of International Law*, Vol. 25, Issue 4, 1931, s. 719-723.
- KELSEN, Han, “*Recognition in International Law: Theoretical Observations*”, *The American Journal of International Law*, Vol. 35, No. 4, 1941, s. 605-617.
- LAUTERPACHT, Hersch, “*Recognition of Governments P*”, *Columbia Law Review*, Vol. 45, No. 6, 1945, s. 815-864.
- LAUTERPACHT, Hersch, “*Recognition of Governments: II*”, *Columbia Law Review*, Vol. 46, No. 1, 1946, s. 37-68.
- MANCIAUX, Sébastien, “*The Representation of States before ICSID Tribunals*”, *Journal of International Dispute Settlement*, Vol. 2, Issue 1, 2011, s. 87-96.
- MENON, P.K., “*The Problem of Recognition in International Law: Some Thoughts on Community Interest*”, *Nordic Journal International Law*, Vol. 59, No. 4, 1990, s. 247-274.
- PETERSON, M. J., “*Political Use of Recognition: The Influence of the International System*”, *World Politics*, Vol. 34, Issue 3, 1982, s. 324-352.
- PUMA, Giuseppe, “*The principle of non-intervention in the face of the Venezuelan crisis*”, *Questions of International Law*, 79, 2021, s. 5-26.
- REES-EVANS, LAURA / CARVOSSO, RHYS, “*Legal Consequences of and Approaches to the Question of Recognition of a Government of a State: Disputes involving Venezuela*”, *ICSID Review-Foreign Investment Law Journal*, Vol.36, Issue 3, 2021, s. 563-591.
- RIM, Yejoon, “*Two Governments and One Legitimacy: International Responses to the Post-Election Crisis in Côte d’Ivoire*”, *Leiden Journal of International Law*, Vol. 25, No. 3, 2012, s. 683-705.
- REISMAN, W. Michael, “*Sovereignty and Human Rights in Contemporary International Law*”, *American Journal of International Law*, Vol. 84, No. 4, 1990, s. 866-876.

- SANGER, Andrew, “*Who Controls Venezuela's Gold? De Facto And De Jure Recognition of A Foreign Head of State*”, *The Cambridge Law Journal*, Vol. 80, Part 1, 2021, s. 11-14.
- SCHUIT, Anne, “*Recognition of Governments in International Law and the Recent Conflict in Libya*”, *International Community Law Review*, Vol. 14, Issue 4, 2012, s. 381-402.
- SLOANE, Robert D., “*The Changing Face Of Recognition in International Law: A Case Study Of Tibet*”, *Emory International Law Review*, Vol. 16, 2002, s. 107-186.
- TALMON, Stefan, “*Recognition of the Libyan National Transitional Council*”, *ASIL Insight*, Vol.15, No. 16, 2011, Oxford Legal Studies Research Paper No. 38/2011.
- TALMON, Stefan, “*Recognition of Opposition Groups as the Legitimate Representative of a People*”, *Chinese Journal of International Law*, Vol. 12, Issue 2, 2013, s. 219–253.
- VAN ESSEN, Jonte, “*De Facto Regimes in International Law*”, *Merkourios-Utrecht Journal of International and European Law*, Vol. 28, No. 74 31-49.
- WARBRICK, Colin, “*The New British Policy on Recognition of Governments*”, *The International Law and Comparative Law Quarterly*, Vol. 30, No. 3, 1981, s. 568-592.
- WARBRICK, Colin, “*British Policy and the National Transitional Council of Libya*”, *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 61, No.1, 2012, s. 247-264.
- WASSEM, Mubarak, “*‘Maduro Board’ of the Central Bank of Venezuela v. ‘Guaidó Board’ of the Central Bank of Venezuela (UKSC)*”, *International Legal Materials*, Vol. 62, No. 1, 2022, s. 120–165.

ULUSLARARASI ÖRGÜTLERE İLİŞKİN BELGELER

Council of the European Union. *Council Conclusions on Syria*, Doc 16392/12. (19 Kasım 2012)

Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Sözleşme (ICSID Ana Sözleşmesi)
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc071/kanuntbmmc071/kanuntbmmc07103460.pdf

International Law Association. *Committee on Recognition/ Non-Recognition in International Law: Fourth (Final) Report* (2018)

International Law Commission. *Sixth Report on Unilateral acts of States*, Document A/CN.4/534, (2003)

International Law Commission. *Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, UN Doc A/56/83 (2001)

Institut De Droit International, “Resolutions Concerning the Recognition of New States and New Governments” (Nisan 1936)

OAS CP, “Resolution on the situation in Venezuela” (9 Nisan 2019), OAS Doc CP/RES. 1124 (2217/19)

UNGA, “The situation of democracy and human rights in Haiti” (1991) UN Doc A/RES/46/7

UNSC Meeting Record, UN Doc. S/PV.8452 (26 Ocak 2019)

UNSC Meeting Record, UN Doc. S/PV.8506 (10 Nisan 2019)

UNSC Resolution 841, UN Doc S/Res/841 (16 Haziran 1993)

UNSC Resolution 940, UN Doc S/Res/940 (31 Temmuz 1994)

UNSC Resolution 1132, UN Doc S/Res/ 1132 (8 Ekim 1997)

ULUSLARARASI YARGI KARARLARI VE YARGILAMA SÜRECİNDE KULLANILAN BELGELER

Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda) (Judgment) [2005] ICJ Rep 168.

Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v Serbia and Montenegro) (Preliminary Objections) (1996) ICJ Rep 595.

Cengiz Insaat Sanayi ve Ticaret AS v Libya, ICC Case No 21537/ZF/AYZ, Award, 7 Kasım 2018.

ConocoPhillips Petrozuata B.V. v. Bolivarian Republic of Venez., ICSID Case No. ARB/ 07/30, Decision on Rectification, 24 Ağustos 2019.

ConocoPhillips Petrozuata B.V. v. Bolivarian Republic of Venez., ICSID Case No. ARB/0 7/30, Order on the Applicant's Representation (Annulment Proceeding), 3 Nisan 2020.

ConocoPhillips Petrozuata BV, ConocoPhillips Hamaca BV and ConocoPhillips Gulf of Paria BV v Bolivarian Republic of Venezuela, ICSID Case No ARB/07/30 (Annulment Proceeding) Lord Phillips' Recommendation, 10 Temmuz 2020.

ConocoPhillips Petrozuata BV, ConocoPhillips Hamaca BV and ConocoPhillips Gulf of Paria BV v Bolivarian Republic of Venezuela, ICSID Case No ARB/07/30, Order on Request for Reconsideration, 2 Kasım 2020.

Hrvatska Elektroprivreda dd v Slovenia, ICSID Case no arb/05/24, Order Concerning the Participation of Counsel, 6 Mayıs 2008.

Kimberly-Clark BVBA v. Bolivarian Republic of Venezuela, ICSID Case No. ARB(AF)/18/3, Award, 5 Kasım 2021.

Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970) (Advisory Opinion) [1971] ICJ Rep 16

Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v United States of America) (Merits) ICJ Reports, 1986.

Rompetrol Group NV v Romania, ICSID Case no arb/06/3, Decision of the Tribunal on the Participation of a Counsel, 14 Ocak 2010.

Tinoco Arbitration (Great Britain v Costa Rica) 1 RIAA, 1923.

Valores Mundiales and Consorcio Andino SL v Bolivarian Republic of Venezuela, ICSID Case No ARB/13/11 (Annulment Proceeding), Procedural Resolution No 2 (29 Ağustos 2019).

Venezuela Holdings, B.V., Mobil Cerro Negro Holding, Ltd. v. Bolivarian Republic of Venezuela., ICSID Case No. ARB/07/27, Award, 9 Ekim 2014.

Venezuela Holdings, B.V., Mobil Cerro Negro Holding, Ltd. v. Bolivarian Republic of Venezuela., ICSID Case No. ARB/07/27, Decision on Annulment, 9 Mart 2017.

Venezuela Holdings BV, Mobil Cerro Negro Holding, LLC, and Mobil Cerro Negro, Ltd. v Bolivarian Republic of Venezuela, ICSID Case No ARB/07/27 (Resubmission Proceeding) Decision on the Respondent's Representation, 1 Mart 2021

ULUSAL MAHKEME KARARLARI

Deutsche Bank AG London Branch v Receivers Appointed by the Court and ors [2020] EWHC 1721 (Comm), [2021] 2 WLR 1

Guaranty Trust Co., no. 566 304 U.S. 126 (1938)

Haile Selassie v. Cable and Wireless (1938)

Hesperides Hotels v Aegean Holidays Ltd [1978] QB 205

Maduro Board of the Central Bank of Venezuela v Guaidó' Board of the Central Bank of Venezuela [2020] EWCA Civ 1249

Maduro Board of the Central Bank of Venezuela v Guaidó Board of the Central Bank of Venezuela [2022] 2 WLR 167, [2021] UKSC 57, [2021] WLR(D)

Republic of Somalia v Woodhouse Drake & Carey (Suisse) SA [1993] QB 54

RESMİ KAYNAKLAR

ABD Eski Dışişleri Bakanı Pompeo tarafından yapılan Juan Guaidó'nun Venezuela'nın geçici başkanı olarak tanınmasına ilişkin açıklama (23 Ocak 2019)
<https://br.usembassy.gov/statement-by-secretary-pompeo-recognition-of-juan-guaido-as-venezuelas-interim-president>

ABD Dışişleri Bakanlığının ABD Diplomatik Personelinin Venezuela'dan Geri Çekilmesine İlişkin Basın Açıklaması (11 Mart 2019)
<https://2017-2021.state.gov/on-the-withdrawal-of-u-s-diplomatic-personnel-from-venezuela/>

Council of the European Union. *Declaration by the High Representative on behalf of the EU on the situation in Venezuela* (26 Ocak 2019)
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/pressreleases/2019/01/26/declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-on-the-situation-invenezuela/>

Council of the European Union. *Venezuela: Declaration by the High Representative on behalf of the European Union* (6 Ocak 2021)
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/pressreleases/2021/01/06/venezueladeclaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-on-the-situation/>

Foreign & Commonwealth Office UK Press Release, "UK recognises Juan Guaido as interim President of Venezuela" (4 Şubat 2019)
<https://www.gov.uk/government/news/uk-recognises-juan-guaido-as-interim-president-of-venezuela>

HL Deb 28 Nisan 1980, vol 408, cols 1121–1122WA (Lord Carrington),
<https://api.parliament.uk/historic-hansard/written-answers/1980/apr/28/recognition-of-governments-policy-and>

Juan Guaido'nun geçici başkan olarak tanınmasına ilişkin basın açıklaması

<https://2017-2021.state.gov/recognition-of-juan-guaido-as-venezuelas-interim-president/>

IMF, “IMFC Press Conference” (13 Nisan 2019)

<https://www.imf.org/en/News/Articles/2019/04/13/tr041319-transcript-imfc-press-conference>

Taipei Representative Office in the U.K., Taiwan-UK Relations (13 Ocak 2023)

https://www.roc-taiwan.org/uk_en/post/39.html

The Fourth Ministerial Meeting of The Group of Friends of the Syrian People Marrakech, 12 December 2012 Chairman’s conclusions

https://www.mofa.go.jp/mofaj/area/syria/friends_kaigo/2012_12/pdfs/2012_12_01.pdf

United Nations General Assembly Rules of Procedure

<https://www.un.org/en/ga/about/ropga/credent.shtml>

UN Meetings Coverage, “General Assembly Adopts 26 Legal Committee Texts without Vote, Reaffirming Role of International Law in Promoting Peace, Security, Sustainable Development” (18 Aralık 2019)

<https://press.un.org/en/2019/ga12232.doc.htm>

US Department of State, ‘U.S. Relations With Venezuela’

<https://www.state.gov/u-s-relations-with-venezuela/>

Uluslararası Haksız Fiillerden Dolayı Devletlerin Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddeler (ARSIWA).

https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf

Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (1969)

https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf

İNTERNET KAYNAKLARI

AKANDE, Dapo, “Which Entity is the Government of Libya and Why does it Matter?” (EJIL:Talk! 16 Haziran 2011)

<https://www.ejiltalk.org/which-entity-is-the-government-of-libya-and-why-does-it-matter/>

AKANDE, Dapo, “Recognition of Libyan National Transitional Council as Government of Libya”

(EJIL:Talk! 23 Temmuz 2011)

<https://www.ejiltalk.org/recognition-of-libyan-national-transitional-council-as-government-of-libya/>

AP News, “IMF rejects Maduro’s bid for emergency loan to fight virus” (18 Mart 2020) <https://apnews.com/article/420afb1fa856dedcc4cb3eddc8ac0a2/>

BBC News, “UK Expels Gaddafi Diplomats and Recognises Libya Rebels” (27 Temmuz 2011) <https://www.bbc.com/news/uk-politics-14306544>

BBC News, “Venezuela President Maduro sworn in for second term” (10 Ocak 2019) <https://www.bbc.co.uk/news/world-46821653>

BBC News, “Venezuela crisis: How the political situation escalated” (13 Ocak 2020) <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-36319877>

BBC News Türkçe, “Venezuela'da ABD destekli Ulusal Meclis, Devlet Başkanı Nicolas Maduro'yu 'yasa dışı' ilan etti” (06 Ocak 2019) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46773943>

CLAYPOOLE Charles / DEVENDRA Isuru / TAYLOR Michelle, What Venezuelan Gold Fight Means For UK One Voice Doctrine, 31 Temmuz 2023, <https://www.lw.com/en/people/admin/upload/SiteAttachments/What-Venezuelan-Gold-Fight-Means-For-UK-One-Voice-Doctrine.pdf>

ERNST, Falko, “Mexico’s New Neutrality in the Venezuela Crisis” (Crisis Group Report, 01 Şubat 2019) <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/mexico/mexicos-new-neutrality-venezuela-crisis>

GURMENDI, Alonso, “Recognition of the Venezuelan National Assembly under International Law” (Opinio Juris, 14 January 2019) <https://opiniojuris.org/2019/01/14/recognition-of-the-venezuelan-national-assembly-under-international-law/>

JANIK, Ralph, “European Recognition Practice on Venezuela: The Devil in the Details” (Opinio Juris, 08 Şubat 2019) <https://opiniojuris.org/2019/02/08/european-recognition-practice-on-venezuela-the-devil-in-the-details/>

Los Angeles Times, “Q&A: As Venezuelan election nears, more upheaval and cries of fraud” (29 Temmuz 2017), <https://www.latimes.com/world/mexico-americas/la-fg-venezuela-constitution-20170730-htlstory.html>

MACÍA BRIEDIS, Rafael, “The Venezuelan Presidential Crisis: A Response” (ICONnect, 14 Mart 2019) <http://www.iconnectblog.com/2019/03/the-venezuelan-presidential-crisis-a-response/>

PADDEU, Federica / GURMENDI DUNKELBERG, Alonso, “Recognition of Governments: Legitimacy and Control Six Months after Guaidó” (Opinio Juris, 18 Temmuz 2019)

<http://opiniojuris.org/2019/07/18/recognition-of-governments-legitimacy-and-controlsix-monthsafter-guaido/>

Reuters, “Bolivia's Morales reaffirms backing for Venezuela's Maduro” (23 Ocak 2019) <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-bolivia/bolivias-morales-reaffirms-backing-for-venezuelas-maduro-idUSKCN1PH2NP/>

Reuters, “Italy blocks EU statement on recognizing Venezuela’s Guaidó: sources” (4 Şubat 2019) <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-europe-euidUSKCN1PT1G2/>

Reuters, “Germany recognises Guaido as legitimate interim president of Venezuela” (4 Şubat 2019) <https://www.reuters.com/article/venezuela-politics-germany-idUSS8N1ZS04G>

Reuters, “Venezuela's opposition ambassador takes control of embassy in Costa Rica” (20 Şubat 2019) <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-costa-rica-idUSKCN1Q92RY>

Reuters, “Colombia rejects Venezuelan proposal to resume diplomatic relations” (30 Ocak 2020), <https://www.reuters.com/article/us-colombia-venezuela-idUSKBN1ZT30R>

SEIJAS-BOLINAGA, Rolando, “The Venezuelan Presidential Crisis”, (ICONnect: 21 Şubat 2019) <https://www.iconnectblog.com/the-venezuelan-presidential-crisis/>

“Supreme Court grants Guaido’ Board permission to appeal in Venezuela Gold dispute” (Twenty Essex: 14 Aralık 2020) <https://www.twentyessex.com/supreme-court-grants-guaido-board-permission-to-appeal-in-venezuela-gold-dispute/>

TALMON, Stefan, “The Difference between Rhetoric and Reality: Why an Illegitimate Regime May Still be a Government in the Eyes of International Law” (EJIL:Talk! 3 Mart 2011) <https://www.ejiltalk.org/the-difference-between-rhetoric-and-reality-why-an-illegitimate-regime-may-still-be-a-government-in-the-eyes-of-international-law/#more-3101>

Tasnim News, “Iran Voices Support for Venezuela against Foreign Meddling” (24 Ocak 2019) <https://www.tasnimnews.com/en/news/2019/01/24/1930385/iran-voices-support-for-venezuela-against-foreign-meddling>

Telesur English, “Mexico Snubs Lima Group Interventionism in Venezuela” (04.01.2019) <https://www.telesurenglish.net/news/Mexico-Snubs-Lima-Group-Interventionism-in-Venezuela-20190104-0023.html>

The Guardian, “Venezuela elections: Maduro wins second term” (21.05.2018) <https://www.theguardian.com/world/2018/may/21/venezuela-elections-nicolas-maduro-wins-second-term>

UN News, ‘UN political chief calls for dialogue to ease tensions in Venezuela; Security Council divided over path to end crisis’ (26 Ocak 2019)

<https://news.un.org/en/story/2019/01/1031382>

UN News, “Venezuela: Competing US, Russia resolutions fail to pass in Security Council” (28 Şubat 2019), <https://news.un.org/en/story/2019/02/1033832>

VASILYEVA, Nataliya, “Venezuela crisis: Familiar geopolitical sides take shape” (24 Ocak 2019)<https://apnews.com/article/6b7fa7cc566f486cb974362168f1d90d>

Venezuela (Bolivarian Republic of)'s Constitution of 1999 with Amendments through 2009 https://www.constituteproject.org/constitution/Venezuela_2009.pdf

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 13/05/2024

Tez Başlığı: "Uluslararası Hukukta Hükümetlerin Tanınması ve Devlet Temsili: Venezuela Örneği"

Yukarıda başlığı verilen tezimin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 118 sayfalık kısmına ilişkin, 13/05/2024 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 16'dır.

Uygulanan filtrelemeler*:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezimin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Elif Başak YAZICI

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Elif Başak YAZICI
	Öğrenci No	N19233268
	Enstitü Anabilim Dalı	Kamu Hukuku
	Programı	Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

Doç. Dr. Erdem İlker MUTLU

UYGUNDUR.

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PUBLIC LAW

Date: 13/05/2024

Thesis Title (In English): "Recognition of Governments and State Representation in International Law: The Case of Venezuela"

According to the originality report obtained by my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 13/05/2024 for the total of 118 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 16 %.

Filtering options applied**:

- Approval and Declaration sections excluded
- References cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Elif Başak YAZICI

Student Information	Name-Surname	Elif Başak YAZICI
	Student Number	N19233268
	Department	Public Law
	Programme	Master's Thesis

SUPERVISOR'S APPROVAL

Assoc. Prof. Erdem İlker MUTLU
APPROVED

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding refence, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 13/05/2024

Tez Başlığı (Türkçe): "Uluslararası Hukukta Hükümetlerin Tanınması ve Devlet Temsili: Venezuela Örneği"

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Elif Başak
YAZICI

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Elif Başak YAZICI
	Öğrenci No	N19233268
	Enstitü Anabilim Dalı	Kamu Hukuku
	Programı	Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Erdem İlker MUTLU

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev. Date</i>	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PUBLIC LAW

Date: 13/05/2024

ThesisTitle (In English): "Recognition of Governments and State Representation in International Law: The Case of Venezuela"

My thesis work with the title given above:

1. Does not perform experimentation on people or animals.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview.
5. Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions.

I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.

I respectfully submit this for approval.

Elif Başak YAZICI

Student Information	Name-Surname	Elif Başak YAZICI
	Student Number	N19233268
	Department	Public Law
	Programme	Master's Thesis

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Doç. Dr. Erdem İlker MUTLU